

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

ТРОЦЬОК Ніна Валеріївна

УДК 342.951+347.795.3

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Науковий керівник:
Калюжний Ростислав Андрійович
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2016

ЗМІСТ

ПЕРЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ	13
1.1 Аналіз наукових поглядів щодо сутності та змісту адміністративно-правового захисту авторських прав.....	13
1.2. Становлення та сучасний стан правового регулювання адміністративно-правового захисту авторських прав.....	40
1.3. Поняття та принципи адміністративно-правового захисту авторських прав.....	57
Висновки до Розділу 1.....	85
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	88
2.1. Авторські права як об’єкт адміністративно-правового захисту.....	88
2.2. Суб’єкти адміністративно-правового захисту авторських прав.....	110
2.3. Адміністративно-правові засоби захисту авторських прав.....	136
Висновки до Розділу 2.....	156
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ	159
3.1. Міжнародно-правовий досвід захисту авторських прав.....	159
3.2. Напрями удосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні.....	184
Висновки до Розділу 3.....	202
ВИСНОВКИ	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	209

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

абз. – абзац

ГК – Господарський кодекс

КК – Кримінальний кодекс

КМ України – Кабінет Міністрів України

Конвенція ВОІВ – Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС – Міністерство внутрішніх справ

НМДГ – неоподатковуваний мінімум доходів громадян

Римська конвенція – Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення

Угода ТРІПС – Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності

Установа – центральний орган виконавчої влади з питань інтелектуальної власності

ЦК – Цивільний кодекс України

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Однією із умов інтеграції України в Європейський Союз виступає активізація процесів захисту інтелектуальної власності, в тому числі об'єктів авторського права. Розвиток цифрових технологій та надання послуг через мережу Інтернет сприяють доступності інформації щодо об'єктів авторського права, їх використання світовою спільнотою. Глобалізація інтелектуальної власності потребує вдосконалення правового забезпечення захисту авторських прав у відповідності до міжнародних правових норм та стандартів.

У цьому напрямі вже ратифіковано Угоду про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, затверджено Концепцію розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності, прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», схвалено Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні тощо. Незважаючи на наявність правового забезпечення окреслених відносин існує недосконалість дієвих механізмів охорони і захисту авторського права, що унеможливорює створення необхідних умов для іноземних інвестицій та дотримання законних прав українських та зарубіжних правоволодільців.

Так, в Україні спостерігається зростання кількості контрафактів щодо об'єктів авторського права, а це, у свою чергу, викликає конфронтацію із володільцями майнових прав, творчими органами, державами і внаслідок чого відбувається застосування міжнародних санкцій до України, скорочення програм співробітництва та інвестування.

Забезпечення захисту авторських прав у сучасних умовах потребує розробки та використання адміністративно-правового інструментарію із

попередження та припинення правопорушень у сфері авторського права. Особливо, це необхідно в процесі проведення інституційної реформи у сфері правової охорони та захисту авторських прав.

Ступінь адміністративно-правових методів захисту авторських прав обмежується аналізом цивільно-правового захисту, оцінюванням діяльності правоохоронних органів в сфері інтелектуальної власності та визначенням відповідальності за порушення авторських прав. Адміністративний захист авторських прав як окремий правовий інститут комплексно недосліджений, що призводить до неточності правових категорій, помилкового формування правосвідомості населення України, появи концептуально невірних висхідних позицій у формуванні національного законодавства та діяльності державних органів.

Наукове підґрунтя дослідження адміністративно-правового захисту авторських прав становлять праці вчених та дослідників, науковий пошук яких здійснювався у галузях адміністративного права, права інтелектуальної власності, кримінального права, цивільного права, теорії держави та права: А. Б. Авер'янова, А. Б. Агапова, Ч. Н. Азімова, В. Р. Біли, Д. Н. Бахраха, Г. П. Бондаренко, Ю. П. Битяка, І. Л. Бородіна, М. К. Галянтича, О. В. Д'яченка, В. І. Дахно, О. А. Єпіфанова, А. Г. Жарінової, М. І. Панова, О. А. Підпригори, О. О. Підпригори, Є. В. Петрова, Р. А. Калюжного, Л. В. Коваля, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Г. В. Корчєвного, І. С. Кравченко, Ф. О. Кіріленко, О. В. Кузьменко, Н. М. Мироненко, Ю. Г. Матвєєва, Г. С. Римарчук, О. П. Рябченко, Н. О. Саніахметової, І. М. Сопілко, В. І. Теремецького, Т. М. Трояновської, В. Б. Харченко, Р. Б. Шишки та ін., а також зарубіжних науковців: С. А. Агамагомєдової, Р. Дюми, О. Г. Чехоніна, Л. Шретера, К. Шмідта, К. Фон Врангеля, Ж. Фіхте та ін.

Поряд з тим, залишаються також недосліджені питання щодо обґрунтування існування цілісного міжгалузевого інституту адміністративно-

правового захисту авторських прав, вдосконалення механізмів захисту авторських прав в контексті інтеграції України до законодавства Європейського Союзу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертація виконана згідно наукових напрямів Навчально-наукового Юридичного інституту Національного авіаційного університету: кафедри цивільного права і процесу за темами: «Проблеми регулювання правової охорони інтелектуальної власності» (державний реєстраційний номер 77/13.01.04), «Удосконалення механізму охорони та захисту авторського права і суміжних прав в Україні (державний реєстраційний номер 68/13.01.04) та кафедри конституційного та адміністративного права за темами: «Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності публічної влади в Україні» (державний реєстраційний номер 0108U008955), «Громадянське суспільство: публічно-правовий вимір» (державний реєстраційний номер 76/130102). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Юридичного інституту Національного авіаційного університету (протокол №17 від 17 грудня 2012 р.).

Мета дослідження полягає у розробці теоретико-методичних засад адміністративно-правового захисту авторських прав, визначенні поняття та принципів такого захисту, дослідженні системи адміністративно-правового захисту авторських прав, виявленні недоліків у правовому регулюванні адміністративно-правового захисту авторських прав та обґрунтуванні на цій основі пропозицій щодо внесення змін до адміністративного матеріального законодавства.

Для досягнення вказаної мети в роботі вирішувалися наступні **завдання**:

- надати характеристику наукових поглядів щодо змісту адміністративно-правового захисту авторських прав;

- визначити напрями становлення та охарактеризувати правове регулювання адміністративного захисту авторських прав;

- дослідити сутність та принципи адміністративно-правового захисту авторських прав;
- розглянути авторські права у якості об'єктів адміністративно-правового захисту;
- встановити правовий статус суб'єктів адміністративно-правового захисту авторських прав;
- проаналізувати адміністративно-правові засоби захисту авторських прав;
- виявити особливості адміністративно-правового захисту авторських прав в зарубіжних країнах;
- розробити напрями покращення адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері захисту авторських прав.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий захист авторських прав.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали як загальнонаукові, так і спеціально-юридичні методи наукового пізнання.

За допомогою методів порівняння та аналізу у взаємозв'язку із формально-юридичним методом визначено сутність і зміст адміністративно-правового захисту авторських прав (підрозділ 1.1). Історичний метод допоміг з'ясувати становлення та сучасний стан правового регулювання адміністративно-правового захисту авторських прав (підрозділ 1.2). Застосування логіко-семантичного методу у поєднанні із формально-юридичним дало змогу сформулювати поняття адміністративно-правового захисту авторських прав та визначити принципи даного захисту (підрозділ 1.3). Логіко-семантичний та системно-структурний методи дозволили визначити такі елементи системи адміністративно-правового захисту авторських прав, як об'єкти та суб'єкти (Розділ 2, підрозділи 2.1, 2.2).

Застосування методу аналізу, індукції, аналогії та формально-юридичного методу дозволило визначити адміністративно-правові засоби захисту авторських прав (підрозділ 2.3). За допомогою методу синтезу у поєднанні із порівняльно-правовим (компаративістським) та формально-юридичним методами узагальнено міжнародний досвід захисту авторських прав (підрозділ 3.1). При визначенні напрямків вдосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні застосовано такі методи, як синтез, аналогія та системно-структурний (підрозділ 3.2). Застосування у взаємозв'язку формально-юридичного методу, порівняльного аналізу, синтезу дозволило обґрунтувати пропозиції щодо усунення недоліків у чинному адміністративному матеріальному законодавстві (Розділи 2, 3).

Нормативною базою дисертації є міжнародно-правові акти, Конституція України, чинні законодавчі й інші нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини, що складаються у сфері адміністративно-правового захисту авторських прав. Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці фахівців загальної теорії держави і права, адміністративного права, права інтелектуальної власності, кримінального права, цивільного права, інших галузевих правових наук.

Емпіричною основою дослідження є судова практика адміністративних та господарських судів з 2014 року і по теперішній час, статистичні дані Державної служби інтелектуальної власності, політико-правова публіцистика, енциклопедичні та довідкові видання.

Наукова новизна дослідження насамперед визначається тим, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень, присвячених теоретичним та практичним проблемам адміністративно-правового захисту авторських прав. У результаті проведеного дослідження автором сформульовано висновки, рекомендації і пропозиції, які відповідають вимогам наукової новизни, зокрема:

уперше:

- обґрунтовано цілісний міжгалузевий інститут захисту авторських прав інтелектуальної власності на об'єктно-правовій основі, у складі якого як субінститут виділено захист авторських прав як гарантію забезпечення їх реалізації на преюдиціальній основі (порушення адміністративного чи кримінального провадження за фактом порушення авторських прав);

- проведено розмежування адміністративно-правового стягнення та адміністративно-правової відповідальності за порушення авторських прав, сутність якого стосується функціональних обов'язків різних правових інституцій (адміністративне стягнення накладає у встановленому порядку державний орган, який має відповідні юрисдикційні повноваження, а притягнення до адміністративної відповідальності здійснює виключно суд), що на відміну від існуючих, забезпечує своєчасне реагування на факти порушення авторського права та їх попередження у майбутньому;

- розроблено адаптаційну модель адміністративно-правового захисту авторських прав на основі діагностичного підходу, яка містить взаємозв'язок адміністративних засобів захисту та відповідних інститутів й на відміну від існуючих характеризує ефективність методико-інституціонального забезпечення захисту авторських прав, що дозволяє досягти відповідності вимогам захисту інтелектуальної власності у країнах Європейського Союзу.

удосконалено:

- понятійний апарат шляхом визначення широкого та вузького тлумачення адміністративно-правового захисту авторських прав (у широкому – діяльність державних органів та їх посадових осіб у межах наданих їм повноважень, а також окремих об'єднань творчих працівників у межах делегованих їм повноважень, із здійснення повноважень у сфері реєстрації авторських прав, відстеження їх порушень, прийняття оперативних заходів і надання членам таких об'єднань допомоги у захисті порушених майнових та особистих немайнових прав; у вузькому – діяльність суду із застосування до порушників встановлених законом санкцій за вчиненні правопорушення);

- науковий підхід до усіх порушень у сфері інтелектуальної власності через диференціацію відповідальності порушників в залежності від виду порушень і наслідків, що дає можливість уникнути помилкових суджень при визначенні кваліфікації порушень;

- регламентаційне забезпечення фіксації адміністративного правопорушення шляхом обґрунтування преюдиційного значення протоколу про адміністративне правопорушення у сфері захисту авторських прав, що забезпечує документування факту правопорушення для належного обрання засобів впливу на порушника;

дістало подальшого розвитку:

- складові елементи адміністративного права за рахунок визначення приватно-правового та публічно-правового його регулювання, охорони та захисту. Адміністративно-правовий захист охоплює: нормотворчу, правозастосовну та правоохоронну сфери, зокрема: управління у сфері нормотворчого та наукового її забезпечення, проведення експертиз проектів нормативних актів та забезпечення нормотворчого процесу; визначення кваліфікаційних вимог до окремих об'єктів авторського права; владно-розпорядчу діяльність державних органів у сфері здійснення їх повноважень із дотримання вимог чинного законодавства щодо регулювання відносин у зв'язку із створенням та використання об'єктів авторського права; дотримання прав суб'єктів авторського права, попередження та виявлення правопорушень; діяльність самоврядних об'єднань творчих працівників із захисту авторських прав; забезпечення об'єктивного, своєчасного та повного розгляду справ судами при притягненні порушників до адміністративної відповідальності;

- теоретичні основи адміністративної відповідальності, яка на відміну від відомих, розглядається як обов'язок особи, що учинила правопорушення, перетерпіти призначені їй у встановленому порядку адміністративним та іншим судом міри покарання особистого, майнового або іншого характеру, а санкції, які можуть застосовуватися поза судовою юрисдикцією, віднести до

оперативних, що визначені різновидом адміністративно-правових деліктних зобов'язань.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що зроблені висновки та пропозиції можуть слугувати для удосконалення адміністративного законодавства. Окремі положення, висновки та пропозиції дисертації можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого розвитку наукових положень та формулювання підходів до визначення адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні (акт впровадження від 15.11.2015);

- *правотворчості* – для впровадження у правотворчий процес Верховної Ради України (Комітету з питань науки і освіти) при внесенні змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини у галузі права інтелектуальної власності (акт впровадження від 11.11.2015 №04-23/18-1510);

- *навчальному процесі* – Навчально-наукового Юридичного інституту Національного авіаційного університету при підготовці наукових робіт, у тому числі кваліфікаційних, викладанні дисциплін «Адміністративне право України», «Митне право», «Право інтелектуальної власності», «Інтелектуальна власність» (акт впровадження від 28.03.2016);

- *правовиховній сфері* – для підвищення рівня правової освіти населення, правової свідомості та правової культури громадян України.

Апробація результатів дослідження. Висновки та положення дисертації обговорювалися на засіданні кафедри конституційного та адміністративного права Навчально-наукового Юридичного інституту Національного авіаційного університету.

Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднені дисертантом на наукових конференціях: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Людина, суспільство, держава: правовий вимір в сучасному світі» (м. Київ, 27 лютого

2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 30-31 січня 2015 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти» (м. Київ, 27 березня 2015 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції до Дня науки «Інновації в юридичній освіті» (м. Київ, 21 травня 2015 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі» (м. Київ, 10 грудня 2015).

Результати дослідження використовувались автором при проведенні занять у Навчально-науковому Юридичному інституті Національного авіаційного університету.

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення і висновки дисертаційного дослідження відображені в п'яти статтях, одна з яких надрукована у виданні зарубіжної держави, п'яти тезах наукових виступів та двох навчальних посібниках у співавторстві.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків до роботи, трьох додатків. Повний обсяг дисертації складає 238 сторінок, з них основний текст – 208 сторінок, список використаних джерел (279 найменувань) – 30 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

1.1. Аналіз наукових поглядів щодо сутності та змісту адміністративно-правового захисту авторських прав

В умовах реформування законодавства щодо посилення охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності та його адаптації до законодавства Європейського Союзу особливої актуальності набувають питання вдосконалення механізмів правового регулювання охорони та захисту авторських прав, адже надійний захист авторських прав сприятиме створенню необхідних інструментів для залучення іноземних інвестицій в економіку України та розвиток творчої діяльності.

Окремо слід зосередити увагу, що особливо гостро в Україні стоїть проблема ефективності захисту прав на об'єкти авторського права, що певною мірою пов'язані з цифровими технологіями. Літературні, аудіовізуальні, музичні, фотографічні твори, комп'ютерні програми та інші об'єкти авторського права, відтворені у цифровій формі, все частіше стають об'єктами правопорушень та несуть значні збитки правоволодільцям прав та сприяють негативному іміджу України у світі.

Попри широкий інтерес громадськості, науковців та практиків у сфері інтелектуальної власності до проблем захисту авторських прав, в Україні даному питанню теоретично та практично приділено недостатньо уваги. Так, серед останніх досліджень можна назвати дисертаційні роботи Г. В. Корчєвного [1] та В. Б. Харченка [2], які розкривають в основному проблеми адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності, захист авторських прав у порівняльному аспекті із кримінально-правовою

охороною. Ряд питань, пов'язаних із нашим дослідженням були предметом наукового пошуку Р.Б. Шишки, але в своїх працях даний вчений акцентував увагу на змісті цивільно-правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності [3].

В умовах реформування системи охорони і захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, науковий та практичний інтерес до тематики адміністративно-правового захисту авторських прав обумовлюється наступними чинниками, а саме:

- внесенням України в число найбільших міжнародних порушників авторського права. Основними підставами для прийняття такого рішення є: 1) несправедливе, непрозоре управління щодо організацій колективного управління зі збору та розподілу авторських винагород для американських та інших правовласників; 2) широке використання нелегального програмного забезпечення в українських державних органах; 3) нездатність вжиття ефективних заходів для боротьби з широко поширеними в інтернеті порушеннями авторських та суміжних прав в Україні;

- зростанням кількості вчинення порушень особистих немайнових прав шляхом привласнення чужого авторства. Порушення авторських прав шляхом плагіату в Україні стало настільки розповсюдженим та майже неконтрольованим явищем. Плагіат у деяких сферах інтелектуальної діяльності розглядається не як правопорушення, а як «складова частина науки» [4, с. 165];

- наявністю великого відсотка контрафактної продукції на ринку України. За оцінками міжнародних організацій, зокрема Міжнародної федерації фонографічної індустрії, 80 відсотків «піратських» компакт-дисків завозяться в Україну з-за кордону та ідентифікуються як такі, що вироблені на російських підприємствах;

- відсутністю нормативно закріпленого механізму захисту авторських прав в мережі Інтернет. На сьогодні чинним законодавством неврегульований

механізм притягнення до відповідальності осіб, наприклад, провайдерів та інших третіх осіб, які своїми діями чи бездіяльністю сприяють поширенню порушень авторських прав в мережі Інтернет. Тому, постає необхідність у прийнятті проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», основною метою якого є запровадження механізмів протидії порушенням авторського права і (або) суміжних прав в мережі Інтернет шляхом впровадження відповідальності власників веб-сайтів, що забезпечують можливість розміщення на власних веб-сайтах інформації користувачами веб-сайтів, а також відповідальності інформаційних посередників за невиконання вимог щодо усунення порушень авторського права і (або) суміжних прав, якщо відповідні суб'єкти були повідомлені належним чином про такі порушення;

- високим ступенем порушення прав на програмне забезпечення державними інституціями та приватними особами. Так, у 2015 році працівниками Державної служби інтелектуальної власності проведено перевірку десяти органів державної влади на предмет використання ними у роботі неліцензійного програмного забезпечення. Встановлено, що середня цифра використання нелегального програмного забезпечення становить 44,8 % [5];

- проблемами імплементації Директив ЄС, які передбачають прозорість діяльності та належний контроль діяльністю організацій колективного управління майновими правами авторів. В Україні з урахуванням сучасних реалій постає необхідність у реформуванні системи колективного управління, шляхом встановлення процедури контролю за діяльністю ОКУ з боку суб'єктів авторського права і суміжних прав, а також держави. Дані зміни допоможуть вдосконалити процес управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав та призведуть до збільшення зборів винагороди авторам, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів

авторського права і суміжних прав, що безумовно поліпшить імідж України на міжнародній арені;

- необхідністю адаптації національного законодавства щодо правової охорони та захисту авторських прав до вимог ЄС. У липні 2015 року Державна служба інтелектуальної власності України завершила роботу над адаптацією українського законодавства до законодавства Європейського Союзу шляхом розроблення ряду законопроектів у сфері інтелектуальної власності, а саме: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері інтелектуальної (промислової) власності», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності)», «Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав». Проте й досі жоден із зазначених законопроектів не прийнятий Верховною Радою України.

Усі вище вказані чинники свідчать про потребу посилення захисту авторських прав нормами публічного права, механізм якого має опиратися на міжнародно-правові норми, нові наукові концепції щодо захисту, думки громадськості та культурних діячів, відповідних організацій в галузі авторського права.

Відповідно до ст. 54 Конституції України кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [6]. Ключовими у даному випадку вважаємо норми: закріпленості прав на результати творчої діяльності; охоронюваності прав на них; можливість володільців прав протидіяти їх порушенню; обов'язок держави виявляти такі порушення, реагувати на них та за своєю ініціативою чи за зверненням володільців прав чи інших уповноважених осіб та органів, приймати дієві заходи щодо захисту. Вище вказані конституційні норми є

гарантією прав творців на належний юридичний захист результатів своєї діяльності.

В умовах становлення цифрового, інформаційного суспільства особливої уваги набувають питання охорони комп'ютерних програм [7, с. 99], які відповідно до діючого законодавства та ст. 4 Договору ВОІВ про авторське право [8], ст. 10(1) Угоди ТРІПС [9], ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10] охороняються як літературні твори.

У розумінні ст. 2 Бернської конвенції [11] на створення комп'ютерних програм і баз даних витрачаються значні людські, фінансові та технічні ресурси. Це спрощує доступ до них, але при несанкціонованому вилученні чи повторному використанні призводить до негативних наслідків [7, с. 112]. Зокрема, зниження попиту на первинні їх носії та порушення прав авторів на винагороду; аудіовізуальних творів, щодо яких найбільше порушень у їх несанкціонованому використанні та виплати винагороди авторам [7, с. 128].

Серед загроз національній безпеці України в гуманітарній і соціальній сферах у ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» [12] вказано на недосконалість механізмів захисту прав інтелектуальної власності. Якщо інтелектуальні цінності Українського народу (інтелектуальний потенціал та його складові об'єкти права інтелектуальної власності та права на них) віднесені до сфери національних інтересів держави (ст. 1 ЗУ «Про основи національної безпеки України»), а згідно ст. 3 вони належать до об'єктів національної безпеки країни, то очевидно, що вони є чи повинні бути об'єктом впливу державного управління та належно забезпечені правами держави щодо їх використання.

Основою реформування галузі права інтелектуальної власності, в тому числі авторського права і суміжних прав, є ратифікована Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, а також затверджена Концепція розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної

власності від 13.06.2002 № 321-р. Крім того, ефективний захист інтелектуальної власності визначений вектором Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020» [13], яка була схвалена Указом Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 року. Згідно з даним документом, національна система інтелектуальної власності включає в себе національне законодавство, як сукупність правових положень, на підставі яких будь-яка особа набуває, реалізує та захищає свої права, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної, творчої діяльності (нормативна база), державні та судові органи, наділені відповідними повноваженнями в сфері інтелектуальної власності, наукові та освітні установи, громадські організації та інші структури, що беруть активну участь в реалізації державної політики у цій сфері та вирішенні широкого кола завдань з надання правової охорони, управління, реалізації та захисту прав інтелектуальної власності (інституційна база), елементи і відносини, які забезпечують та підтримують на відповідному рівні функціонування системи (інфраструктура), а також користувачів цієї системи [13].

Сама реформа в цій сфері потребує організаційних зусиль та організаційно-правового забезпечення. Її складова – проблема захисту авторських прав в Україні є нагальною, про що також свідчать офіційні джерела, а саме Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань «Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування» [14]. У ній зафіксовано потребу у вдосконаленні Верховною Радою України ефективною правовою охороною та захисту прав інтелектуальної власності для України, як запоруки забезпечення обраної нею стратегії побудови цивілізованих ринкових відносин, забезпечення соціальної орієнтації економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку, що має спиратися насамперед на активізацію власного інтелектуального потенціалу.

Крім офіційних джерел, прийнятих Верховною Радою України, свідченням необхідності проведення даної реформи є проведені зустрічі в Уряді протягом 2015 року, які стосувалися моделі реформування системи інтелектуальної власності в Україні, в тому числі і щодо питань вдосконалення розпорядження майновими правами інтелектуальної власності шляхом розробки стратегії розвитку системи інтелектуальної власності в Україні.

Так, 18 серпня 2015 року під час наради з питань реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності було доручено розробити пропозиції стосовно концептуальних засад реформування системи охорони інтелектуальної власності з урахуванням світового досвіду. У контексті зазначеного, 30 вересня 2015 року в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України пройшло засідання Робочої групи з питань покращення захисту прав інтелектуальної власності в Україні в рамках співробітництва між Україною та ЄС, під час якого зазначено, що будь-які реформи за своєю суттю передбачають значні зміни в механізмі діяльності суб'єкта, зміну основних принципів, що веде до абсолютно нового результату й отримання нового економічного ефекту. Крім того, реформи мають супроводжуватися інституційними змінами, які відбуваються, як правило за двома напрямками: докорінна зміна законодавчої бази та структурні перетворення в державному апараті [5].

Головним консультантом науково-експертного управління Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Н. Кузьменко, наведено статистику розгляду справ щодо порушень прав інтелектуальної власності. Так, у 2014 році місцевими загальними судами розглядалося 458 цивільних справ вищезазначеної категорії, що на 86 справ більше ніж у 2013 році. Найбільшу кількість з них становили справи зі спорів про авторське право, а найменшу – про суміжні права. Співставляючи такі результати за два попередні роки, відстежено тенденцію до збільшення

кількості спорів, предметом яких є авторське право, і навпаки – зменшення справ зі спорів про права на винахід, корисну модель, промисловий зразок [15]. До того ж, упродовж 2014 року на розгляді судів було 329 справ про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 51-2 КУпАП «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності», тоді як у 2013 році таких справ було 1072 [15]. Все вищевикладене свідчить про низький рівень звернень творців авторського права за захистом порушених прав.

Крім органів державної влади, значний внесок у реформування законодавства у сфері інтелектуальної власності роблять також представники міжнародних організацій. Так, представник Міжнародної торговельної палати Александра Аліопулу озвучила на тренінгу, який проходив в рамках проекту ЄС Twinning «Удосконалення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні» (26-28 січня 2016 року), масштаб проблеми порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності, а саме: глобальна економічна вартість контрафакту та піратських продуктів станом на кінець 2015 року сягає 1,77 трлн дол.; втрати від підробок та піратства становлять близько 2 % загальносвітового ВВП. При цьому в сегменті підробок задіяно близько 5 % міжнародної торгівлі (еквівалент 900 млрд дол.) [16].

Слід також зазначити, що Україна довгий час є лідером в системі міжнародних порушників авторського права. Проте проблема порушень авторських прав є не тільки національною, а й міжнародною: підробка товарів та піратство сягнули 5-7% відсотків від світової торгівлі [17, с. 416], а в галузі програмного забезпечення рівень піратства більше 46%. Як зазначається, «за оцінками експертів, щорічно в Україні в обігу знаходиться приблизно 50 мільйонів піратських компакт-дисків і їх можна купити практично на кожному кроці?» [18, с. 5].

Як стверджує О.О. Штефан, наразі найпоширенішими є проблеми, що пов'язані з незаконним використанням виключних майнових прав авторів творів та незаконне розповсюдження творів, зокрема, «... їх розміщення без отримання відповідного дозволу автора (або авторів) чи інших правовласників творів на Internet-сайтах для вільного (платного чи безплатного) доступу, оприлюднення творів у кафе, барах, ресторанах за плату чи без такої (без сплати закладом роялті), завантаження твору або його частини в пам'ять мобільного телефону за плату або без такої тощо» [19, с. 3], що дослівно відтворено без посилання на попереднього автора іншими плагіаторами [20].

На думку В. Ю. Учня, основними порушеннями авторського права і суміжних прав є: незаконне ввезення та подальше розповсюдження шляхом оптового продажу контрафактних компакт-дисків із записом музики, фільмів та комп'ютерних програм; незаконне виробництво аудіокасет, відеокасет та компакт-дисків, із порушенням авторських та/або суміжних прав та подальшим їх розповсюдженням шляхом оптової торгівлі в усіх регіонах України (тиражування піратських аудіо, відеокасет здійснюється, як правило, підпільними цехами або маскується під легальну діяльність шляхом отримання дозволу на виробництво невеликої кількості ліцензійної продукції); дрібнооптова та роздрібна торгівля аудіовізуальною продукцією, не маркованою у встановленому законом порядку голографічними контрольними марками з лотків, кіосків, із рук на ринках та в інших невстановлених для торгівлі місцях; незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм на носіях інформації – дискетах, компакт-дисках; незаконна інсталяція програмного забезпечення на комп'ютерну техніку, що реалізується через торгівельну мережу; використання неліцензійного комп'ютерного програмного забезпечення під час здійснення господарської діяльності підприємствами (у бухгалтерському обліку, виробничій діяльності, наданні комп'ютерних послуг населенню тощо); відтворення та розповсюдження програмного забезпечення без згоди правовласників;

відтворення та розповсюдження контрафактних фонограм; публічний показ, відтворення та розповсюдження контрафактних відеофільмів; додаткові тиражі друкованих видань, здійснювані типографіями без повідомлення їх авторів та виплати авторської винагороди [21].

В Україні статистичні дані свідчать про збільшення кількості правопорушень та злочинів у сфері права інтелектуальної власності. Так, протягом 2014 р. зареєстровано (без урахування закритих) 1,3 тис. правопорушень, пов'язаних із порушенням прав інтелектуальної власності, у тому числі 732 – безпосередньо за фактами порушення авторських та суміжних прав, 455 – за фактами незаконного використання знаків для товарів і послуг, 107 – за фактами незаконного обігу дисків для лазерних систем зчитування.

Припинено діяльність 80 підпільних цехів, а саме: 65 – з виробництва фальсифікованої продукції з незаконним використанням знаків для товарів і послуг вітчизняних та зарубіжних товаровиробників; 15 – з тиражування контрафактної аудіовізуальної продукції. У правопорушників вилучено понад 124 тис. примірників аудіовізуальної продукції на загальну суму понад 3,2 млн грн. і фальсифікованої продукції з незаконним використанням товарних знаків на загальну суму понад 27 млн грн. [22, с. 215]. Вищезазначена кількість відомих фактів порушень, а також низькі суми відрахувань щодо використання майнових прав на об'єкти авторського і суміжного права призвели до того, що Україна намагається покращити своє місце у щорічному «Списку 301» Торгового представництва США (USTR), де за результатами порушень прав інтелектуальної власності вона перебувала у 2013 році як найгірша, що не додало їй позитивного іміджу та не покращувало її інвестиційну привабливість.

Наприкінці травня 2013 року USTR ініціювало розслідування щодо рівня захисту авторських прав, державного регулювання і практик у сфері дотримання прав інтелектуальної власності в Україні. 28 лютого 2014 року

було завершено розслідування щодо України, за результатами якого Торговим представництвом було прийнято рішення, що неефективний захист авторських прав у країні завдає шкоди економіці США. Водночас у зв'язку зі складною політичною та економічною ситуацією в Україні USTR прийняло рішення поки що не застосовувати ніяких заходів. У квітні 2014 року Торгове представництво США (USTR) обнародувало оновлений звіт, у якому Україна поліпшила свої позиції у рейтингу захисту прав інтелектуальної власності, піднявшись у ньому на одну позицію вище і тим самим позбувшись статусу «найбільшого порушника прав інтелектуальної власності».

Вбачається, що з цього списку в 2014 році Україну вивели лише завдяки політичній ситуації та сподіванням, що влада перейматиметься всерйоз захистом прав інтелектуальної власності. Наразі це питання залишається не тільки актуальним, але і злободенним [5]. Варто зазначити, що нові зрушення є, але вони ще не дають дієвого результату, який би свідчив про зменшення тенденцій до порушень та посилення охорони та захисту авторських прав.

Тому, на нашу думку, підписаний наказ від 04.03.2015 № 235 [23] І. Р. Совсун, який автоматично скасував дію наказу МОН України від 20.10.2004 № 811 «Про запровадження у ВНЗ навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» призведе до того, що ВНЗ не будуть включати дану дисципліну до своїх навчальних планів, а це в свою чергу не сприятиме покращенню ситуації із посиленням правової освіти в сфері інтелектуальної власності.

Отже, ми вважаємо, що вищевикладені факти є свідченням потреби вдосконалення моделі правового регулювання адміністративно-правового захисту авторських прав, яка має превентивну функцію щодо порушень, конструкції адміністративно-правової відповідальності за порушення авторських прав, що на відміну від існуючої, забезпечує своєчасне реагування на факти порушення авторського права та їх попередження у майбутньому.

Для детального дослідження змісту адміністративно-правового захисту авторських прав ми з'ясуємо співвідношення понять «забезпечення», «правове забезпечення», «адміністративно-правове забезпечення». Загалом, термін «забезпечення» є досить поширеним та активно використовується в юридичній літературі, в управлінській та правоохоронній діяльності. Проте, ми підтримуємо думку К. В. Степаненко, що його розуміння, здебільшого, домислюється тими, хто застосовує закон [24, с. 34]. У загальноприйнятому змісті під «забезпеченням» мається на увазі надання (постачання) чогось або кимсь в достатній кількості; створення повного і достатнього комплексу умов, необхідних для здійснення чого б то не було; надання гарантій. Неюридичний зміст поняття розкривається у Великому тлумачному словнику української мови, забезпечити означає створити надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [25, с. 281]. Зазначена обставина політомії терміну обумовлює той факт, що у юридичній літературі використовуються різні дефініції правового забезпечення, зокрема при спробі окреслити його механізм. Так, у контексті адміністративного права та діяльності йдеться про механізми «забезпечення», «захисту», «охорони», «реалізації», «здійснення», «гарантування» тощо.

Слід зауважити, що причиною різних підходів змісту поняття правового забезпечення слугує упущення факту двоякості терміну «забезпечення» як сукупності гарантій (реалізації і охорони прав) та процесу (діяльність органів державної влади щодо створення умов, необхідних для реалізації прав). Таким чином йдеться про статичний та динамічний аспект поняття «правове забезпечення». Зокрема, встановлені державою гарантії є статичною компонентою, відповідна процесуальна діяльність органів державної влади – динамічною [26, с. 124].

Так, В. О. Демиденко під правовим забезпеченням прав і свобод людини розуміє, передусім, сприяння їх реалізації, охорону та захист [27, с. 13]. Правове забезпечення прав людини як їх охорону та захист трактують

О. В. Домбровська, А. А. Опалева. Натомість К. Г. Волинка зводить зміст поняття «правове забезпечення» прав і свобод до їх дотримання, визнання та гарантування [26, с. 124].

Принципово іншим є розуміння поняття тими дослідниками, які акцентують на динамічній складовій забезпечення. Так, О. І. Наливайко сприймає феномен забезпечення прав людини у ракурсі діяльності органів держави і місцевого самоврядування, громадських об'єднань і громадян із створення умов (гарантій) для правомірної та неухильної їх реалізації та захисту [28, с. 15]. З точки зору теоретиків права (А. Ю. Олійника, С. Д. Гусарєва, О. Л. Слюсаренка), правове забезпечення – це вплив на права і свободи громадян за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [29, с. 160]. Як бачимо, недоліком приведених та інших формулювань поняття правового забезпечення є їх односторонність, тобто ігнорування двоєдиної сутності поняття «забезпечення» (як процесу і як стану). З огляду на це, мають рацію ті дослідники, які розкривають поняття «забезпечення» через конструкцію «створення умов», або «впорядкування», оскільки означені дії самі по собі є процесом і станом, передбачають різні форми діяльності суб'єктів владних повноважень. Відповідно, у такому розумінні «забезпечення» включає три елементи: сприяння реалізації прав і свобод людини (шляхом позитивного впливу на формування їх загальносоціальних гарантій); охорону прав і свобод людини (шляхом упровадження заходів, зокрема юридичних, для попередження, профілактики порушень прав і свобод людини і громадянина); захист прав і свобод людини (відновлення порушеного правового стану, притягнення порушників до юридичної відповідальності) [30, с. 130].

З огляду на основу даного концептуального рішення вважаємо найбільш вдалим визначення правового забезпечення як здійснюваного державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин щодо їх юридичного закріплення, реалізації, охорони,

захисту та відновлення. Специфіка таких елементів як сфера реалізації, зміст норм, засоби, способи, об'єкт, коло суб'єктів здійснюваного процесу упорядкування обумовлює таке поняття, як механізм правового забезпечення.

Переходячи до визначення «адміністративно-правового забезпечення», зауважимо, що адміністративне право є самостійною галуззю права, яка покликана регламентувати суспільні відносини у сфері державного управління, організовувати та спрямовувати у визначеному законодавстві напрямі суспільні процеси. Основним призначенням адміністративного права в умовах розбудови демократичної соціальної держави є запровадження регламентації відносин, демократичних за суттю, тобто спрямованих на реальне дотримання та охорону у сфері виконавчої влади прав і свобод людини, виконання належних їй обов'язків, а також ефективний захист прав у разі їх порушення. Зважаючи на специфіку поняття «адміністрування» та з'ясований вище зміст поняття «правове забезпечення», логічно погодитись, що адміністративно-правове забезпечення – це здійснюване державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація і розвиток [26, с. 125].

Слід зазначити, що проблема захисту авторських прав є частиною загальної проблеми дотримання права, стосовно чого класик німецького права Рудольф фон Ієрінг у роботі «Боротьба за право» обґрунтував потребу боротьби за конкретне право з метою усунення його порушень та виходив із захисту приватних інтересів та морально-правових засад захисту майнових прав [31, с. 20-29]. Пізніше Н. І. Матузов провів розмежування охорони та захисту прав: охорона здійснюється постійно, а захист лише у випадку порушення відповідних суб'єктивних прав і охоронюваних інтересів [32, с. 130-131], де охорона є передумовою та має загальний характер, а захист і відповідальність за порушення прав є одиничним наслідком охорони відповідних прав [33, с. 24]. З цим твердженням ми повністю погоджуємось.

О. Д. Крупчан та В. Г. Перепелюк досліджуючи адміністративно-правовий аспект категорій «правова охорона» та «правовий захист» права власності зауважили, що заходи охорони і захисту повинні бути зорієнтовані на потреби конкретної особи [34, с. 7], що є проявом людиноцентризму. На противагу вирізненню цих категорій висловлено, що зазначені категорії мають вживатися в одному розумінні, як синоніми [35, с. 1186], що на наш погляд суперечливо і позбавляє право можливості диференціації механізму охорони та захисту порушених прав, а фактично зводить їх до одного. Право наразі повинне мати більш тонкий інструментарій як охорони суб'єктивних прав так і захисту прав в разі їх порушення. Власне таку позицію провів І. Л. Бородін стосовно теоретичного вивчення проблем адміністративно-правових способів захисту, у тому числі майнових прав людини і громадянина [36, с. 7].

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що проблема охорони та захисту авторських прав потребує комплексного дослідження також з позицій адміністративного права, до предмету якого належать суспільні відносини, які виникають у сфері публічної діяльності держави, зокрема, у сфері державного управління [37, с. 9].

Наразі склались діаметрально протилежні підходи щодо захисту авторських прав адміністративним правом. Одні вчені зазначають: «Об'єкти авторського права і суміжних прав адміністративно-правовому захисту взагалі не підлягають», що, на наш погляд, не відповідає дійсності [38, с. 36]. Інші вважають, що адміністративно-правовий захист полягає у застосуванні до порушника авторських прав норм адміністративного законодавства, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення та Митного кодексу України [39]. Разом з тим, не слід забувати про реєстрацію авторських прав, депонування (збереження) твору в Українському агентстві авторських та суміжних прав з фіксацією даних про автора, дати реєстрації твору і його назви, з метою забезпечення правового захисту автора. Це визнаний та надійний спосіб захисту авторських прав в Україні, який як частина реєстраційних

процедур є по суті адміністративно-правовим. У даному випадку ми солідаризуємося з професором О. В. Кузьменко щодо адміністративно-правової природи реєстраційних процедур [40, с. 87], у тому числі й щодо авторських прав. Нагадаємо, що у 2014 р. було прийнято 4931 заявок на реєстрацію авторського права на твір, здійснено 5025 державних реєстрацій авторського права на твір, що на 15,2% менше ніж у 2013 р. [41]. Аналізуючи динаміку державних реєстрацій авторського права слід зазначити, що починаючи з 2008 р. по 2013 р. показник державних реєстрацій авторського права ДСІВ постійно зростав, а у 2014 р. зменшився на 901 одиницю (2008 р. – 3748; 2009 р. – 4458; 2010 р. – 4744; 2011 р. – 5239; 2012 р. – 5410; 2013 р. – 5926; 2014 р. – 5025).

Також, протягом 2014 року здійснено 1195 реєстрацій авторського права на службові твори, що приблизно на 2% менше, ніж у 2013 році (1219 реєстрацій). При цьому, як і у 2013 році, переважають реєстрації службових творів, майнові права на які належать роботодавцям (755 реєстрацій) [41].

Аксіоматично, що діяльність органів виконавчої влади, інших уповноважених суб'єктів і відносини, що виникають при цьому, мають велике значення для реалізації прав, зокрема у сфері авторського права. Тож адміністративне право, з одного боку, покликано забезпечувати ефективну діяльність державних органів, які здійснюють повноваження держави з забезпечення правопорядку у сфері авторського права, а також створювати умови для реалізації прав суб'єктів авторського права та їх захисту від свавілля та протидії їх незаконній діяльності.

На основі викладеного, на наш погляд, предмет адміністративного права також охоплює суспільні відносини, які виникають при здійсненні авторських прав, створення нормальних умов для розвитку творчої діяльності та використання прав на її результати. Не вдаючись у презентацію положень доктрини адміністративного права у цій частині, зауважимо, що йдеться про:

1) діяльність органів виконавчої влади у сфері авторського права; 2) внутрішньо-організаційну діяльність інших державних органів, установ і організацій, які беруть участь у цій діяльності; 3) здійснення іншими недержавними суб'єктами делегованих повноважень органів виконавчої влади у цій сфері; 4) здійснення правосуддя у формі адміністративного судочинства у зазначеній категорії справ.

Дослідження сутності адміністративно-правового захисту авторських прав також неможливе без встановлення їх правової природи, рівня та значущості сучасних загроз, про що йшлося вище. По суті, йдеться про те, що слід захищати: 1) об'єкти авторського права; 2) суб'єктів авторського права; 3) державний інтерес та державну політику у зазначеній сфері; 4) права, які виникають на об'єкти авторського права; 5) встановлений міжнародним співтовариством, зокрема у Конвенції про охорону авторського права та державою у Законі України «Про авторське право і суміжні права» правопорядок у сфері авторського права. Відповідь на це можна віднайти у причинно-наслідкових зв'язках та спрямуванні авторського права, які сформувалися у авторському праві як система нормативно-правових актів міжгалузевого походження із посиленою увагою до тих їх положень, які є адміністративно-правовими. До речі, завдання витримати цю системність та провести її послідовно в актах законодавства та діяльності державних і недержавних органів – охоплюється також адміністративним правом.

Такий гносеологічний підхід є виправданим та практично значущим з огляду на спрямованість положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, завданням якого є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх

обов'язків, відповідальності перед суспільством (ст. 1). Узагальнено в ньому йдеться про правопорушення у сфері інтелектуальної власності, що відображено у його статтях, насамперед ст. 51-2, яка передбачає покарання за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразку, знаку для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом [42]. Проте дана стаття не в повній мірі відображає сучасні виклики в зазначеній сфері.

Так, сьогодні існує невирішена проблема щодо санкцій держави та її органів на факти плагіату, не вирішені питання з належним захистом комп'ютерних програм. Також існують проблеми у діяльності митних та правоохоронних органів щодо боротьби із піратством та контрафактною продукцією.

Загальні проблеми і прикладні завдання захисту авторських прав у адміністративно-правовому порядку були розглянуті М. К. Галянтичем [43] та Ю. Л. Бошицьким [44].

На їх думку, проблема масових порушень авторських прав в Україні не у санкції ст. 51-2 КУпАП, а в узагальненому її поширенні на вказані, не вказані об'єкти попри їх відому систематику та наслідки порушень [43]. Однозначно, що тут йдеться про захист об'єктів авторського права, які також є неоднорідними та у ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10] і ст. 433 ЦК України [45] згруповані за об'єктивними критеріями, та правами на ці об'єкти.

Після вирішення питання про здатність адміністративного права захистити права у цій сфері слід встановитись у семантиці адміністративно-

правового захисту: а) на загальному понятійному рівні; б) прояву категорії «захист» у законодавстві та правовій доктрині; в) у адміністративному праві; г) у праві інтелектуальної власності. Щодо першого, то у Вікіпедії із запропонованих там понять найбільше підходить: 1) дія за значенням захищати, захистити, захищатися, захиститися; 2) охорона підтримка, заступництво; сукупність правових, економічних, організаційних та технічних заходів, що мають на меті запобігти порушенням прав будь-кого [46]; «1. Дія за значенням захищати,» 2. Охорона заступництво, підтримка ...» [47, с. 733]. Отже, йдеться про широке та вузьке його тлумачення.

Термін «правовий захист» в адміністративному праві здебільшого зводиться до діяльності компетентних органів державної влади, органів управління і місцевого самоуправління із створення та приведення у дію правових механізмів, які забезпечують реалізацію прав, свобод і здійснення обов'язків, а також гарантій, компенсацій і пільг згідно з особливістю об'єкта чи суб'єкта захисту. У джерелах, якщо абстрагуватися від терміну «цивільних прав» захист витлумачено як «дії уповноваженої особи, а також діяльність юрисдикційних органів та осіб, які зобов'язані вжити заходів щодо поновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного права, а також охоронюваного законом інтересу...» [48, с. 290-291].

В аксіологічному сенсі, правова захищеність вказує на ступінь задоволення суб'єкта наявністю необхідних правових механізмів забезпечення ефективного захисту його прав і охоронюваних законом інтересів та впевненості, що вони діють. Така захищеність може бути реальною чи удаваною, чи такою, що нібито є, але не є дієвою. Ці захищеності проявляються на практиці, оскільки в них відображене оціночне ставлення суб'єкта до його реального становища у суспільстві взагалі, у певній сфері діяльності та впливі суспільства зокрема. Це проявляється у співвідношенні порушень у цій сфері та винесених судами покарань до порушників, де

компенсаторні та компенсаційні санкції є більш привабливими для потерпілих чим державно-правова справедливість.

Поняття «правовий захист» може вживатися для зазначення як цілісної системи, так і наявних форм, засобів і способів правового захисту. Здебільшого його зміст охоплює правову форму діяльності уповноважених органів і їх посадових осіб, а також результати такої діяльності: прийняття законодавцем правових норм, які містять гарантії правового захисту (абстрактний правовий захист), безпосереднє застосування таких норм на практиці та прийняття згідно з ними акту застосування права (конкретний, реальний захист); реалізація такого акту виконавчими органами (стадія оцінки ефективності такого захисту). У системі вони і є змістом правового захисту, як правової цінності, яка гарантує право на захист. Його напрямками є правотворча і правозастосовна діяльність.

Слід зауважити, що дана дефініція в юридичній літературі трактується неоднозначно. Домінуючою є позиція, яка передбачає характеристику останнього як системи заходів, спрямованих на забезпечення недоторканості права, його здійснення та ліквідацію правопорушень. При цьому, під час визначення права на захист основний акцент робиться на його державно-правовому характері, що спрямований на відновлення порушеного права, забезпечення виконання юридичного обов'язку [49, с. 9-31]. У такому випадку захист розглядається як функція держави, яка у формі спеціальних заходів спрямована на припинення конкретних правопорушень, відновлення порушених інтересів або забезпечення умов їх задоволення в інших формах. Дана позиція відстоюється представниками загальнотеоретичних юридичних дисциплін.

Варто також зазначити, що поняттю «правовий захист» у юридичній науці передувало поняття «захист права».

На думку С. С. Алексєєва, захист права – це державно-примусова діяльність, спрямована на поновлення порушеного права, забезпечення

виконання юридичного обов'язку [50, с. 280].

В свою чергу Н. С. Малєїн вказує, що захист права утворює система юридичних норм, направлених на попередження правопорушень та усунення їх наслідків [51, с. 182].

Поряд з даними визначеннями термін «правовий захист» також має декілька тлумачень у юридичній науці, і ряд науковців вважає під даним поняттям діяльність уповноважених органів, направлена на поновлення порушених прав та законних інтересів.

Так, З. В. Ромовська вважає під правовим захистом реалізацію обраних правозастосовним органом заходів державного примусу, які можуть бути застосовані спеціальними державними або громадськими органами [52, с. 34].

Л. Н. Завадська вважає, що «правовийзахист» – діяльність певних органів, спрямована на відновлення порушених або оспорюваних суб'єктивних прав, охоронюваних законом інтересів [53, с. 222].

Ю. Ф. Кравченко під правовим захистом розуміє діяльність держави в особі її органів представницької, виконавчої та судової влади, організацій, установ та посадових осіб по забезпеченню процесу реалізації особою своїх прав на користування матеріальними, політичними, соціальними та духовними благами [54, с.13].

Дещо по іншому трактує дане поняття Ж. Д. Антонова. На її думку, «правовий захист» – це нормативно закріплена, здійснювана за допомогою правових засобів діяльність уповноважених суб'єктів права (держави, державних органів, посадових осіб) або безпосередньо громадян, що спрямована на охорону прав і свобод людини, забезпечення їх дотримання, та застосовується уразі негативного впливу на охоронюваний об'єкт, права і свободи, а також при наявності реальної загрози їх порушення [52, с. 40].

Г. Я. Стоякін вважає, що правовий захист включає: 1) видання норм, які встановлюють права і обов'язки, визначають порядок їх здійснення, захисту

та застосування санкцій; 2) діяльність суб'єктів із здійснення та захисту своїх суб'єктивних прав; 3) попереджувальна діяльність держави і громадських організацій, а також діяльність із реалізації правових санкцій [55, с. 34].

Проаналізувавши доктринальні визначення правового захисту можна дійти висновку, що правовий захист доцільно розглядати у широкому та вузькому значенні та обов'язково у взаємозв'язку з юридичним процесом. У широкому значенні «правовий захист» – це система взаємопов'язаних правових форм діяльності органів держави та громадських організацій; у вузькому – система взаємопов'язаних, спеціально упорядкованих операцій, які направлені на досягнення певної мети (конкретного результату) та застосовуються за допомогою відповідних прийомів і засобів.

Метою правового захисту виступає охорона прав і свобод людини, забезпечення їх дотримання в разі негативного впливу на охоронювані об'єкти, права і свободи, а також за наявності реальної загрози їх порушення [52, с. 108].

З огляду на наведене можна виділити ознаки державного захисту:

- система актів законодавства, які визначають умови, порядок та гарантії здійснення прав та охоронюваних законом інтересів;
- діяльність з аналізу їх положень, виявлення суперечностей та розробки пропозицій з їх вдосконалення;
- конкретні міри (правові, економічні, соціальні, організаційні інші) встановлені (визначені) органами державної влади і здійсненні згідно з встановленими процедурами (політичними, юридичними);
- здійснюється як частина забезпечення правопорядку у певній сфері, у сфері авторських прав уповноваженими на те державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, а в передбачених законом випадках володільцями прав шляхом самозахисту права;
- є дієвим і забезпечує досягнення мети встановлення такого захисту;
- залежно від об'єкту захисту він має свої особливості.

Так, адміністративно-правовий захист авторських прав охоплює: нормотворчу, правозастосовну та правоохоронну сфери. Зокрема йдеться: про управління у сфері нормотворчості та наукового її забезпечення, проведення експертиз проектів нормативних актів та забезпечення нормотворчого процесу; визначення кваліфікаційних вимог до окремих об'єктів авторського права; владно-розпорядчу діяльність державних органів у сфері здійснення їх повноважень із дотримання вимог чинного законодавства щодо регулювання відносин у зв'язку із створенням та використанням об'єктів авторського права; дотримання прав суб'єктів авторського права, попередження та виявлення правопорушень; діяльність самоврядних об'єднань творчих працівників із захисту авторських прав; забезпечення об'єктивного своєчасного та повного розгляду справ судами при притягненні порушників до адміністративної відповідальності.

Доцільність адміністративно-правового захисту авторських прав, поряд із цивільно-правовим [3], господарсько-правовим [56] і навіть кримінально-правовим [2] проявляється: по-перше, він є більш оперативним і забезпечений компетенцією державних та інших органів, які здійснюють державні повноваження у сфері авторського права та адміністративними юридичними процедурами основного чи допоміжного спрямування; по-друге, він стосується діяльності держави у сфері нормотворчості та посилення владного впливу на здійснення прав у сфері авторського права, забезпечення права реалізації у діяльності державних органів та недержавних організацій, судового захисту цих прав у разі їх порушення чи загрози порушення; по-третє, він є оперативним і забезпечений компетенцією органів держави та обов'язками їх посадових осіб.

Про актуальність даної теми свідчать наукові позиції фахівців у сфері інтелектуальної власності. Так, автори навчального посібника «Право інтелектуальної власності» (О. А. Підпригора, О. О. Підпригора) стверджують, що адміністративно-правовий порядок захисту прав

інтелектуальної власності не систематизований і не упорядкований. Він поширюється лише на окремі об'єкти права інтелектуальної власності, а об'єкти авторського права і суміжних прав взагалі не підлягають адміністративно-правовому захисту [38].

Слід відрізнити питання правового забезпечення захисту та питання ефективності діяльності адміністративних органів по здійсненню відповідних дій, зокрема, щодо застосування відповідальності до осіб, які вчинили правопорушення у сфері авторського права.

Якщо з позиції нормотворчого забезпечення дослідити питання ефективності захисту авторських прав, то ми можемо констатувати, що сьогодні розроблена і прийнята із врахуванням положень міжнародних актів відповідна нормативна база: прийняті положення міжнародних актів і вони проведені у ст. 13, 41, 54 Конституції України, основних кодифікованих актах законодавства України (ЦК України – Книга четверта, ГК України, КК України, КУпАП, МК України, ЦПК України, ГПК України, КПК України, КАС України та інших).

Також прийняті закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм, баз даних» [57], «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [58]; окремі види діяльності, де використовуються чи/та створюються об'єкти авторського права: наукову (Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [59], видавничу (Закон України «Про видавничу справу» [60], театральну (Закон України «Про театри і театральну справу» [61]), масмедійну (Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [62], Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [63]) та інші види діяльності. Частина правовідносин врегульовані законами України «Про захист від недобросовісної конкуренції»

[64], «Про інформацію» [65], «Про науково-технічну інформацію» [66], «Про захист інформації в автоматизованих системах» [67], «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [68], «Про захист прав споживачів» [69] та ін.

Є низка підзаконних актів, що захищають економічні інтереси творчих працівників, зокрема постанови КМ України «Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва» № 108 від 3 березня 1992 р. [70], «Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва» №784 від 18 листопада 1994 р., яка замінена Постановою від 18 січня 2003 р. № «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» [71], а потім в редакції Постанови від 24 липня 2013 р. «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав», постанови від 4 червня 2008 р. № 520 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер» [72].

Таким чином, на рівні нормотворчості охорона об'єктів авторського права та захист прав суб'єктів здавалось би забезпечена узагальнено. Проте більшість фахівців сходяться на думці, що ефективність діяльності органів державного управління в зазначеній сфері є досить низька.

Якщо ж визначати державний вплив на правовідносини у сфері авторського права, що є безспірним, то слід і визнавати можливість захисту порушених прав та здійснення управлінських функцій. У даному твердженні, ми повністю солідаризуємося із професором В. Б. Авер'яновим, що за своїм глибинним призначенням, адміністративне право повинно визначатися як «право забезпечення і захисту прав людини» [73, с. 10]. Там, де є загроза порушення цих прав чи вони порушуються, оперативно повинні бути застосовані засоби та способи адміністративно-правового захисту. Такої

думки притримується і вчений Р. А. Калюжний та інші представники науки адміністративного права України.

Потреба посилення захисту авторських прав пов'язується також з новим типом економіки, що базується на інтелектуальній власності, у тому числі на авторських правах та потребах інтегруватися у світову економіку.

Це особливо гостро проявляється у міжнародній торгівлі і є напрямом торгівельної політики світу. Квінтесенцію Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) [9] саме й складає захист цих прав. Йдеться про оперативні заходи захисту прав, які згідно Митного кодексу України та інших актів законодавства у митній справі, як підгалузі адміністративного права, застосовуються митними органами України. Проте чи не за розумінням сутності адміністративного захисту чи свідомо виходячи за межі цивільно-правового регулювання у п.2 ст. 432 ЦК України [45] встановлено такий спосіб захисту як зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності. Його практично застосувати поза компетенцією митного органу неможливо, і яким чином він приписаний до цивільно-правових способів захисту прав інтелектуальної власності зрозуміти важко.

Якщо власник права інтелектуальної власності вважає, що при переміщенні товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права, що охороняються в Україні, він має право подати заяву до Держаної митної служби України про реєстрацію товару, що містить об'єкт права інтелектуальної власності з метою вжиття митними органами заходів щодо попередження переміщення через митний кордон України таких товарів. Принаймні, так вважають фахівці у сфері митного права, зокрема С. В Ківалов [74], В. Я. Настюк [75; 76]. Так, ч. 17 ст. 1 МК України [77] визначено контрафактні товари – товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або

вивезення з цієї території є порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону. Відповідно до ст. 398 МК України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників.

Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, включаючи форму заяви, перелік інформації та документів, які додаються до заяви, порядок подання і розгляду заяви та ведення реєстру визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Також існує припинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру ст. 399 МК України, припинення митного оформлення товарів за ініціативою органу доходів і зборів ст. 400 МК України, взаємодія органів доходів і зборів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності ст. 403 МК України. Всі ці процедури, на наш погляд, є адміністративно-правовими. Не беремо до уваги навіть той факт, що відповідно ст. 476 МК України ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням права інтелектуальної власності [77].

Таким чином, з вищевикладеного можна зробити висновок, що адміністративно-правовому захисту піддані як самі об'єкти авторського права, хоча б як складова об'єктів права інтелектуальної власності взагалі, та права на ці об'єкти. Справа лише у дотриманні встановлених правил.

1.2. Становлення та сучасний стан правового регулювання адміністративно-правового захисту авторських прав

Основні засади державного управління інтелектуальною діяльністю є частиною функцій держави у сфері державного управління, які визначені Конституцією України. Її частиною є авторське право. Так, держава забезпечує вільний і всебічний розвиток особистості (ст. 23) [6]. Конституція України надає кожному, хто проживає в її межах, право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [6]. Також держава гарантує свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, а також захист авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може їх використовувати або поширювати без згоди особи, яка має право на зазначені результати, за винятками, встановленими законом.

Держава всіляко сприяє розвитку науки, мистецтва, літератури та будь-якій іншій інтелектуальній діяльності. Відповідно до Конституції України (п. 6 ст. 85) Верховна Рада України затверджує програми науково-технічного розвитку в державі. Що стосується інших видів інтелектуальної діяльності (наукова, літературна, художня, виконавська тощо), то ці питання також регламентовано у Конституції України. Кабінет Міністрів України відповідно до п. 4 ст. 116 Конституції України розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України [6]. Він утворює державні органи управління інтелектуальною діяльністю, до яких належать майже всі державні органи управління народним господарством — міністерства, відомства, державні

комітети, що здійснюють управління інтелектуальною діяльністю відповідно до компетенції, визначеної Конституцією України.

Окрім того, управління у сфері авторських прав здійснюють також громадські організації — творчі спілки, фонди тощо. У межах їх компетенції вони видають відповідні акти, здебільшого, рекомендаційного спрямування у цій сфері. Проте вирішальною формою управління інтелектуальною діяльністю все ж є державне управління.

Повертаючись до діяльності держави в особі її уповноважених органів, слід зазначити, що в 1992 р. на базі Українського республіканського агентства з авторських і суміжних прав було створено Державне агентство з авторських і суміжних прав [78]. Згодом його функції виконувало Українське агентство з авторських та суміжних прав [79].

Указом Президента України від 13 березня 1999 р. № 250 «Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України» [80] було утворено Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності (Держкомнауки) на базі Міністерства України у справах науки і технологій, Державного патентного відомства України та Державного агентства України з авторських і суміжних прав, що ліквідувалися.

Указом Президента України від 13 серпня 1999 р. № 987 було затверджено Положення про Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності [81]. Протягом 1999 р. він не зміг організаційно забезпечити функціонування державної системи охорони інтелектуальної власності та не було створено організаційної структури, здатної належним чином виконувати всі функції чинного патентного законодавства. Тож, уже 15 грудня 1999 р. Президент України підписав Указ № 1573 «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади», де п. 4 від 13 березня 1999 р. № 250 визнано таким, що втратив чинність. Відповідно до абз. 4 п. 1 а) цього Указу постановлено утворити Міністерство освіти і науки України – на базі Міністерства освіти України та Державного комітету України з питань

науки та інтелектуальної власності, що ліквідуються. Надалі указами Президента України від 9 лютого 2000 р. № 190-195 керівництво Держкомнауки звільнене у зв'язку з ліквідацією цього органу.

Згідно з другим абзацом пункту 3 г) Указу Президента України, Кабінет Міністрів України зобов'язаний забезпечити належне виконання функцій центральних органів виконавчої влади, що ліквідуються. Відповідно до зазначеного Указу Кабінет Міністрів України своєю постановою від 4 квітня 2000 р. № 601 утворив у складі Міністерства освіти і науки України Державний департамент інтелектуальної власності як урядовий орган державного управління. Вже 20 червня 2000 р. постановою від № 997 ним затверджено Положення про Державний департамент інтелектуальної власності [82].

У ньому встановлено, що у своїй діяльності цей Департамент керується Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, цим Положенням та наказами Міністерства освіти і науки України. Основними завданнями Державного департаменту інтелектуальної власності було визначено: участь у межах своєї компетенції у забезпеченні реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності; прогнозування та визначення перспектив і пріоритетних напрямів розвитку у сфері інтелектуальної власності; організаційне забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Відповідно до визначених Положенням завдань встановлено, що Департамент: реалізує у межах своїх повноважень єдину економічну, фінансову, науково-технічну, інвестиційну, соціальну політику у сфері інтелектуальної власності та розробка на основі результатів аналізу діяльності державної системи охорони інтелектуальної власності, пропозицій щодо її вдосконалення; здійснює у межах, визначених МОН України, управління майном підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства; забезпечує у межах своїх повноважень виконання

актів законодавства, здійснює систематичний контроль за їх реалізацією; розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до його компетенції, вносить їх на розгляд Міністра освіти і науки України; забезпечує функціонування системи експертизи заявок на об'єкти інтелектуальної власності; бере участь у роботі з удосконалення системи обліку, звітності і державної статистики у сфері інтелектуальної власності; визначає порядок державної сертифікації діяльності у сфері інтелектуальної власності; здійснює державну реєстрацію та ведення державних реєстрів щодо об'єктів інтелектуальної власності; видає в установленому порядку охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності; здійснює реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти інтелектуальної власності, що охороняються на території України, та ліцензійних договорів; координує діяльність щодо передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі створені повністю або частково за рахунок державного бюджету; організовує розгляд заяв і скарг щодо видачі охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, а також інших звернень фізичних та юридичних осіб з питань інтелектуальної власності; координує роботу з інформаційного забезпечення діяльності у сфері інтелектуальної власності, здійснює нормативно-методичне керівництво у цій сфері, забезпечує комплектування національного фонду патентної документації; вносить в установленому порядку до Міністерства освіти і науки України пропозиції щодо участі України в роботі міжнародних організацій з питань інтелектуальної власності, здійснює міжнародне співробітництво, бере участь у підготовці та укладенні міжнародних угод з питань інтелектуальної власності; організовує роботу з підготовки та перепідготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності; здійснює інші функції, що випливають з покладених на нього завдань.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2011 р. №346 «Про ліквідацію урядових органів» [83], Державний департамент було ліквідовано, а на його місці Указом Президента від 8 квітня 2011 року № 436

«Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» [84] утворено Державну службу інтелектуальної власності України, яка переймає всі функції Державного департаменту інтелектуальної власності.

Щодо охорони та захисту авторських і суміжних прав, то на тому спеціалізувалося Державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (далі - УААСП), яке було створене за наказом МОН України «Про створення державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав»» №177 від 7 червня 2000 року [79] на базі Державного агентства України з авторських і суміжних прав і є його правонаступником, засноване на державній власності і належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України та підпорядковане Державному департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України.

На виконання наказу Державної служби інтелектуальної власності України від 25 липня 2013 року № 392-н [85], 13 грудня 2013 року завершено реорганізацію Державного підприємства «УААСП» в Державну організацію «УААСП». Зміна організаційно-правової форми УААСП з підприємства на організацію отримало повну підтримку керівництва міжнародної організації авторських та композиторських товариств (CISAC), членом якої є УААСП. На сьогоднішній день УААСП має більше 90 чинних міжнародних договорів із закордонними організаціями колективного управління.

Відповідно до свого статуту УААСП є неприбутковою некомерційною організацією, створеною з метою управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, зокрема, такими категоріями майнових прав, як використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав (зокрема, використання такими

шляхами: публічного виконання; запису, публічного сповіщення; публічної демонстрації; публічного показу; ретрансляції; відтворення творів).

Отже, Державна організація «УААСП» управляє майновими правами тільки: 1) авторів – громадян України, які доручили йому управляти їх правами її попереднику ДП УААСП; 2) іноземних авторів за умови, що такі автори доручали напряду УААСП управляти їх правами (якщо такі іноземні автори існують), тобто без посередництва іноземних організацій колективного управління.

З-поміж напрямів діяльності УААСП також є представництво законних інтересів суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у державних та громадських органах і організаціях та здійснення окремих функцій на доручення Державної служби інтелектуальної власності.

Окрім цього, повноваження з охорони та захисту авторських прав частково перейняло на себе Міністерство культури України згідно Положення про Міністерство культури України, що затверджене КМ України від 3 вересня 2014 р. № 495 [86]. Мінкультури України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері кінематографії. Відповідно до п. 4 Положення Мінкультури України: 9) здійснює заходи щодо підтримки видань аудіовізуальної, відеопродукції з творами мистецтва; 10) вживає заходів до забезпечення соціального захисту професійних творчих працівників і працівників культури; 11) забезпечує роботу з проведення гастрольних заходів вітчизняних гастролерів, формує Єдиний банк даних гастрольних заходів, що проводяться в Україні; 12) сприяє діяльності творчих спілок, молодіжних, дитячих та інших громадських об'єднань, що функціонують у сферах культури, мистецтв; 13) встановлює критерії віднесення продукції до

такої, що має порнографічний характер. Через його повноваження щодо охорони культурної спадщини його повноваження є більш широкими.

Зокрема, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» [87] внесено зміни до Закону України «Про кінематографію» [88], яким передбачено, що Держкіно відмовляє у видачі або припиняє дію вже виданого державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів зокрема, якщо одним з учасників фільму є фізична особа, включена до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці.

Перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці, складає Міністерство культури України на підставі звернень Ради національної безпеки і оборони України, Служби безпеки України, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Так, на виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» Служба безпеки України у жовтні 2015 року надала Міністерству культури список діячів культури, який складається з 40 осіб, дії яких створюють загрозу національній безпеці України [89]. До цього списку зокрема включені російські діячі культури та мистецтва.

З метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави можуть застосовуватися також спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (далі - санкції) [90]. Підставами для застосування санкцій є: 1) дії іноземної держави, іноземної юридичної чи фізичної особи, інших суб'єктів, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, сприяють терористичній діяльності та/або порушують права і свободи людини

і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод; 2) резолюції Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй; 3) рішення та регламенти Ради Європейського Союзу; 4) факти порушень Загальної декларації прав людини, Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Щодо санкцій, які можуть бути встановлені за порушення прав інтелектуальної власності, то згідно п. 19 ст. 4 Закону України «Про санкції» [90] – це заборона передання технологій, прав на об'єктів права інтелектуальної власності, заборона в'їзду на територію України тощо.

Так, на підставі Закону України «Про санкції» [90] Мінкультури України надіслало в лютому 2015 року до Міністерства закордонних справ України перелік з 115 осіб, до яких пропонується застосувати обмежувальні заходи у вигляді тимчасової заборони в'їзду на територію України, а представники громадськості передали Міністерству культури України список понад п'ятиста осіб, які на думку громадськості, мають бути включені до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці. Міністерство у встановленому Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» [90] від порядку надає його для прийняття рішення Службою безпеки України.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» у ст. 49 [10] передбачив також можливість колективного управління майновими правами авторів, інших осіб, які мають авторське право або суміжні права. Управління майновими правами суб'єктів права інтелектуальної власності може здійснюватися також і громадськими організаціями. Зазначені особи можуть доручати управління своїми майновими правами на колективній основі організаціям, які не мають права займатися комерційною діяльністю. Такі організації діють на основі і в межах повноважень, що добровільно їм були

передані авторами, іншими особами, які мають авторське право або суміжні права. На діяльність зазначених організацій не поширюються обмеження, передбачені антимонопольним законодавством.

Такі організації можуть утворюватися для управління певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав або для управління різними майновими правами в інтересах різних осіб, або однієї організації, категорій авторського права і (або) суміжних прав. Повноваження на колективне управління майновими правами передаються авторами та їх правонаступниками, суб'єктами суміжних прав та їх правонаступниками безпосередньо на основі письмових договорів. На підставі них здійснюється представництво прав і інтересів фізичних та юридичних осіб, які мають авторське право або суміжні права, з іноземними організаціями.

В Україні наразі діють такі організації колективного управління майновими правами, зокрема: Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав»; Всеукраїнське об'єднання суб'єктів авторських і суміжних прав «Оберіг»; Об'єднання підприємств «Український музичний альянс»; Об'єднання підприємств «Українська ліга музичних прав»; Всеукраїнська громадська організація «Агенція охорони прав виконавців»; Асоціація «Дім авторів музики в Україні»; Всеукраїнська громадська організація «Автор»; Асоціація «Гільдія виробників відеограм і фонограм»; Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнське Агентство з авторських та суміжних прав»; Приватна організація «Українське агентство з авторських прав»; Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнське Агентство Авторських Прав».

Основною сферою їх діяльності є управління на колективній основі майновими правами виконавців. Тому управлінці від імені авторів та інших суб'єктів авторського права і суміжних прав на основі одержаних від них повноважень виконують такі функції: а) узгоджують з особами, які

використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, розмір винагороди під час укладання договору; б) укладають договори про використання прав, переданих в управлінні. Умови цих договорів повинні відповідати положенням статей 31–33 Закону України «Про авторське право і суміжні права»; в) збирають, розподіляють і виплачують зібрану винагороду за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, правами яких вони управляють, а також іншим суб'єктам прав відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права»; г) вчиняють інші дії, передбачені чинним законодавством, необхідні для захисту прав, управління якими здійснює організація, у тому числі звертатися до суду за захистом прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав відповідно до статутних повноважень та доручення цих суб'єктів.

Як визначено в оглядовому листі Вищого господарського суду України від 6 травня 2005 року № 01-8/784 «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав» [91], за наявності договорів з авторами творів на управління їх майновими правами організації колективного управління як суб'єкти авторського права мають право звертатися до господарського суду з позовами про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду або стягнення доходу, отриманих порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, і у тому випадку, коли з порушником авторського права організацією колективного управління не укладено будь-якої угоди.

Як свідчить практика, в країні повинна існувати тільки одна організація управління однією і тією же категорією прав. Існування двох або більше організацій в одній і тій же галузі може зменшити або навіть взагалі ліквідувати всі переваги колективного управління, оскільки між ними може

виникнути нездорова конкуренція, що дозволить користувачу уникати сплати винагороди або значно її зменшувати.

В Україні також є самоврядні організації, які переймаються, чи у статуті яких передбачено надання допомоги у захисті авторських прав: спілки, союзи тощо та створена нормативна база – Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» [92] від 07.10.1997 № 554/97-ВР. Даний законодавчий акт визначає правовий статус професійних творчих працівників, встановлює правові, соціальні, економічні та організаційні засади діяльності творчих спілок у галузі культури та мистецтва. Згідно із ст. 3 зазначеного Закону, творча спілка діє на принципах добровільного об'єднання її членів, які належать до одного фахового напрямку культури та мистецтва, самоврядування, взаємодопомоги і співробітництва, невтручання у творчий процес, вільного вибору форм і методів творчої діяльності, визнання авторських прав. У кожному фаховому напрямі може бути створено одне або більше добровільних творчих об'єднань. У даному нормативно-правовому акті вказано, що одним із напрямків їх діяльності є турбота про правовий, соціальний та професійний захист членів творчої спілки (п.6 ч.4 ст. 3); гарантування професійного та соціального захисту членів творчих спілок, охорона їх авторських і суміжних прав (абз. 4 ч. 2 ст. 4); залучення творчих спілок до підготовки законопроектів, розроблення загальнодержавних програм національно-культурного розвитку, інших соціально важливих культурологічних та соціально-політичних програм (абз. 5 ч. 2 ст. 4) [92].

У ст. 6 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» встановлено, що професійний творчий працівник користується правом на державне соціальне страхування, оплату праці відповідно до професії, кваліфікації та особистого трудового внеску, належні умови праці, пенсійне забезпечення згідно з законодавством України. Професійний творчий працівник може мати статус як найманого працівника, так і особи, яка не працює за наймом. Професійним творчим працівникам, які зробили

вагомий внесок у розвиток національної культури та мистецтва, можуть встановлюватися державні стипендії відповідно до законодавства України.

Професійним творчим працівникам – членам творчої спілки для забезпечення умов для творчої діяльності надається окрема кімната (кабінет, майстерня) або додаткова жила площа розміром не менш як 20 кв. м, що оплачується в одинарному розмірі. Гарантується додатковий соціальний захист. Вони можуть одержувати фінансову та іншу матеріальну допомогу, доплату до пенсій, користуватися закладами охорони здоров'я відповідних творчих спілок, будинками творчості, будинками-інтернатами (пансіонатами) для людей похилого віку та інвалідів згідно з статутними положеннями, матеріальними і фінансовими можливостями творчої спілки.

Отже, без державної підтримки та забезпечення, захист авторських прав та творчих працівників неможливий. Якщо право чи намір не забезпечений належними матеріальними та організаційно-правовими засобами та видами, він є декларативним.

Проте практика застосування положень законодавства про захист авторських прав виявила ряд проблем: невідповідність деяких його норм нормам міжнародного права, ігнорування положень чинного законодавства при використанні об'єктів авторського права, особливо в мережі Інтернет, формуванні баз даних, наприклад, депозитаріїв права, забезпеченням ефективного захисту прав на його об'єкти та створенням цивілізованого ринку цих об'єктів. Априорі, можна погодитися, що ефективність захисту прав у сфері інтелектуальної власності залежить від досконалості нормативно-правової бази, сформованої інфраструктури національної системи правової охорони інтелектуальної власності, ефективності підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, а також інформаційного забезпечення їх діяльності [93, с. 275-283]. Навіть йдеться про кризу авторського права на сучасному етапі [94, с. 14-19; 95, с. 77-78].

Ще один напрямок регулювання відносин у цій сфері – формування державної політики щодо набуття, використання та захисту прав на об’єкти інтелектуальної власності через координуючу діяльність органів виконавчої влади, пов’язану із забезпеченням правової охорони об’єктів цього права, удосконалення механізмів правового регулювання відносин із комерційного використання об’єктів, особливо тих, які створені повністю або частково за рахунок коштів державного бюджету та державних цільових фондів [96, с. 347].

Складність захисту прав на ці об’єкти полягає в надзвичайно високому ступені динамічності й різнобічності відносин, пов’язаних з інтелектуальною власністю, широкому тлумаченні змісту поняття «інтелектуальна власність» та встановленні його сутності та структури, зміні способів використання та комерціалізації. Інтелектуальна власність є важливим елементом інтелектуального капіталу, який є структурно складним явищем [97, с. 240]. Йдеться про так званий структурний капітал, який, у свою чергу, включає комплекс об’єктів, що становлять інтелектуальну власність за теорією пропріетарної власності, яка проведена в міжнародних угодах з питань захисту прав інтелектуальної власності, зокрема у Всесвітній конвенції про авторське право (27 травня 1973 р.) [98] та у Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності (26 квітня 1970 р.) [99].

Така концепція піддана критиці національними та зарубіжними фахівцями, але її дотримується ВОІВ. З огляду на це, захист може розглядатися як визнання окремих об’єктів права інтелектуальної власності охороноспроможними, що отримало назву кваліфікація та забезпечення їх недоторканності.

Повертаючись, до державного управління у сфері захисту авторських прав, зауважимо, що також робилися спроби створити орган із захисту прав на об’єкти інтелектуальної власності. Так, Постановою КМ України від 16 лютого 2000 р. N 316 «Про утворення Міжвідомчого комітету з проблем

захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності» [100] для забезпечення координації діяльності міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади та підготовки пропозицій щодо комплексного розв'язання проблем правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності, виконання зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів України у цій сфері, було утворено Міжвідомчий комітет з проблем захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Положенням про Міжвідомчий комітет з проблем захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності [101] було визначено, що однойменний орган є постійно діючим координаційним органом при КМ України, а його основними завданнями є координація діяльності органів виконавчої влади щодо: забезпечення дотримання вимог законодавства про охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності; недопущення незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності; розроблення проектів нормативно-правових актів з питань імпорту, експорту, тиражування та використання об'єктів інтелектуальної власності; виконання зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів України у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема стосовно ефективного захисту від розповсюдження контрафактної продукції на оптичних лазерних дисках.

Цей комітет відповідно до покладених на нього завдань: розробляє пропозиції щодо формування державної політики у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, боротьби з незаконним їх використанням; планує та організує проведення заінтересованими органами виконавчої влади комплексних міжвідомчих заходів, спрямованих на попередження і припинення порушень законодавства у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності; узагальнює досвід роботи щодо забезпечення в Україні правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності і розробляє відповідні рекомендації; розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань створення, правової охорони та правомірного

використання об'єктів інтелектуальної власності, а також щодо підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності.

Він наділений повноваженнями: отримувати в установленому порядку інформацію з питань, що належать до його компетенції, документи і матеріали від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також від підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності; утворювати у разі потреби тимчасові та постійні робочі групи, залучати до роботи в них спеціалістів органів виконавчої влади, наукових, творчих, міжнародних неурядових та інших організацій, а також підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками); скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до його компетенції. Комітет у межах своїх повноважень приймає рішення з питань забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності та їх правомірного використання і контролює їх виконання. Його рішення оформляються і доводяться до виконавців у вигляді протоколів засідань та є обов'язковими для органів виконавчої влади.

Згодом створено ДП «Інтелзахист», відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 6 серпня 2002 року №449 [102], яке засновано на державній власності, належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України та підпорядковане Державному департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України. Він визнаний центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки, молоді та спорту України (далі – Міністр).

Слід відмітити, що адміністративно-правовий захист авторських прав в Україні вже сформувався і проявляється у різних напрямках. Водночас він має вади системного характеру, узагальнений і потребує свого вдосконалення, у тому числі з урахування міжнародного досвіду та досвіду зарубіжних країн.

Так, протягом тривалого часу так і не відпрацьовано оптимальну систему державного захисту авторських прав внаслідок суб'єктивних причин, а саме: намагання підпорядкувати цю сферу певному відомчому впливу, можливостях організаційно-матеріального забезпечення їх діяльності, швидких змін керівництва відомств і втрати часу на вироблення і здійснення державної політики з їх хронічним невиконанням і безвідповідальністю за результати діяльності, системою підбору та розстановки кадрів.

Очевидно, що одним із важливих завдань є розробка оптимальної моделі державного забезпечення охорони та захисту авторських прав, прищеплення державному управлінню намагання постійного експерименту та недопущення невиважених і організаційно не продуманих рішень у цій сфері.

За умови вироблення стратегії регулювання відносин, які складаються у зв'язку зі створенням, використанням та охороною об'єктів авторського права та прав на них видається можливим встановитись у компетенції держави у цій сфері, переданні її окремим державним органам чи делегування недержавним інституціям. Відповідно до того, можна вибудувати тактику охорони та захисту прав на об'єкти авторського права.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що не зважаючи на проблеми, які існують сьогодні у сфері захисту авторських прав, важливий крок зроблено в галузі впорядкування правового регулювання управління авторськими правами. Зокрема функції щодо захисту порушених прав сьогодні реалізуються організаціями, що здійснюють управління правами на колективній основі та мають державну акредитацію на здійснення відповідних видів діяльності.

Підсумовуючи наведене, слід констатувати :

1) виникнення авторського права безпосередньо пов'язано із необхідністю врегулювання особистих немайнових та виключних майнових прав на результати творчої діяльності за напрямками: а) забезпечення доступу до таких творів – інакше вони втрачають своє призначення; б) дотримання

встановленого законом порядку використання творів та доступу до них;
в) забезпечення недоторканності творів; г) дотримання прав авторів та інших володільців на твори;

2) рівень урегульованості прав на результати творчої діяльності залежний від стану культури населення та здатності споживати товари, які розроблені з використанням чи на основі об'єктів авторського права, рівня економічного розвитку країни та потенціалу її економічного зростання;

3) економічне зростання, економічний та культурний розвиток країни визначають стан законодавчого забезпечення правової охорони об'єктів авторського права;

4) рівень та характер адміністративно-правової охорони прав на об'єкти авторського права зумовлений обсягом, видами порушень та їх наслідками, потребами оптимізувати державний апарат та витрати на його утримання, завданням держави перед людиною щодо захисту її прав та правопорядку;

5) забезпечення охорони прав на об'єкти авторського права полягає:
а) у дотриманні статички цих об'єктів за забезпечення недоторканності;
б) у відповідності імперативним вимогам чинного законодавства інтелектуальної власності та забезпеченні балансу між охороною майнових та немайнових прав авторів та інших творців об'єктів інтелектуальної власності, свободи наукової та технічної творчості [103, с. 40], дотриманні інтересів суспільства не тільки у забезпеченні охорони інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності, але і стимулюванні використання;

б) забезпечення балансу абсолютності прав на результати творчої діяльності та права на вільне та безоплатне їх використання, оскільки надмірне трактування вільного використання є загрозою свободі наукової та технічної творчості, веде до збіднення інтелектуального потенціалу та відсутності мотивації до творчості;

7) забезпечення творця або володільця права інтелектуальної власності правовою охороною високого рівня, в тому числі і нормами адміністративного

права, яке здатне вчасно реагувати на загострення окремих порушень, суттєво підвищує ефективність такої діяльності, як наслідок, в суспільстві спостерігається тенденція до зростання кількості та якості інтелектуальних здобутків, підвищення інтелектуального потенціалу держави.

Низький рівень охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в окремій країні, за умов глобалізації світового ринку праці, призводить до відтоку рецисивних творців та високоінтелектуальних результатів їх праці до інших країн і працює на розвиток економіки тих держав, які забезпечили охорону належного рівня.

З цією метою завдання захисту, забезпечити диференціацію за об'єктним та суб'єктним критерієм, відмовитися від узагальненого та ще дрібнокрадіжкового підходу, до встановлення адміністративної відповідальності за порушення прав, усунення дублювання та пересікання в діяльності державних органів та інститутів самоорганізації суспільства, унеможливлення підміни результативної діяльності паперовими чи функціональними показниками.

1.3. Поняття та принципи адміністративно-правового захисту авторських прав

Правова охорона інтелектуальної власності має велике значення для можливості функціонування інституту авторського права та для здійснення захисту авторських прав громадян в Україні та за кордоном нормами приватного та публічного права.

Прийнято вважати, що проблематика захисту авторських прав – одна з важливих категорій теорії права і, як ми вважаємо, не тільки цивільного, а й і адміністративного.

Слід зазначити, що у наукових публікаціях з адміністративного права проблемі визначення поняття адміністративно-правового захисту авторських

прав не приділялась належна увага. Серед наукових досліджень на дисертаційному рівні доцільно відзначити роботу Г. С. Римарчук, присвячену характеристиці адміністративно-правового забезпечення права інтелектуальної власності в Україні [104], І. Г. Запорожець, присвячену характеристиці адміністративно-правових засад управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності [105], наукову працю О. М. Головкової, яка аналізувала питання адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності [106] та інших.

Дослідженням поняття адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності, в тому числі і авторських прав в Україні займалися такі вчені як: О. М. Бандурка, М. О. Вербська, Г. М. Грабовська, М. М. Солощук, І. М. Сопілко, М. М. Капінос, Е. Т. Лерантович, В. І. Манохіна, В. М. Панькевич, Т. В. Рудник, О. О. Штефан, І. М. Шопіна, Р. Б. Шишка, І. Є. Чернецький тощо. Проте швидкий розвиток нових форм реалізації прав авторів, застосування відповідних мереж в галузі авторського права, розвиток мережевого інформаційного суспільства, недосконалість законодавства, а саме: відсутність у нормативно-правових актах визначення даної дефініції та застарілість деяких наукових досліджень із зазначеної проблеми, свідчить про потребу у докорінній зміні підходів до розуміння адміністративно-правового захисту авторських прав.

Під захистом авторських прав слід розуміти передбачені законом заходи з їх визнання, припинення їх порушення, застосування до правопорушників заходів юридичної відповідальності. Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством [46].

Насамперед йдеться про форму, засіб та способи захисту порушених суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів та діяльність уповноважених осіб та/або державних органів із надання правової охорони таким правам, здійснення організаційно-правових та інших заходів із протидії

можливим порушенням, їх виявлення та фіксації, застосування заходів попереднього впливу на порушників.

На наш погляд, такий підхід є дещо звуженим, постфактичним і неконструктивним для розуміння захисту права інтелектуальної власності взагалі та авторських прав зокрема. Він визнає державу лише як арбітра у спорі та ігнорує державний управлінський вплив на захист прав людини взагалі та у певних сферах її діяльності зокрема. У доктрині державного управління першочерговий пріоритет прав і свобод є складовою його принципу. Як слушно зауважив В. Б. Авер'янов, рівень розвитку правосвідомості, заснованої на визнанні прав і свобод людини, правової культури громадян, насамперед державних службовців, є умовою забезпечення законності як одного із принципів державного управління [107, с. 27]. Такої ж думки притримуються інші представники школи адміністративного права. Так, А. Ф. Мельник, у забезпечення прав і свобод людини, включив функції державного управління та соціальну функцію держави [108, с. 109], а інші пов'язують це з концепцією правової держави та змістом її принципів [109].

Що стосується охорони та захисту авторських прав як частини державного управління, то ми виходимо із того, що:

по-перше, держава визначила у ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10] легальні поняття, ознаки об'єктів авторського права та критерії відповідності. Наприклад, комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах). Добре це чи погано, піддано критиці (М. В. Селіванов та ін.), запропоновано доктринальні поняття, але є легальне поняття і з цим слід рахуватися. Держава також визначилася, яким

комп'ютерним програмам чи іншим вказаним у зазначеній статті об'єктам авторського права надано правову охорону та захист.

Окрім того, норми про адміністративно-правовий захист об'єктів чи прав на об'єкти авторського права передбачені Законами України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» [57], «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [58]. У КУпАП встановлено, що за незаконне використання літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, торговельної марки, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, передбачено накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення [42];

по-друге, створено систему державних органів, які реєструють об'єкти авторського права і тим беруть їх під захист як таких. Державні органи відслідковують порушення авторських прав і по-суті забезпечують статистику правовідносин щодо об'єктів авторського права;

по-третє, створено громадські організації авторів, митців, юристів, які серед статутних завдань передбачили і захист прав своїх членів та надання допомоги у захисті ними їх прав;

по-четверте, навіть якщо окремі представники школи адміністративного права відхрещуються від захисту авторських прав за формальними критеріями, а цивілісти та господарники намагаються обґрунтувати

віднесення захисту виключно до приватних прав та охоронюваних законом інтересів, то це не зовсім виправдано;

по-п'яте, види творчої діяльності є складовими професійної діяльності і для науковців регламентовано її обсяг в структурі навантаження та посадової діяльності, види, вимоги до окремих результатів – об'єктів авторського права (монографія, стаття, тощо), наслідки невиконання, порушення прав інших творців чи бездіяльності у сфері авторського права. У Законі України «Про авторське право і суміжна права» [10] визначено поняття службовий твір – твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем;

по-шосте, одним із протистоянь в Україні є ідеологічне, яке спрямоване на зондування чи навіть зомбування населення України чи окремих його представників спочатку ідеєю «руського мира» та цінностей російської культури, її духовності, неприйнятності української державності та цінностей. Тому слід протистояти та відстоювати національні інтереси та не перестаратися при тому, як це творять окремі представники маргіналізованого і поляризованого суспільства, зокрема війнами із пам'ятниками.

Таким чином, посилення захисту прав інтелектуальної власності та її складової – авторського права, важливий крок для України у зв'язку з її європейськими орієнтирами та потребою гармонізації національного законодавства із законодавством країн ЄС. Тим більше, що ще 14 червня 1994 р. між Україною і Європейським Співтовариством була укладена Угода про партнерство і співробітництво, яка набрала чинності 1 березня 1998 р. Згідно з даною Угодою, Україна до 2002 р. повинна була забезпечити рівень охорони об'єктів права інтелектуальної власності, що відповідає існуючому у країнах ЄС, при тому на основі концепції адаптації національного законодавства. Важливим фактором такої адаптації є сфера авторсько-

правових відносин, посилення охорони та контролю за розповсюдженням об'єктів авторського права.

Р. Б. Шишка з цього приводу зазначив, що захист є доцільним тоді, коли є реальна загроза порушення прав інтелектуальної власності чи це порушення учиняється або уже вчинено. У залежності від того обираються відповідні засоби впливу на порушника [110, с. 321]. Така позиція піддана критиці через те, що автор, надмірно деталізуючи зміст захисту, фактично виходить за семантичні рамки цього терміну, з чим важко погодитися хоча б тому, що відомий позов Морєва, за яким, якщо володільцю авторського права стало відомо про можливе порушення його прав, то він вправі вимагати провести інспекцію приміщень, де вчиняється чи буде вчинитися порушення і приймати при такій інспекції участь.

Можна погодитися, що потреба у захисті виникає тоді, коли вже буде створено той чи інший продукт інтелектуальної власності. Але це не досить точно, якщо автор виходить з того, що не можна здійснювати захист того, чого ще немає, і що не існує. У цьому сенсі і відчувається неточність у розумінні Р. Б. Шишкою термінів «право на захист» і «захист права». Якраз перше передбачає існування права людини на захист власних прав та законних інтересів як іманентної категорії, у тому числі – і права на захист прав інтелектуальної власності. Водночас механізм захисту права співвідноситься із правом захисту як часткове і загальне, адже механізм є складовим елементом права на захист. У такий спосіб можна вийти на логічно несуперечливі судження, які лягатимуть в основу адміністративно-правових заходів, позаяк від їхнього визначення залежить спрямованість діяльності компетентних органів державної влади.

Як уже зазначено, поняття «захист авторських прав» охоплює систему форм, засобів і способів, які здатні забезпечити попередження (профілактику) їх порушень, відновлення чи визнання авторських прав і захист інтересів їх володільців у разі їх порушення чи оспорювання. Право на захист –

встановлена актами чинного законодавства і гарантована уповноваженій особі чи органу можливість застосування правоохоронних способів для відновлення порушеного чи оспореного права. Виходячи з цього, можна стверджувати, що це динамічна система, у якій формам захисту (юрисдикційній та неюрисдикційній) відповідають певні правові засоби. Система охоплює самих володільців прав, органи держави, які компетентні у сфері авторського права і мають відповідні повноваження, окремі громадські утворення.

У тлумачних словниках термін «захист» розкривається, зокрема, як активна протидія негативному впливу, як те, що слугує обороною або рятує від чогось неприємного, небезпечного, як охорона, заступництво, підтримка тощо [111, с. 437-438; 112, с. 507]. Термін «захист» розглядається як найдієвіша охорона прав людини [113, с. 189-190]; активне втручання органів держави, громадських організацій і громадян у процес реалізації прав і свобод [114, с. 35]; примусовий (щодо зобов'язаної особи) спосіб здійснення права, який застосовується у встановленому законом порядку компетентними органами з метою відновлення порушених прав [115, с. 38]. Тож категорія «захист» розкривається через призму забезпечення правопорядку за допомогою засобів та способів захисту, що передбачені Конституцією та законами України. У такому сенсі захист авторських прав – це не тільки захист права громадян на об'єкти авторського права, а й юридична допомога, яка надається юрисдикційними і неюрисдикційними органами. Такий захист відбувається на всіх стадіях реалізації цього права.

Щодо поняття «адміністративно-правовий захист авторських прав», то його можна розкрити через дослідження дефініцій «адміністративно-правовий захист», «адміністративно-правовий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності».

Необхідно зазначити, що вітчизняні нормативно-правові акти не містять визначення поняття «адміністративно-правовий захист», а серед науковців не має єдиного підходу до його сутності та застосування. В адміністративному

праві традиційними категоріями, найближчими до адміністративного захисту, є категорії адміністративного примусу, адміністративного процесу та адміністративної відповідальності.

Так, на думку М. Солощука, М. Капінос, Е. Лерантович, адміністративно-правовий захист – це передбачені законом заходи примусового характеру, що застосовуються органами виконавчої влади, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених прав суб'єктів права інтелектуальної власності, а також майновий вплив на порушників [116, с. 58].

Вчений В. Полюхович розглядає адміністративно-правовий захист як сукупність застосовуваних в адміністративному порядку юридичних засобів, спрямованих на здійснення уповноваженими органами (посадовими особами), а також особами та громадянами відповідних процесуальних дій, спрямованих на припинення незаконного посягання на права, свободу та інтереси громадян; ліквідацію будь-яких перешкод під час їх здійснення; визнання або підтвердження, поновлення та примусове виконання прав, невиконаних або неналежним чином виконаних обов'язків з притягненням винної особи до відповідальності [117, с. 42].

Аналогічної точки зору притримуються автори підручника «Адміністративне право» під редакцією Б. В. Авер'янова, які вважають, що адміністративно-правовий захист прав, свобод та законних інтересів громадянина – це сукупність застосовуваних у порядку, врегульованому нормами адміністративного права, засобів, спрямованих на здійснення уповноваженими на те органами (посадовими особами), а також особами та громадянами відповідних процесуальних дій (процедур), які спрямовані на припинення незаконного посягання на права, свободи та інтереси громадян; ліквідацію будь-яких перешкод, що виникають при їх здійсненні; визнання або підтвердження, поновлення та примусове виконання прав, невиконаних або неналежним чином виконаних обов'язків з притягненням винної особи

до відповідальності [107, с. 378].

Дещо по-іншому тлумачить це поняття Г. С. Римарчук. На її думку, адміністративно-правовий захист охоплює діяльність правоохоронних органів та судових установ задля профілактики незаконних посягань на права власника об'єкта права інтелектуальної власності, а також дії на припинення адміністративних проступків та відновлення порушеного права [104, с. 15].

Є. В. Курінний, визначає сутність адміністративно-правового захисту як владної форми реалізації окремих груп суспільних потреб та інтересів, спрямованих на захист охоронюваного і порушеного права адміністративно-правовими засобами [118, с. 340].

Отже, сутністю адміністративно-правового захисту є застосування заходів адміністративного примусу, спрямованих на відновлення, визнання прав та припинення порушень прав громадян, здійснюваних органами публічної влади за заявами громадян або з ініціативи компетентних органів [119, с.127].

Об'єктом адміністративно-правового захисту є охоронювані і порушені права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб. Адміністративно-правовий захист здійснюється адміністративно-правовими засобами у випадку порушення охоронюваного права. Найчастіше застосовуваним адміністративно-правовим засобом є притягнення винної особи до адміністративної відповідальності, яка настає за посягання на об'єкт адміністративно-правового захисту.

Об'єкт адміністративно-правового захисту та об'єкт адміністративного правопорушення часто можуть збігатися. Об'єктом адміністративного правопорушення є суспільні відносини, які охороняються нормами законодавства про адміністративні правопорушення. У зв'язку з цим, об'єктом адміністративно-правового захисту також є суспільні відносини, які охороняються нормами законодавства про адміністративні правопорушення, а авторське право як об'єкт адміністративно-правового захисту – це суспільні

відносини, які охороняються нормами законодавства про адміністративні правопорушення [120, с. 159].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що загальними ознаками адміністративно-правового захисту є:

- коло суб'єктів адміністративно-правового захисту – це уповноважені органи держави, органи місцевого самоврядування в межах наданих їм повноважень, громадяни та юридичні особи, права яких щодо об'єктів авторського права порушені, інші суб'єкти адміністративно-захисних правовідносин;

- коло прав, щодо яких застосовуються заходи адміністративно-правового захисту, а саме права, щодо реалізації яких суб'єкти вступили або мають намір вступити у правовідносини на законних підставах;

- права, щодо яких застосовується адміністративно-правовий захист, повинні перебувати у стані порушення або під безпосередньою загрозою такого порушення;

- адміністративно-правовий захист відрізняється швидкістю та динамізмом досягнення кінцевої мети – забезпечення поновлення порушених прав та законних інтересів.

Видатні вчені у галузі адміністративного права вважають, що адміністративно-правовий захист є структурним елементом механізму правового регулювання. У даному випадку механізм правового регулювання не тільки упорядковує суспільні відносини у певній сфері, але й встановлює правовий режим охорони певних об'єктів, а також забезпечує захист від посягань на них. Система адміністративно-правового захисту включає в себе об'єкти захисту, суб'єкти захисту та механізм захисту, до якого входять певні засоби, способи та форми захисту. Більш детально елементи даної системи буде розглянуто нами у другому розділі дисертаційного дослідження.

Таким чином, дослідивши вище поняття «адміністративно-правового

захисту» варто перейти до доктринальних тлумачень поняття «адміністративно-правовий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності».

Перш за все необхідно зрозуміти, що розуміють науковці під поняттям «адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності» та «адміністративно-правовий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності».

На думку Я. В. Ярошенка, адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності – це система активних адміністративних заходів, які застосовують компетентні органи державної влади, спрямовані на поновлення порушеного права, усунення порушень права інтелектуальної власності, створення умов для покладання виконання обов'язку з відновлення порушеного права на порушника, також притягнення його до відповідальності [121, с. 36-38].

Під захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності слід розуміти передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів, у першу чергу правоохоронних і контролюючих та їх посадових осіб, щодо поновлення порушеного права на об'єкт інтелектуальної власності, припинення таких порушень, а також створення необхідних умов для притягнення до юридичної відповідальності осіб, винних у вчиненні протиправних дій, наслідком яких стає завдання шкоди правам та законним інтересам суб'єктам інтелектуальної власності. У передбачених законом випадках адміністративно-правовий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності може пов'язуватися також і з притягненням органом виконавчої влади винних осіб до юридичної відповідальності. З огляду на це можна погодитися з М. Галянтичем [122, с. 14-17], що адміністративно-правовий захист здійснюється переважно у процедурній формі і становить зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності державних органів. Особливістю адміністративно-правового захисту є також і той факт, що він носить

тимчасовий характер і після досягнення своїх цілей трансформується у адміністративно-правову охорону.

На думку В. В. Колесніченка, під адміністративно-правовим захистом права інтелектуальної власності доцільно вважати адміністративну юрисдикційну діяльність уповноважених суб'єктів владної компетенції (органів виконавчої влади, їх посадових осіб, прокурорів, адміністративних судів) щодо припинення порушень вказаного права, внаслідок яких було завдано шкоду законним інтересам набувачів такого права, притягнення винних до адміністративної відповідальності, відновлення порушеного права, застосування правообмежувальних та заборонних заходів, а також відправлення правосуддя у справах адміністративної юрисдикції, предмет яких стосується скарг на дії (бездіяльність) суб'єктів владних повноважень у сфері інтелектуальної власності [123, с. 107].

І. С. Кравченко під адміністративно-правовим захистом права інтелектуальної власності пропонує розуміти сукупність застосовуваних в адміністративному порядку юридичних засобів, спрямованих на здійснення уповноваженими органами (передусім правоохоронними та контролюючими органами) в особі їх посадових осіб відповідних процесуальних дій, спрямованих на припинення незаконного посягання на права інтелектуальної власності, поновлення порушеного права інтелектуальної власності, а також притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за порушення права інтелектуальної власності [124, с. 20].

На думку О. В. Шакірової, адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності – це система активних адміністративних заходів, які застосовують компетентні органи державної влади, що спрямовується на поновлення порушеного права, створення умов для відновлення порушеного права та притягнення винної особи до відповідальності [125, с. 221].

Слід зазначити, що адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності – це не владно-управлінська, а адміністративно-

юрисдикційна діяльність, як зазначає В. В. Колесніченко. Тому варто також розкрити сутність понять «юрисдикція» та «адміністративна юрисдикція».

Поняття адміністративно-юрисдикційної діяльності як і адміністративно-правового захисту не закріплено ані на законодавчому рівні, ані в енциклопедичних джерелах. Словники визначають лише суть понять «юрисдикція» та «адміністративна юрисдикція». Так, під юрисдикцією (від латинського «юрис» – право, «дико» – кажу) розуміють встановлену законом (чи іншим нормативним актом) сукупність правових повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори, в тому числі вирішувати справи про правопорушення, тобто оцінювати дії особи чи іншого об'єкта права з точки зору їх правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників [126, с. 133]. Нерідко юрисдикцію ототожнюють із правосуддям, судовим провадженням, із підвідомчістю чи підсудністю. У правовій літературі під юрисдикцією розуміють повноваження певної особи, установи давати правову оцінку фактам, діям, розв'язувати правові питання. Стосовно державного органу «юрисдикцію» визначають як правову сферу, на яку поширюються повноваження даного державного органу [127, с. 320].

У науковій літературі останніх років усе частіше зустрічаються правові позиції авторів з різними поглядами на правову природу юрисдикції в різних галузях законодавства.

Так, С. Алексєєв визначає юрисдикцію як діяльність компетентних органів, уповноважених на розгляд юридичних справ (конкретних життєвих ситуацій, по відношенню до яких застосовується закон) і на винесення юридично обов'язкових рішень [128, с. 116].

У свою чергу В. К. Колпаков зазначає, що юрисдикцією є компетентність уповноважених органів здійснювати свої функції щодо визначених об'єктів [129, с. 384].

На думку Л. С. Анохіної, «юрисдикція» охоплює повноваження суб'єктів, які здійснюють правозастосовчу та правоохоронну діяльність. Ці

повноваження не передбачають можливості розробляти та приймати нові норми права, вони спрямовані на реалізацію чинних норм. Юрисдикція нерозривно пов'язана з функціонуванням інституту юридичної відповідальності, оскільки остання може бути реалізована тільки в межах юрисдикційного процесу [130, с. 172-175].

З часом розуміння юрисдикції зазнало певних змін, і сьогодні вона визначається як сукупність повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори і справи про правопорушення [131, с. 26] або як адміністративно-процесуальна діяльність уповноважених органів виконавчої влади, тобто встановлена законодавчими актами діяльність органів державного управління і посадових осіб з вирішення індивідуальних справ і застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку [132, с. 409]. Спільною рисою, яка характеризує юрисдикцію як публічно-правову діяльність повноважних суб'єктів, є право оцінювати дії (бездіяльність) особи чи іншого суб'єкта права з точки зору їх правомірності і застосування до порушників юридичних санкцій. Не випадково у законодавстві, зокрема, в Конституції України, зазначається, що представниками юрисдикційних повноважень виступають Конституційний Суд України, суди загальної системи органів правосуддя, спеціалізовані суди, а також державні органи, які виступають суб'єктами адміністративних, господарських, фінансових, податкових та інших відносин, у яких реалізуються повноваження, регулювання контролю та нагляду, організації управління і тощо, тобто вони мають право застосовувати примус в адміністративному порядку [133, с. 350-351].

Таким чином, юрисдикція несе в собі певне державно-владне спрямування, оскільки діє від імені держави. Ці функції виконують і органи місцевого самоврядування та утворені ними структури, які мають визначену нормами адміністративного права компетенцію - предмети відання, права і обов'язки (повноваження), несуть відповідальність за дії або бездіяльність в

межах власної чи делегованої компетенції, беруть участь в адміністративних правовідносинах регулятивного чи охоронного характеру, виконують публічні, виконавчо-розпорядчі, дозвільно-реєстраційні та контрольні функції.

Отже, на нашу думку, сутність терміну «юрисдикція» розкривається через: а) компетенцію судів усіх юрисдикцій – цивільної, кримінальної, господарської, адміністративної (класичний підхід); б) діяльність судів; в) компетенцію державних органів щодо розгляду справ про правопорушення та прийняття по них рішення; г) компетенцію з прийняття юридично владних рішень.

Для розуміння доктрини адміністративної юрисдикції суттєвим звернення до праць науковців, які наводять визначення даного поняття. Так, О. Ф. Скакун визначає адміністративну юрисдикцію як встановлену законодавством діяльність органів та посадових осіб щодо вирішення будь-яких спорів та застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку, а саме – це справи про адміністративні правопорушення, про дисциплінарні проступки, вирішення скарг [134, с. 8]. Цьому підходу не протирічить підхід М. М. Тищенка. На думку вченого, яка підтримана і визнана у теорії адміністративного права, юрисдикційними адміністративними (адміністративно-юрисдикційними) провадженнями є: провадження у справах про адміністративні правопорушення; провадження щодо розгляду скарг громадян; дисциплінарні провадження щодо державних службовців [120, с. 506].

Наведені наукові підходи О. Ф. Скакун, М. М. Тищенка дозволяють вказати про те, що адміністративною юрисдикцією є така діяльність уповноважених державних органів (необов'язково тільки судів), яка здійснюється на підставі наявності факту порушення або юридичної справи і полягає у прийнятті рішення, обов'язкового до виконання тими, щодо кого вони спрямовані. Важливим моментом при цьому є виділення

правовідновлювальної ролі адміністративної юрисдикції.

Також, виходячи з цього підходу, можна зазначити, що адміністративна юрисдикція – це завжди діяльність, результатом якої є прийняття індивідуального рішення, яке має правові наслідки. При цьому таке рішення приймається на підставі наявності факту порушеного права, внаслідок чого виникає спір про право чи вчиняється проступок (адміністративний або дисциплінарний), або особа звертається зі скаргою до органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. Також слід зазначити про зв'язок адміністративної юрисдикції із правовим захистом, оскільки адміністративна юрисдикційна діяльність уповноважених державних органів, органів місцевого самоврядування являє собою ніщо інше, як реакцію держави на виникнення правового спору чи порушення права.

В. К. Колпаков наводить визначення поняття адміністративної юрисдикції як компетенції (юридично-оформленого права уповноважених органів, посадових осіб) на здійснення своїх функцій щодо визначених об'єктів сфери публічного права [129, с. 384].

Разом із тим, окремі науковці до адміністративної юрисдикції відносять діяльність, у процесі якої вирішується юридична справа, здійснюється правовий захист порушених або оспорюваних інтересів, виноситься юридично-владне рішення щодо застосування відповідної правової санкції, відновлення порушеного права [120, с. 492].

В. Б. Авер'янов наполягає на тому, що зміст інституту «адміністративна юрисдикція» необхідно юридично закріпити у відповідному нормативно-правовому акті, відповідно у ньому об'єднати юрисдикційну діяльність: а) органів виконавчої влади, уповноважених розглядати скарги громадян і юридичних осіб на незаконно прийняті рішення, як нижчих органів, так і підлеглих осіб, тобто сфера адміністративного оскарження (адміністративна «квазіюстиція»); б) органів виконавчої влади, уповноважених застосовувати заходи адміністративної відповідальності (адміністративна позасудова

юстиція); в) адміністративних судів (адміністративна судова юстиція) [135, с. 193-195].

Таким чином, можна зробити висновок, що в адміністративно-правовій науці адміністративну юрисдикцію визначають за декількома підходами.

У широкому розумінні адміністративна юрисдикція охоплює всю владно-розпорядчу діяльність компетентних органів щодо вирішення правових спорів (питань) індивідуального значення, котрі виникають у сфері права. Тобто адміністративна юрисдикція виступає у ролі врегульованої законодавчими актами діяльності органів виконавчої влади та посадових осіб щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ і застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку без звертання до суду. Це виконавчо-розпорядча діяльність щодо застосування встановлених державою нормативних приписів стосовно конкретних випадків, вирішення конфліктних правових ситуацій в разі виникнення спору про право чи порушення встановлених законодавством правил [126, с. 414]. Як бачимо, такий підхід фактично розширює адміністративно-юрисдикційну діяльність до меж розгляду будь-якого адміністративно-правового спору (конфлікту), тобто до меж всього адміністративного процесу, виключаючи при цьому суди, в тому числі й адміністративні.

Кодексом адміністративного судочинства України [136] передбачено юрисдикцію адміністративних судів щодо розгляду і вирішення спорів фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності (п. 1 ч. 2 ст. 17); спорів між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень (п. 3 ч. 2 ст. 17); спорів, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів (п. 4 ч. 2 ст. 17). Перелічені категорії спорів можуть стосуватись питань захисту права

інтелектуальної власності, в тому числі авторських прав в адміністративних судах.

Застосування «вузького» підходу до розуміння змісту та об'єму адміністративної юрисдикції дозволяє сприймати адміністративну юрисдикцію суто з позицій правоохоронної діяльності, чиїм предметом є правопорушення [137, с. 28-35] та винесення відповідних постанов у встановлених законом формах та порядку [127, с. 9], або як врегульована законом діяльність уповноваженого органу, посадової особи щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративної відповідальності – адміністративних стягнень [126, с. 11]. Така позиція отримала також підтримку в характеристиці адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ, де така діяльність набула назву адміністративна практика.

Таким чином, адміністративна юрисдикція охоплює певний комплекс матеріальних і процесуальних правовідносин, що виникають у зв'язку із необхідністю ліквідації конфліктних ситуацій у сфері функціонування органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, стабілізації правозахисної ситуації в цій сфері, забезпечення та відновлення режиму законності в публічному управлінні. При цьому, аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців дозволяє зробити висновок про те, що хоча дефініція «адміністративна юрисдикція» використовується і в широкому, і в вузькому розумінні, проте набагато частіше зустрічається у вузькому її трактуванні й ототожнюється із діяльністю щодо застосування санкцій правових норм. Тобто, полягає у розгляді справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі спеціально уповноваженими органами і їх посадовими особами, які наділені правом їх розглядати та накладати адміністративно-правові стягнення.

Що ж до адміністративної юрисдикції у сфері охорони та захисту авторських прав, то вона розглядається у двох аспектах:

а) в матеріальному аспекті – встановлені законодавством України сукупність повноважень державних органів у сфері інтелектуальної власності щодо розгляду і вирішення адміністративно-правових справ у відповідності з їх компетенцією;

б) в процесуальному аспекті – діяльність органів виконавчої влади, яка пов'язана із розглядом і вирішенням адміністративно-правових спорів у сфері інтелектуальної власності, правовою оцінкою поведінки їх сторін та застосуванням в необхідних випадках заходів адміністративного примусу.

Загалом, адміністративно-правова охорона та захист авторських прав суб'єктів авторського права здійснюється посадовими особами ОВС України, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності та деякими іншими суб'єктами публічного управління шляхом складання на порушників, які допускають незаконне використання охоронюваних творів і об'єктів, протоколів про адміністративні правопорушення за ст.ст. 51-2, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 КУпАП [42] і в процесі адміністративного провадження за скаргами та заявами суб'єктів інтелектуальної власності до Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності.

Адміністративно-правова процедура зводиться, переважно, до звернення особи, авторські права якого порушені, зі скаргою в Антимонопольний комітет України або інший відповідний компетентний орган, уповноважений розв'язувати дані питання. При цьому будь-яке рішення такого державного органу може бути потім оскаржено в судовому порядку [138, с. 39].

Відповідно до ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10] суб'єкти авторського права за захистом свого порушеного права та інтересів мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції. Такими органами, що здійснюють адміністративну юрисдикцію є: Апеляційна палата Державної служби інтелектуальної власності, Антимонопольний комітет України та його регіональні органи, Постійно діючі адміністративні колегії, Тимчасові

адміністративні колегії та Державний уповноважений.

Адміністративні заходи захисту авторських прав застосовуються адміністративною або урядовою установою, котра відрізняється від судів, у яких звичайно здійснюються цивільно-правові й карні заходи захисту.

Таким чином, розглянувши вищезазначені поняття та органи, компетенцією яких є розгляд скарг про порушення авторських прав, можна надати визначення адміністративно-правовому захисту авторських прав. У широкому розумінні «адміністративно-правовий захист авторських прав» – це діяльність державних органів та їх посадових осіб у межах наданих їм повноважень, а також окремих об'єднань творчих працівників у межах делегованих їм повноважень, із здійснення повноважень у сфері реєстрації авторських прав, відстеження їх порушень, прийняття оперативних заходів і надання членам таких об'єднань допомоги у захисті порушених майнових та особистих немайнових прав, а у вузькому – діяльність суду із застосування до порушників встановлених законом санкцій за вчиненні правопорушення.

Слід також зазначити, що здійснення адміністративно-правового захисту авторських прав неможливе без стійкого фундаменту регулювання, яким, в свою чергу, виступають першооснови, основні правила, положення, за якими діє регулююча система принципів її дії. Перш за все, необхідно звернутись до значення самого поняття «принцип», яке походить від латинського слова «*principium*», що означає основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, що визначають природу й соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості [139, с. 17].

Новий тлумачний словник української мови трактує дане поняття як: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку; засада; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; 3) правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.; 4) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті,

поведінці, канон [140, с. 899]. Проблемі трактування даного філософського поняття присвячені численні праці фахівців різних галузей знань. Так, наприклад, Р. Лівшиц вважає, що принцип – це завжди вихідне положення, напрямок, передусім це ідея [141, с. 195]. В. Погорілко трактує принципи як порядок здійснення регулюючого впливу [142, с. 12]. А. Колодій у монографічному дослідженні «Принципи права України» розглядає зазначену категорію з точки зору гносеології, як таку, що тісно пов'язана з категоріями «закономірність» і «сутність», зазначаючи, що поняття «принцип» співвідноситься з категорією «ідея» у тому випадку, коли під останньою філософи розуміють внутрішню логіку, закон існування об'єкта, те, що складає його внутрішню сутність; у теорії пізнання принцип виступає як абстрактне визначення ідеї, а точніше, як певна сукупність (сума) принципів, що дорівнюють ідеї [139, с. 16]. Отже, принципи, безперечно, відносяться до однієї з основних категорій та механізмів будь-якого суспільного явища.

Перш ніж перейти до дослідження принципів адміністративно-правового захисту авторських прав, доцільним є звернення до аналізу принципів права та принципів державного управління, що сприятиме поглибленню розуміння принципів адміністративно-правового регулювання у зазначеній сфері, оскільки останні є органічною частиною вищезазначених категорій.

У сучасній вітчизняній юридичній літературі існує чимало досліджень, присвячених принципам права, їх аналіз дає можливість виділити декілька основних підходів щодо тлумачення даної теоретичної конструкції.

Так, О. Ф. Скакун визначає дану категорію як об'єктивно притаманні праву відправні положення, безперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які висуваються до учасників суспільних відносин з метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових та суспільних інтересів, зауважуючи,

що принципи – це система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, що визначає напрямок його розвитку [143, с. 240].

М. Марченко пропонує трактувати принципи права як основні ідеї, вихідні положення процесу його формування, розвитку і функціонування; конструкції, на засадах яких встановлюються і функціонують не тільки норми, інститути або галузі, але й вся правова система [144, с. 22].

О. В. Скурко принципи права розглядає як «міст» між абстрактністю і казуальністю юридичної регламентації, що дозволяє в сучасних умовах «раціонального законодавства» зберігати необхідний рівень казуїстики в юридичній діяльності з метою досягнення одноманітності застосування права, забезпечуючи цим цілісність правової системи та ефективність права як соціального регулятора [145, с. 12].

Р. Лівшиц визначає принципи права як ідеї, норми та відносини, що охоплюють усю правову матерію і надають їй логічності, послідовності, збалансованості, звільнюють її від конкретики та частин [141, с. 195].

Я. М. Шатковський, говорячи про принципи, зазначає, що незважаючи на їх перш за все теоретичне спрямування, вони мають неабияке практичне значення. Адже принципи державного управління у будь-якій сфері суспільного життя – це основні засади, закономірності, відповідно до яких здійснюється регулювальний вплив держави на ту чи іншу сферу [146, с. 80].

На думку В. Нерсеяна, принципи права – сфера правосвідомості, правової ідеології і науки та ін. [147, с. 110].

В. Малиновський розглядає принципи як фундаментальні істини, позитивні закономірності, керівні ідеї, основні положення, норми поведінки, що відображають закони розвитку відносин, сформульовані у вигляді певного наукового положення, переважно в правовій формі, на основі яких будується і функціонує апарат державного регулювання [148, с. 192]. Аналогічної точки зору дотримується С. Мосьондз [149, с. 25].

У своїх працях О. Наден акцентує увагу на тому, що ведучи мову про принципи права, маємо на увазі як ті, що текстуально закріплені в окремих правових нормах, так і ті, які «розчинені» в їх змісті [150, с. 35-42].

На погляд Н. П. Христиченка, значення принципів права полягає в тому, що в них відображені найхарактерніші демократичні риси й загальна спрямованість права та його найважливіших інститутів, у зв'язку з чим вони дають можливість пізнати суть усіх галузей права, їх суспільний характер, а також окремих інститутів [151, с. 110-113].

В. Котюк у своїх роботах акцентує увагу на потребі розмежування понять «принципи права» і «правові принципи», вважаючи, що правові принципи виникають задовго до виникнення системи права і законодавства, вони закріплюються в даних системах, переходять у принципи права. Правові принципи – це головні ідеї, які виражають основні вимоги до системи права тієї чи іншої держави. Це, перш за все, категорії суспільної правосвідомості і вони далеко не завжди виражені в системі права і правових нормах. Іноді правові принципи називають головними засадами, основами, началом, на підставі яких будується система права [152, с. 30].

У зв'язку із різноманітними підходами до трактування принципів права існує і декілька їх класифікацій. Першими питання видів принципів права та критеріїв для їх класифікації розглядали А. Денисов і С. Алексєєв. А. Денисов запропонував диференціювати всі принципи на три групи: 1) принципи, властиві тій чи іншій частині (галузі) права; 2) принципи, характерні для двох і більше, але не для всіх галузей права; 3) принципи, які є загальними для всіх без винятку галузей права [153, с. 95]. С. Алексєєв, у свою чергу, запропонував класифікацію принципів «залежно від того, яке їх значення для права і, відповідно, на яку сферу вони поширюються» [154, с. 105]. О. Лукашева обґрунтувала необхідність розмежування загальних принципів організації суспільства і чисто правових принципів [155, с. 111].

Г. Борисов, вважаючи головною підставою для класифікації різні сфери суспільних відносин, на які поширюються ті чи інші принципи, різний характер суспільних закономірностей, що ними відбивається, виділяє такі групи принципів, що діють у правовій сфері: 1) загальнополітичні; 2) правові; 3) принципи побудови і функціонування державної організації; 4) принципи окремих форм державної діяльності – правотворчості, зокрема законодавчої діяльності, діяльності з реалізації правових норм, правоохоронної діяльності тощо; 5) принципи права; 6) міжгалузеві принципи; 7) галузеві принципи; 8) принципи окремих груп норм [156, с. 14].

Г. Свєрдлик вважає, що систему принципів права в цілому складають: а) загальноправові; б) галузеві; в) окремих інститутів; г) підгалузеві; д) міжінституційні правові принципи [157, с. 105]. С. Келіна і В. Кудрявцев розглядають міжгалузеві і галузеві принципи не самостійними регуляторами, а відбиттям загально-правових [158, с. 59].

П. Рабінович сформулював класифікацію принципів права, диференціюючи їх на: а) загальнолюдські (цивілізаційні); б) типологічні принципи об'єктивного юридичного права; в) конкретно-історичні; г) галузеві; д) міжгалузеві [159, с. 82].

А. Колодій виокремлює у своїх наукових працях такі принципи права: 1) правосвідомості; 2) правоутворення; 3) правотворчості, а серед них – законотворчості і нормотворчості; 4) системи права: а) загальноправові (основні); б) міжгалузеві; в) галузеві; г) інститутів права; 5) структури права: а) загальносоціального і юридичного; б) публічного й приватного; в) регулятивного і охоронного; г) матеріального й процесуального; д) об'єктивного й суб'єктивного; 6) правореалізації, а серед них – правозастосування; 7) правоохорони, а серед них особливо – правосуддя і юридичної відповідальності. Принципи системи і структури права, що втілюються у принципи правоутворення, правореалізації і правоохорони,

можна назвати принципами правового регулювання, визнаючи водночас особливу роль загальноправових (основних) принципів [139, с. 39].

Звертаючись до розуміння принципів адміністративного права, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй зазначають, що це висхідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, відповідно до яких формуються й функціонують система та зміст цієї галузі права. Таке визначення орієнтоване на законодавця, підкреслює те найважливіше, що він зобов'язаний враховувати при створенні соціально справедливого адміністративного права [160].

Російський вчений в галузі адміністративного права А. П. Коренєв вважає, що в структуру механізму входять не тільки норми адміністративного права, а і його принципи, що об'єктивно вираженні у законах, указах Президента й інших нормативно-правових актах [161, с. 81].

З вищевикладеного, можна зробити висновок, що в адміністративно-правовій науці немає єдиної думки із приводу видів принципів адміністративно-правового захисту, підстав їх класифікації. Наукове осмислення і теоретичне обґрунтування принципів виходить з аналізу суті самого явища.

Стосовно значення принципів адміністративно-правового захисту авторських прав, доречно зауважити, що вони є фундаментом адміністративно-правового механізму, виступають активним центром у формуванні та розвитку ефективної системи суспільних відносин, яка складається в цій сфері.

Принципи адміністративно-правового захисту авторських прав виражають об'єктивну основу, яку необхідно утвердити в галузі права інтелектуальної власності, забезпечити діяльність усіх органів публічної адміністрації, визнати їх спрямованість і необхідність діяти, а також виокремити найсуттєвіші риси, які сприятимуть пошуку оптимальних шляхів у цьому спектрі суспільних відносин.

Виходячи із зазначених позицій, а також враховуючи окреслене вище, слід зазначити, що загальними принципами адміністративного права, які застосовуються у сфері адміністративно-правового захисту авторських прав, є: принцип верховенства права, демократизму, законність, принцип розподілу влади, принцип зв'язаності публічної адміністрації законом і підконтрольності суду, принцип гласності, принцип відповідальності, принцип самостійності.

Принцип верховенства права означає пріоритет прав та свобод людини і громадянина, гуманізм та справедливість в діяльності публічної адміністрації.

Принцип демократизму закріплений у ст. 5 Конституції України [6], відтворює народовладдя у державному, зокрема адміністративно-правовому захисті та означає забезпечення участі громадян у діяльності щодо відповідного захисту. Саме це правило потребує встановлення взаємозв'язків і взаємозалежностей між суспільством і державою, громадянами та державними органами. Побудова державної регулюючої системи в даній сфері здійснюється в інтересах усіх громадян, надається можливість максимального залучення до обговорення важливих державно-регулюючих рішень, що здійснюється шляхом відкритого обговорення законопроектів щодо охорони та захисту авторських прав, проведення відкритих зустрічей авторів, правонаступників, роботодавців з працівниками Установи на конференціях, семінарах і засіданнях круглих столів.

Принцип законності розглядається як основоположний принцип адміністративно-правового захисту авторських прав, що визначає рівень демократичності суспільства, саме дане положення формує основу правової держави. Значення цього принципу полягає в тому, що функціонування суб'єктів та зміни у структурі уповноважених державних органів, що здійснюють адміністративно-правовий захист авторських прав ґрунтується на законах та полягає у практичній реалізації вимог чинного законодавства.

Принцип розподілу влади нерозривно пов'язаний із попередніми принципами та означає, що вся правотворча і правозастосовча діяльність уповноважених державних органів, контроль за виконанням законодавства повинні бути збалансовані та розподілені між суб'єктами із дотриманням системи стримування та противаг. Адміністративно-правовий захист авторських прав повинен будуватися на засадах розумного співвідношення концентрації влади і її децентралізації, оскільки порушення даного балансу призведе до негативних наслідків. Даний принцип закладає засади діяльності та взаємовідносин як між однорідними, так і різнорівневими суб'єктами, які наділені владними повноваженнями щодо захисту авторських прав: Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Антимонопольний комітет, органи митного контролю, Державна служба інтелектуальної власності, органи внутрішніх справ.

Принцип зв'язаності публічної адміністрації законом і підконтрольності її суду є одним із кращих засобів, «мистецьким винаходом» адміністративного права. В умовах сьогодення він дуже добре формально визначений у вітчизняному адміністративному праві та означає, що: 1) при забезпеченні прав, свобод та законних публічних інтересів фізичних і юридичних осіб посадові особи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування можуть діяти виключно відповідно до ст. 6 Конституції [6] України, здійснюючи свої повноваження у встановлених Конституцією межах відповідно до законів України та ст. 19, в якій зазначається, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»; 2) до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

Принцип гласності означає, що публічна адміністрація при здійсненні своїх повноважень має діяти якомога більш відкрито. Дотримання цього

принципу є актуальним, бо він, з одного боку, забезпечує можливість широкої участі громадськості в адміністративно-правовому регулюванні, з іншого – є бар'єром проти корупційних діянь. В умовах сьогодення цей принцип отримав ґрунтовну деталізацію у Законах України «Про інформацію» [65] від 13 січня 2011 р. № 2938-VI, «Про доступ до публічної інформації» від 23 січня 2011 р. № 2939-VI [162].

Принцип відповідальності полягає в тому, що суб'єкти публічної адміністрації, по-перше, зобов'язані забезпечити фізичним і юридичним особам непорушність їх публічних прав і свобод; по-друге, не допускати при цьому, щоб ті самі порушували права і свободи третіх осіб; по-третє, забезпечити притягнення винних у скоєнні правопорушень до адміністративної відповідальності, а у випадку необхідності – до іншого виду юридичної відповідальності; по-четверте, створити умови для відновлення порушеного права.

Принцип самостійності означає, що суб'єкти публічної адміністрації при забезпеченні прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб повинні мати формально визначені межі самостійних повноважень. Втручання в діяльність суб'єкта публічної адміністрації, який діє у встановлених законом межах, вищестоящого відомчого органу чи посадової особи має бути мінімальним, а інших суб'єктів, як правило, – тільки через суд. Дотримання цього принципу дозволить зменшити кількість випадків прийняття рішень на основі «телефонного права» та «замовлених справ» [163, с. 71].

Отже, у широкому сенсі адміністративно-правовий захист авторських прав – це правозастосовна та правоохоронна владна діяльність публічної адміністрації щодо вирішення індивідуальних справ з метою присікання та відновлення порушень прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, відшкодування збитків потерпілим і притягнення винних до

адміністративної відповідальності, або/та створення умов для притягнення їх до іншого виду юридичної відповідальності.

Враховуючи положення Конституції України про власницьке спрямування прав інтелектуальної власності (ст. 13, ст. 41) [6], а також те, що право є правом кожного громадянина чи володільця прав, адміністративно-правовий захист прав володільців авторських прав є напрямком діяльності Української держави. Таким чином, адміністративно-правовий захист авторських прав є системою передбачених нормами адміністративного права засобів, способів, які в межах юрисдикційної форми застосовуються з метою визнання, поновлення їх прав, усунення протиправних перешкод в їх здійсненні та притягнення винних у порушенні цих прав до відповідальності.

Висновки до Розділу 1

Сутністю адміністративно-правового захисту авторських прав є застосування заходів адміністративного примусу, судової адміністративної юрисдикції, спрямованих на відновлення, визнання прав та припинення порушень прав громадян, здійснюваних органами публічної влади за заявами громадян або з ініціативи компетентних органів.

До ознак державного захисту належить: наявна система актів законодавства, які визначають умови, порядок та гарантії здійснення прав та охоронюваних законом інтересів; діяльність з аналізу їх положень виявлення суперечностей та розробки пропозицій з їх вдосконалення; конкретні міри (правові, економічні, соціальні, організаційні та інші); встановлені (визначені) органами державної влади и здійснені згідно встановленими процедурами (політичними, юридичними); забезпечення правопорядку чи у певній сфері, у авторських прав уповноваженими на те державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, а в передбачених

законом випадками володільцями прав шляхом самозахисту права; наявність дієвих засобів забезпечення досягнення мети встановлення захисту.

Змістом адміністративно-правового захисту авторських прав є: нормотворча, правозастосовна та правоохоронна сфери. Зокрема йдеться про: управління у сфері нормотворчості та її наукового забезпечення, проведення експертиз проектів нормативних актів; визначення кваліфікаційних вимог до окремих об'єктів авторського права; владно-розпорядчу діяльність державних органів у сфері здійснення їх повноважень із дотримання вимог чинного законодавства щодо регулювання відносин у зв'язку із створенням та використанням об'єктів авторського права; дотримання прав суб'єктів авторського права, попередження та виявлення правопорушень; діяльність самоврядних об'єднань творчих працівників із захисту авторських прав; забезпечення об'єктивного своєчасного та повного розгляду справ судами при притягненні порушників до адміністративної відповідальності.

Аналіз історії розвитку вітчизняного законодавства про інтелектуальні права вказує на розгалуженість нормативної бази в цій сфері. Необхідність адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу визначила необхідність зміни підходу до нормативно-правового регулювання, що полягає у пріоритетному значенні інтелектуальних прав з позиції Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності з авторського права.

З аналізу КУпАП вбачається, що адміністративно-правовий захист з усіх об'єктів права інтелектуальної власності поширюється на значне коло об'єктів права інтелектуальної власності, які мають внутрішню ієрархію та є суспільно небезпечними по-різному на певних етапах розвитку суспільних відносин. Він у ст. 51-2 є нелогічним з огляду на ознаки дрібної крадіжки, не диференційований за об'єктами та негативними наслідками порушення права на них, не є гнучким.

Адміністративно-правовий захист авторських прав є системою передбачених нормами адміністративного права засобів, способів,

притаманних адміністративній юрисдикції з метою визнання, поновлення прав, недопущення порушень та притягнення винних у порушенні цих прав до відповідальності. Загальними принципами адміністративного права, на яких ґрунтується адміністративно-правовий захист авторських прав, є: верховенство права, демократизм, законність, гласність, відповідальність, самостійність.

Ефективність захисту прав у сфері інтелектуальної власності залежить від досконалості нормативно-правової бази, сформованої інфраструктури національної системи правової охорони інтелектуальної власності, ефективності підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, а також інформаційного забезпечення її діяльності

Наразі можна говорити, про створення в Україні нормативно-правової бази, яка певною мірою забезпечує рівень охорони та захисту авторських прав, що відповідає стандартам промислово розвинених країн, а також принципам та вимогам міжнародних договорів. Разом з тим, подальше вдосконалення системи охорони та захисту авторських прав є необхідним кроком еволюції законодавства у сфері інтелектуальної власності. Актуальним залишається питання розвитку організацій з колективного управління правами авторів.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

2.1. Авторські права як об'єкт адміністративно-правового захисту

З'ясування особливостей адміністративно-правового захисту авторських прав неможливе без дослідження їх природи й сутності. Авторські права як об'єкт адміністративно-правового захисту перш за все необхідно розглядати крізь призму таких категорій як «інтелектуальна власність», «право інтелектуальної власності», «особисті немайнові права», «майнові права».

Термін «інтелектуальна власність» виник у процесі тривалої практики юридичного закріплення за певними особами прав на результати інтелектуальної діяльності у сфері науки, виробництва, мистецтва, літератури тощо. У науковій термінології цей термін використовується з 50-х років ХХ століття, що багато у чому обумовлено його вживанням у ряді міжнародних актів того часу.

Так, на думку Л. Б. Гальперіна і Л. А. Михайлової, інтелектуальна власність – це умовне поняття, яке використовується для позначення сукупності виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, насамперед, творчої діяльності, а також прирівняних до них за правовим режимом засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу [164, с. 10-13].

Дане визначення уточнюють вчені О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, які вважають, що результат інтелектуальної діяльності має бути втіленим у певну об'єктивну форму і здатним до відтворення [38].

Результати досліджень еволюції поняття «інтелектуальна власність» дозволили авторам дійти до думки, що використання зазначеного терміну можливе шляхом перечислення конкретних його об'єктів [165, с. 16]. Інші

вчені, наприклад І. Г. Запорожець, вважають, що більш точніше було б казати про права на об'єкти інтелектуальної власності, що власне впливає із ряду нормативних актів [105].

Ми підтримуємо думку І. Г. Запорожця, адже об'єкти права інтелектуальної власності не можуть існувати в об'єктивному світі без прав суб'єктів інтелектуальної власності (особистих немайнових прав та майнових прав).

Так, відповідно до Конвенції, яка заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності [99], зазначається, що інтелектуальна власність включає права, що відносяться до:

- літературних, художніх та наукових творів;
- виконавської діяльності артистів, звукозапису, радіо- та телевізійних передач;
- винаходів у всіх галузях людської діяльності;
- наукових відкриттів;
- промислових зразків;
- товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень;
- захисту від недобросовісної конкуренції, а також усіх інших прав, які відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній галузях.

Визначення поняття інтелектуальної власності міститься також у статті 418 ЦК України згідно з якою, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається цим Кодексом та іншим законом [45].

Отже, з цього можна зробити висновок, що під інтелектуальною власністю необхідно розуміти не що інше, як сукупність виключних прав на результати інтелектуальної діяльності (об'єкти права інтелектуальної власності), а також на деякі інші прирівняні до них об'єкти [166, с. 11].

Проблема встановлення природи прав, що виникають із факту створення результатів творчої діяльності та визначення їх місця серед інших правових категорій не є новою у правознавстві. Ця проблема спричинила дискусію, яка ведеться і досі. Здебільшого цими проблемами традиційно переймаються цивілісти.

Аналіз наведених у літературі класифікацій авторських прав дає підставу вважати, що вони проводяться на підставі ознаки публічно-правового або приватно-правового підходу до прав на результати інтелектуальної діяльності і творчості. Коли держава монополізує ці права, то в законодавстві простежується відчуженість майнових прав, що було властиво радянському авторському та особливо винахідницькому праву. Нині ці права належать авторам чи особам, що успадкували ці права, чи тим, яким автори ці права уступили. Але при тому, держава все-таки зберігає за собою право на примусове відчуження майнових прав у передбачених законом випадках і формах.

За майже трьохвікову історію появи і розуміння глибинного змісту терміну «інтелектуальна власність» в науковий обіг введено більше 10 конструкцій цього права. Тож зупинимось на аналізі деяких з них. До публічно-правових віднесені теорії:

- виключних прав, що полягає у можливості на законодавчому рівні наділити виключними правами автора чи його правонаступника певним привілеєм за створення результату творчої діяльності;
- праці чи творчості, як особливого внеску в суспільне надбання і гідної винагороди;

– виявлення або збагачення. В основі захисту прав автора чи іншого власника визнається не сама творча праця, а її результат «в виде выявления интеллектуальной мысли и достижения благодаря этому обогащения общественного достояния...» [167, с. 14].

До приватно-правових теорій також належать: концепція інтелектуальної власності, яка полягає у визнанні прав на витвори мистецтва, літератури і технічні новинки як різновиду прав речової власності (права власності на нематеріальні об'єкти); концепція особистості, що полягає у визнанні права на результати творчості як невід'ємної частини особистості автора; концепція привілею, що полягає у наданні права на певний термін за виявлене старання при створенні результату творчої діяльності.

Відзначимо, що використання, як критерій поділу ознаки публічно-правового або приватно-правового характеру, на жаль, не показує, як відповідна концепція визначає місце прав на результати творчої діяльності в системі прав. Теорія праці і теорія збагачення лише відображають соціально-економічні причини виникнення таких прав і можуть розглядатися як доповнення до концепції виключних прав, але не пояснюють юридичну природу прав на результати творчості. З урахуванням цього більш плідним є поділ згаданих теорій на певні групи суб'єктивних прав. За такої умови виділено 4 напрямки визначення природи названих прав:

1. теорія виключних прав, що базується на ідеї прав автора як виключно суб'єктивних, що надають йому можливість використовувати будь-яким не забороненим законом способом результат інтелектуальної діяльності. Вони розглядаються у тісному зв'язку із специфічними немайновими правами;

2. концепція інтелектуальної власності, що основана на віднесенні майнових і немайнових прав до речових;

3. теорія особистості, що основана на віднесенні згаданих прав до особистих;

4. теорія інтелектуальних прав, що виходить із віднесення авторських прав до прав особливого роду (*sui generis*), які розташовані поза межами класичного поділу цивільних прав на речові, зобов'язальні та особові [1, с. 44].

Після набрання чинності Цивільним кодексом України, науковці у сфері інтелектуальної власності намагаються розглядати об'єкти авторського права в якості об'єктів права власності, а також досліджувати зміст виключних прав на них через призму правомочностей права власності – володіння, користування і розпорядження. Таким чином, можна сказати, що в Україні домінують дві концепції: виключних прав і пропрієтарної власності. Між тим, чинне законодавство, як нам здається, більшою мірою ґрунтується на прагматичному підході до цієї проблеми. Так, в спеціальних міжнародних конвенціях у сфері інтелектуальної власності перевагу надано конкретним назвам (авторські права, права на художні і літературні твори, винаходи тощо). Саме визначення словосполучення «інтелектуальна власність» розкривається через перелік об'єктів, права, які включені у зміст цієї дефініції. Юридична природа цих прав, а також визначення змісту поняття «інтелектуальна власність» міжнародним законодавством не здійснено.

У зв'язку з цим є потреба, ґрунтуючись на положеннях чинного законодавства України, дати загальну характеристику юридичній природі виключних авторських прав та особистих немайнових прав й відмежувати їх від права власності.

Стаття 440 ЦК України [45] визначає, що до майнових прав інтелектуальної власності на твір належать право на використання твору, виключне право дозволяти використання твору, право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання, а також інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Згідно ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10] до майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать виключне право на використання твору та виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Таким чином, майнові права автора передбачають можливість або самотійного використання твору самим автором або надання ним дозволу чи накладення заборони третім особам на використання твору, а також можливість автора чи іншого суб'єкта авторського права перешкоджати неправомірному використанню. При цьому, виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом.

Як впливає із зазначених положень законодавчих актів, авторські майнові права можна умовно розділити на дві групи – виключні права та «звичайні» майнові права, які не є виключними. Перші безпосередньо пов'язані з використанням твору і є можливістю уповноваженої особи використовувати твір самотійно, а також дозволяти або забороняти використання твору тим чи іншим способом. Друга група майнових прав пов'язана з використанням твору опосередковано. Разом з тим ці права також мають економічний зміст і пов'язані з отриманням автором чи іншим суб'єктом авторського права певних благ в якості компенсації за здійснені при створенні об'єкта авторського права творчі зусилля і/або використання твору: право на винагороду виникає у суб'єкта авторського права у будь-якому випадку використання твору, а також при створенні твору за авторським договором замовлення. Право слідування виникає у випадку наступних після першого продажів оригіналів твору та передбачає виплату відсотка від ціни такого перепродажу.

Центральне місце в системі майнових авторських прав займають виключні права. Теорія виключних прав розроблена ще у російській дореволюційній літературі, зокрема Я. О. Канторовичем та

Г. Ф. Шершеневичем. Так, на думку останнього, під виключними правами слід розуміти монополію володільця авторського права на використання твору [168, с. 452-455].

У радянський період у поняття «виключні права» стали вкладати дещо інший зміст. Звичайно, про монополію радянського автора на твір не могло бути й мови. Згідно з радянською ідеологією, створений автором твір не був ні товаром, ні оборотоздатним об'єктом [169, с. 24]. Радянські цивілісти розуміли виключність авторських прав у їх приналежності тільки автору, неприпустимості їх передачі іншим особам [170, с. 59]. При цьому таке розуміння вважалося обґрунтованим, оскільки начебто вказувало на специфіку авторських прав, відмежовувало їх від абсолютних прав.

Однак виключність авторських прав полягає не у приналежності їх тільки автору. На сьогодні загально визнаним є розуміння виключного характеру авторських прав, яке полягає в тому, що тільки суб'єкт права, тобто автор або його правонаступник, може вирішувати питання щодо використання твору, ніхто інший без його дозволу цього робити не вправі [171, с. 192]. Відповідно до статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10] під виключним авторським правом слід розуміти майнове право особи, яка має щодо твору авторське право, на використання цих об'єктів авторського права лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого Законом.

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що необхідними ознаками виключного права є: 1) майновий характер; 2) належність усіх прав на твір тільки автору або його правонаступнику; 3) можливість передачі цих прав іншому суб'єкту авторського права. Ще однією характерною ознакою виключного права є обмеженість його визначеним законодавством строком.

Не виключено, що авторські права є різновидом абсолютних прав. При цьому їх «виключність», на думку В. О. Калятіна, є тільки іншою стороною

їх абсолютного характеру [172, с. 8]. Тому можна із впевненістю сказати, що виключні права за своєю юридичною природою тотожні абсолютним правам: відповідному праву співвідноситься обов'язок усіх третіх осіб утримуватися від дій, що не узгоджуються з ним; обов'язки пасивних суб'єктів мають форму заборони; порушення права може бути здійснене з боку будь-якої особи; позов для захисту може бути спрямовано проти кожної особи, що порушила право; право виникає незалежно від волі пасивних суб'єктів. Як наслідок, таке право повинно мати перевагу перед правом відносним.

Разом з тим виключні авторські права володіють певними специфічними рисами, які відрізняють їх від інших груп всередині абсолютних прав, передусім, від права власності.

По-перше, виключні права відмінні від права власності за змістом правомочностей. Російський дослідник В. А. Дозорцев протиставляв володіння, користування та розпорядження, які входять до права власності, правомочностям виключного права – використання та розпорядження [173, с. 29].

Щодо проблем тріади правомочностей в праві власності тривалий час точаться досить серйозні дискусії, які відображають недосконалість такої конструкції навіть щодо права власності [174, с. 105], не кажучи вже про її пристосування до інших об'єктів цивільних прав. Не зосереджуючись на проблемах тріади, оскільки це не є предметом нашого дослідження, відмітимо тільки неможливість її практичного застосування до нематеріальних об'єктів. Зокрема, право володіння, яке, як відомо означає можливість фактичного панування над річчю, утримання її у своїй приватній власності, у автора чи іншого суб'єкта виключних прав бути не може, так як неможливо панувати над нематеріальним об'єктом.

Право користування принципово відрізняється від права використання, яке є основою виключних прав. Право користування матеріальним об'єктом передбачає можливість вилучення з речі її корисних властивостей, отримання

з неї плодів і доходів внаслідок її експлуатації. На відміну від цього, використання передбачає набагато ширший спектр можливостей. Так, після оприлюднення твору будь-які дії щодо нього, здійснені автором чи за його дозволом іншими суб'єктами права, будуть вважатися використанням. При цьому використання, як правило, пов'язане не з абстрактним «вилученням з твору його корисних якостей», а з доведенням твору до відома третіх осіб тим чи іншим способом. Кінцевим етапом будь-якого використання твору є ознайомлення з ним.

Що ж до права розпорядження як можливості на власний розсуд визначати юридичну долю речі, в тому числі й можливості знищити річ, то і воно не може бути застосоване до нематеріальних об'єктів: після створення нематеріальний об'єкт авторського права існує незалежно від свого творця, а останній може приймати рішення тільки щодо юридичної долі (передачі) своїх майнових прав.

Також, характерною особливістю виключних прав є те, що аналогічне право на один і той же об'єкт може належати різним особам. Причому це право за своїм змістом буде повністю тотожним у різних осіб (наприклад, надання виключного права на опублікування літературного твору різним видавництвам у різних країнах), що є неможливим у випадку, коли об'єктом є матеріальна річ.

Обмеженість виключних прав у часі й просторі різко відрізняє їх від права власності, яке є безстроковим та визнається за його суб'єктом в рівній мірі незалежно від юрисдикції.

Специфіка об'єкта виключних прав – нематеріального блага, визначає специфіку способів захисту авторських прав, які суттєво відрізняються від речових способів захисту. Зокрема, віндикаційний і негаторний позови для захисту авторських прав застосовуватися не можуть. Способи цивільно-правового захисту авторських прав окремо визначені чинним

законодавством, зокрема ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10].

У юридичній літературі виділяють такі характерні риси виключних прав: абсолютний характер; можливість використання відповідного об'єкту або самим суб'єктом права, або за його безпосереднім дозволом; самостійна економічна цінність виключних прав; зв'язок з особою творця відповідного об'єкта; обмеженість у часі й просторі тощо [172, с. 8-11].

Зазначену позицію також розділяють й інші вчені-спеціалісти з права інтелектуальної власності. Так, на думку В. А. Дозорцева, виключне право представляє цілком самостійну наукову категорію, окрему від права власності, яка не входила у традиційну систему римського права [175, с. 287-320]. На думку Р. Дюми, сутність виключних прав як правового інституту полягає в штучному перенесенні на нематеріальні об'єкти режиму, встановленого правом приватної власності для речових об'єктів (з необхідними модифікаціями) [176, с. 16]. А. П. Сергеев зазначає, що авторські права мають подвійну природу, оскільки, з одного боку, власнику творчого результату належить право на його використання, яке має виключний характер і може бути передане іншим особам, а з іншого – автор володіє сукупністю особистих немайнових (моральних) прав, які не можуть бути відчуженими через їх природу [177, с. 45].

Р. Б. Шишка, Г. В. Корчевний у своїх наукових працях вказують, що право інтелектуальної власності становлять лише майнові права, які полягають у монопольному праві використовувати (комерційно експлуатувати ідею) переваги новинки самому, на певний час заборонити це робити іншим особам чи надати їм це право за винагороду, з чим ми повністю погоджуємось [3; 1]. Не випадково, що у КУпАП застосовано диференційований підхід: ст. 51-2 встановила відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності взагалі, а ст. 164-4 в разі її контрафактного використання у підприємницькій діяльності. Виникає практичне питання: чи

можна застосовувати ст. 51-2 КУпАП при порушенні особистих немайнових прав (перекручені імені автора, розкриттю його псевдоніма тощо). Це також права автора. Але вони, на наш погляд, не можуть охоплюватися поняттям інтелектуальна власність.

Якщо виходити із загального підходу ВОІВ про інтелектуальну власність, як майнові і особисті немайнові права, то названа стаття повинна застосовуватися як при порушенні майнових, так і особистих немайнових прав. Якщо виходити із сутності останніх – ні. І це є більш виправданим як з конструкції особистих немайнових прав, так і потреб практики. Наприклад, важко уявити за що можна застосовувати конфіскацію при порушенні особистих немайнових прав? У той же час обидві групи прав засновані на одному юридичному факті – створенні охороноспроможного об'єкта. Але особисті немайнові права не переходять до похідних суб'єктів. Тому їх необхідно охороняти окремо.

Якщо ж говорити про пропріетарну теорію авторських прав, то слід зауважити, що вона послідовно проводилась у всіх міжнародно-правових актах і впливала на моделювання національних законодавств. Так, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів – Паризький акт [178, с. 359] від 24 липня 1971 р. надає правову охорону літературним і художнім творам. До них відносяться всі твори в сфері літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені. У п. 2 ст. 2 цієї конвенції вказані: книги, брошури та інші письмові твори; лекції, звернення, проповіді та інші подібного роду твори; драматичні і музикально-драматичні твори, хореографічні твори і пантоміми; музикальні твори з текстом і без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, що виражені аналогічним кінематографією способом; рисунки, малюнки, твори живопису, скульптури, графіка і літографія; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, що виражені аналогічним фотографією способом; твори прикладного мистецтва; ілюстрації, географічні карти, клани, ескізи й

пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки. Варто зауважити, що Всесвітня конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 р. містить більш стислий перелік об'єктів авторського права. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 р. [99] до об'єктів інтелектуальної власності відносить: літературні, художні та наукові твори; виконавчу діяльність артистів; звукозаписи, радіо- і телевізійні передачі; винаходи в усіх сферах людської діяльності; наукові відкриття; захист проти недобросовісної конкуренції, а також інші результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній діяльності.

Прибічниками пропріетарної теорії права інтелектуальної власності в Україні є О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, В. О. Сумін. На їх думку, правом інтелектуальної власності визнається право на результати будь-якої творчості людей [38, с. 41]. О. О. Підпригора у своїх працях вказує, що суб'єкти права інтелектуальної власності мають стосовно результатів творчої діяльності такі самі правомочності, як і суб'єкти звичайного права власності. Це – право володіння, користування і розпорядження об'єктом своєї власності на свій розсуд [38, с. 13].

Матеріали судової практики теж вказують на те, що право інтелектуальної власності є частиною права власності. Аналізуючи законодавство, що регулює правовідносини у сфері інтелектуальної власності, серед іншого суддя наводить ч. 4 ст. 13 Конституції України [6], яка передбачає, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності, відповідно, і суб'єктів права інтелектуальної власності у тому числі.

Такі науковці як Л. Б. Гальперин, Л. А. Михайлова вважають, що можна застосовувати правоможність володіння, користування та розпорядження до об'єктів виключних прав (інтелектуальної власності). Так, володіння означає перебування матеріалів у володінні суб'єкта інтелектуальної власності (не

тільки творця); користування – це експлуатація матеріальних носіїв творчості відповідно до їх призначення; розпорядження – це надання власнику можливості визначити юридичну долю об'єкта правовідносин інтелектуальної власності [164, с. 10-13].

Протилежної думки дотримуються В. С Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко, які вважають, що не можна застосовувати правовий режим права власності, який складається з правоможностей володіння, користування та розпорядження об'єктами матеріального світу до нематеріальних носіїв результатів творчості. Тому до продуктів інтелектуальної творчості має застосовуватися режим виключних прав [179, с. 65].

Ми повністю погоджуємось із даним твердженням вченого, адже на відмінність виключних прав від права власності прямо вказується у чинному законодавстві. Так, ст. 419 ЦК України [45] визначає, що право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного; перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ; перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності. Аналогічні положення містить ст. 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10].

Отже, питання співвідношення права інтелектуальної власності та права власності належить до дискусійних питань національної правової доктрини. Виключність авторського права деякі вчені вбачають у невідчужуваності цих прав від особистості автора протягом його життя, в неприпустимості перенесення прав автора на іншу особу. При цьому одні вчені вважали, наприклад Б. С. Мартинов, що виключний характер мають лише окремі особисті немайнові права [180, с. 168], зокрема право на опублікування або право авторства. Інші, такі як Б. С. Антимонов, Е. А. Флейшиц вважали, що виключність авторського права властива йому в цілому [170, с. 59]. Деякі сучасні фахівці (І. В. Савельєва) також вважають, що виключність

авторського права полягає у тому, що ці права взагалі не можуть переходити до інших осіб [181, с. 70]. Виключність авторського права у сучасній інтерпретації полягає у тому, що тільки сам володілець авторського права може вирішувати питання про здійснення своїх авторських правомочностей, особливо пов'язаних з використанням твору.

При цьому Закон України «Про авторське право і суміжні права» досить чітко визначає виключний характер авторського права. Виключне право – це майнове право особи, яка має щодо творів, виконання, постановки, передачі організацій мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу тільки цією особою дозволу чи заборони їх використання іншими особами у межах строків, встановлених цим Законом (ст. 1).

Також Закон України «Про авторське право і суміжні права» [10] наділяє авторів творів науки, літератури і мистецтва широкими правомочностями, які, до речі, у Законі визначаються неоднозначно. В одному випадку мова йде про авторське право, у другому – про авторські права, у третьому як про окрему правомочність автора. Іншими словами, термін «авторське право» вживається у законодавстві у різних значеннях. Це треба враховувати при застосуванні його норм [182, с. 6-11].

Отже, визначення поняття виключності авторського права за Законом України «Про авторське право і суміжні права» не відповідає науковій інтерпретації.

Таким чином, відмінність виключних прав від прав речових, зокрема, від права власності, є очевидною, і ґрунтується на чинному законодавстві. Тому будь-які спроби пристосувати тріаду правомочностей права власності до потреб виключного права є штучними та приреченими на поразку [183].

Розглянувши вище теорію виключності авторських прав та пропрієтарну теорію авторських прав, слід перейти безпосередньо до характеристики особистих немайнових прав та майнових прав суб'єктів авторського права.

Варто зазначити, що на сьогодні роль особистих немайнових прав суттєво збільшується в інформаційному середовищі. «Зелений документ» Комісії ЄС відзначає, що в інформаційному середовищі, в якому «можна легко видозмінювати та адаптувати твори, великого значення набуватимуть моральні права автора» [184].

Значення особистих немайнових прав автора зростає також у зв'язку з підвищенням ролі автора-творця нових літературних і художніх творів для економіки: створення нових творів, продукування нових знань є головною рушійною силою нематеріального сектору – основи економіки постіндустріального суспільства.

Цивільний кодекс України підтвердив важливість і фундаментальність особистих немайнових прав, а також вперше на законодавчому рівні задекларував їх незалежність від майнових (виключних) прав (ч. 3 ст. 423 ЦК) [45], розділяючи таким чином, погляди дуалістичної теорії авторських прав.

Цивільний кодекс України [45] та Закон України «Про авторське право і суміжні права» [10] визначають особисті немайнові права автора шляхом перерахування належних автору правомочностей. Проте зазначені нормативні акти не містять загального визначення характерних ознак, притаманних цьому виду авторських прав. Разом з тим, формулювання загального визначення особистих немайнових прав автора представляє інтерес як з теоретичної, так і з практичної точок зору, оскільки дасть можливість узагальнити найбільш характерні особливості даного виду авторських прав і відмежувати їх від майнових авторських прав.

Для того, щоб надати визначення особистих немайнових прав автора, необхідно проаналізувати де ж саме зародився даний вид прав, який до нього відноситься, а також який строк дії даних прав у державах-членах ЄС.

Особисті немайнові права (моральні права) автора було вперше визнано у Франції та Німеччині – раніше ніж ці права було закріплено 1928 року поновленою редакцією Бернської конвенції. У той же час, наприклад, у Великій Британії моральні права було визнано на законодавчому рівні лише 1 вересня 1989 року, з набранням чинності Закону «Про авторське право, дизайн і патенти» 1988 року [185].

У державах-членах ЄС до особистих немайнових прав (моральних прав) автора належать:

- право бути визнаним автором твору;
- право дозволяти або забороняти використання твору під справжнім ім'ям автора, псевдонімом або без зазначення імені, тобто анонімно;
- право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому посяганню на твір, що може нанести шкоду честі, гідності та репутації автора.

Варто також зазначити, що в різних країнах особисті немайнові права (моральні права) називаються по-різному: особисті авторські права – у Польщі, Чехії, особисті немайнові права – у Литві, нематеріальні права – у Болгарії, немайнові права – в Угорщині.

Додатковим для багатьох держав-членів ЄС моральним правом, що випливає з французького законодавства, вважається право дозволяти або забороняти оприлюднення твору у будь-якій формі, включно із правом відкликати твір у будь-який момент до оприлюднення. Але в деяких державах-членах ЄС, наприклад, у Словаччині, Нідерландах це моральне право не закріплене. Проте така правова позиція є винятковою.

Слід зазначити, що у Договорі ВОІВ про авторське право від 20 грудня 2006 року про особисті немайнові права (моральні права) авторів не йдеться.

Національне ж законодавство держав-членів ЄС визначає особисті немайнові права (моральні права) не завжди однаково. Так, наприклад, у Нідерландах за авторами закріплено право на ім'я та право цілісності твору: право заперечувати будь-якому викривленню, спотворенню чи зміні твору, що може нанести шкоду честі або репутації автора чи цінності твору. Подібний недолік має законодавство ФРН, у якому йдеться лише про право автора забороняти будь-яке спотворення або інше викривлення твору.

Відповідно до ст. 9 Директиви 93/98/ЄЕС цей міжнародний акт не поширюється на положення законів держав-членів, що регулюють моральні права. Отже, вказані положення не гармонізовано. Як наслідок, у державах-членах ЄС існує три варіанти визначення строку чинності моральних прав:

- моральні права автора захищаються лише впродовж його життя (Австрія, Нідерланди);

- строк дії моральних прав автора відповідає строку дії його майнових прав (Ірландія, Угорщина, Болгарія);

- моральні права охороняються безстроково (Франція, Італія, Словаччина, Чехія, Литва, Польща).

Охорона особистих немайнових прав (моральних прав) після смерті автора у наведених країнах покладається, переважно, на різних осіб: у Литві – за заповітом автора, якщо ні – на спадкоємців або за їх відсутності – на спеціальний урядовий орган; у Чехії – на спадкоємців, об'єднання авторів або організацію колективного управління; у Болгарії – на спадкоємців; у Польщі – не визначено; в Угорщині – на особу, на яку покладено управління спадщиною автора, якщо ні – на спадкоємця майнових прав автора [186, с. 419].

Згідно з чинним законодавства України (ст. 423 ЦК України), особисті немайнові права не мають строку дії. Ці права зберігаються за творцем навіть у разі уступки виключних прав на результати інтелектуальної діяльності іншій особі.

Отже, узагальнюючи загальні характеристики та враховуючи що нормативно-правові акти України не містять легального визначення особистих немайнових прав, останні можна визначити як сукупність абсолютних та виняткових прав, які належать автору незалежно від майнових прав, не мають економічного змісту, охороняються безстроково та спрямовані на охорону немайнових інтересів автора.

Слід також зазначити, що цифрова революція також відчутно вплинула не лише на особисті немайнові права автора, а й на майнові права. Причому найсуттєвіших змін внаслідок розвитку інформаційно-комунікаційних технологій зазнали виключні права автора. І хоча, як зазначають дослідники, не йде мова про зміну принципів авторського права чи про інші фундаментальні зміни традиційних понять [187, с. 84], проте саме завдяки новим технологіям авторське право стало однією з галузей, що найбільш динамічно розвивається. Зокрема, змінюється сама система виключних авторських прав, додаються нові авторські правомочності – право цифрового доступу, право на цифрове сповіщення тощо. Нові технології призвели до появи нових способів використання творів. Крім того, досить серйозно змінюється обсяг вже існуючих прав – у першу чергу, права на відтворення та права на розповсюдження. Зазначені зміни зумовлені як самою природою майнових прав, які містять невід’ємну економічну складову, так і соціально-технологічними процесами, що відбуваються у світі протягом останніх десяти-п’ятнадцяти років.

Вітчизняна специфіка у становленні системи майнових прав автора визначається новим етапом розвитку авторського права після проголошення незалежності та прийняттям двох фундаментальних для авторського права законодавчих актів – Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право та суміжні права», а також пізнішим внесенням змін та доповнень до Закону. Ці законодавчі акти і сформували сучасну вітчизняну концепцію майнових, в тому числі й виключних авторських прав.

Якщо ж звернутися до КУпАП, то можна простежити, що законодавець закріпив у даному кодифікованому законодавчому акті шість складів адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності, які передбачають адміністративну відповідальність за порушення як майнових, так і особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Проте, не має чіткого розмежування між цими видами прав при їх порушенні. Адміністративна відповідальність за порушення особистих немайнових прав (поряд із порушенням майнових) передбачена ст.ст. 51² (порушення авторства на об'єкт права інтелектуальної власності), 164³ (самовільне використання імені; умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації; тримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації тощо) КУпАП [42].

Цивільний кодекс України (Книга IV) поділив майнові права інтелектуальної власності на виключні і невиключні (просто майнові права інтелектуальної власності). В главі 35 «Загальні положення про право інтелектуальної власності» ст. 424 «Майнові права інтелектуальної власності» поділяє їх на виключні: 1) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання [45].

До просто майнових прав інтелектуальної власності ця ж стаття відносить: 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Проте, в главі 36 «Право інтелектуальної власності на літературні, художні та інші твори (авторське право)» стаття 440 дає дещо інший перелік виключних прав. До них ЦК відносить лише виключне право дозволяти використання твору. Всі

інші майнові права інтелектуальної власності визнаються як невиключні. Цю ж норму повторює ст. 452 ЦК України.

Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти чи забороняти: 1) відтворення твору; 2) публічне виконання і публічне сповіщення твору; 3) публічну демонстрацію і публічний показ; 4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила вперше оприлюднення; 5) переклади творів; 6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів; 7) включення творів як складових частин до збірників, енциклопедій, антологій тощо; 8) розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору; 9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором; 10) здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірника аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує машина; 11) імпорт творів. Наведений перелік способів використання творів не є вичерпним [10].

Як вже зазначалося, напрямки адміністративно-правового захисту авторських прав охоплюють також і захист їх окремих об'єктів, як прояву дії принципу неможливості використання об'єкта інтелектуальної власності без дозволу правоволодільця та встановлення однакових вимог до окремих їх об'єктів, зокрема наукових робіт, статей, монографій, підручників, посібників. Тож свавільне їх використання є порушенням закону, а особа, яка вчинила використання об'єкта без дозволу є порушником виключних прав автора чи правоволодільця.

Слід зазначити, що принцип неможливості використання об'єкта інтелектуальної власності без дозволу правоволодільца іноді помилково тлумачиться внаслідок подвійної природи об'єктів інтелектуальної власності: її об'єкти існують як нематеріальні результати творчості (твори науки, літератури і мистецтва) і матеріальний об'єкт, в якому об'єктивовано нематеріальний об'єкт (рукопис), перетворено у книгу чи частину книги (стаття) набуває властивості товару. До того, щодо науки, то і як для об'єктів промислової власності ці твори мають особливість: повинні відображати об'єктивний стан розвитку науки у певному напрямку і бути точними та підлягати верифікації. Йдеться про шляхи розвитку науки, потребу запобігати псевдонауці та введенню у науковий оборот шкідливої для науки інформації. Саме остання властивість цих об'єктів та їх існування у формі інформації чи точніше наукової інформації зумовлює потребу встановлення імперативів, які повинні бути:

а) дотримані тими, хто створює такі результати;

б) рецензентами (науковими керівниками при оцінці здобутків учнів, колегами по спеціалізації, редколегіями наукових видань, експертами МОН України) опонентами при захисті таких робіт, членами спеціалізованих вчених рад. До речі, рецензентом має призначатися фахівець, учений тієї ж галузі або спорідненої, до якої належить і рецензована наукова стаття, монографія, підручник і навчальний посібник, кваліфікаційна робота та дисертація. Сама рецензія передбачає аналіз та оцінювання певного твору (наукової праці), критичний розбір, рекомендацію до захисту чи друку, проведення наукового обговорення й діалогу. З часом склались вимоги до рецензії, які б варто було б закріпити нормативно. Принаймні вона повинна містити: назву такого виду документа, а також назву рецензованої роботи, прізвище та ініціали її автора, рік публікації, параметри (кількість сторінок у рукописі, автор, співавтори, науковий редактор, назву видавництва чи якщо воно не відоме, організацію під егідою якої виконане). Сам текст рецензії

повинен враховувати текст рукопису рецензованої роботи з посиланням на конкретні сторінки у критичній частині, рекомендацію про можливість/неможливість доопрацювання, подальшого використання чи опублікування. Закінчуватися рецензія має чітким висновком, бути підписана рецензентом із вказівкою дати. За потреби підпис рецензента посвідчується печаткою або спеціальним штампом;

в) тими, хто поширює такі твори та їх використовує у своїй діяльності, а рівно використовує, зберігає;

г) тими, хто використовує таку інформацію у своїй науковій, викладацькій, популяризаційній чи інших видах діяльності.

Зауважимо, що згідно ст. 1 Закону України «Про інформацію» [65] інформацію визначено як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді; передбачено її захист – сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Статтею 10 передбачено науково-технічну інформацію, а ст. 15 вона уточнена та представлена як будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Правовий режим такої інформації визначається Законом України «Про науково-технічну інформацію» [66] іншими законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Дослідивши вище сутність понять «інтелектуальна власність», «право інтелектуальної власності», «особисті немайнові права», «майнові права» слід наголосити на неприпустимості змішування понять щодо розуміння особистих немайнових прав авторів та їх майнових прав, які завжди мають

виключний характер.

Отже, авторські права як об'єкт адміністративно-правового захисту можна визначити як врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності, які охороняються нормами адміністративного законодавства. Важливою особливістю адміністративно-правового захисту авторських прав є його публічно-правовий характер.

2.2. Суб'єкти адміністративно-правового захисту авторських прав

Протягом останніх років в Україні сформувалася досить розгалужена організаційна структура органів, які прямо чи опосередковано забезпечують діяльність у сфері охорони та захисту інтелектуальної власності. Діяльність переважної більшості з них спрямована на протидію порушенням авторських прав. Так, ч. 2 ст. 54 Конституції України проголошує, що держава гарантує право кожного громадянина на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а ч. 4 ст. 41 Основного Закону вказує на те, що ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом; крім того, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності [6].

Проблема реалізації норми ст. 41 Конституції України [6] про право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності передбачає вирішення комплексу завдань, одним з яких є вдосконалення державних гарантій реалізації зазначеного права шляхом належної правозахисної діяльності уповноважених на це суб'єктів.

Гарантії здійснення прав інтелектуальної власності пов'язуються із її приватними та публічними суб'єктами та їх належною і ефективною правовою охороною та захистом, в тому числі способами та засобами

публічного права. Як вважав І. О. Покровський, публічне право охороняється за ініціативою влади в порядку кримінального чи адміністративного суду, а приватне – за ініціативою приватної особи і в порядку цивільного суду [188, с. 38]. Перший напрям правової охорони та захисту є проявом виконання державою її обов'язків перед людиною державними органами в межах їх компетенції у спосіб та порядку, які визначені законом. Держава має створити умови для реалізації суб'єктивних прав і охоронюваних інтересів осіб та публічних утворень. Різниця, на наш погляд, у тому, що якщо особа може здійснити своє право у будь-який момент чи не реалізувати взагалі, то держава має їх забезпечувати постійно через владно розпорядчу діяльність її органів. При загрозі правам людини держава в особі її органів самостійно вживає заходи для захисту прав фізичних осіб. Охорона та захист прав, а в тому числі і авторських, одна із мети діяльності органів держави, основна частина якої забезпечується адміністративним правом.

Питання правового статусу суб'єктів захисту права інтелектуальної власності досліджували у своїх працях вчені-адміністративісти І. С. Кравченко, О. Ш. Чомахашвілі, В. В. Колосніченко, О. І. Харитонова. Проте проблема визначення поняття суб'єкта захисту права інтелектуальної власності, в тому числі авторських прав та кола таких суб'єктів залишається актуальною.

Переходячи безпосередньо до аналізу суб'єктів захисту авторських прав необхідно в першу чергу з'ясувати саму категорію «суб'єкт права», «суб'єкт адміністративного права» та «суб'єкт адміністративного судочинства». Так, в радянський час вчені виходили з того, що основним суб'єктом права є держава, яка регулює суспільні відносини за принципом «від кожного – за його здібністю, кожному – за його потребами». Цей підхід проведено у концепціях радянського авторського права, згідно з якими держава перебирала на себе майнові права і вирішувала, як їх використати, у якому обсязі і кому їх передати, здійснювала контроль, домінувала у визначенні

правового становища інших суб'єктів правовідносин. Суб'єкт права розглядався як похідна від держави правова категорія, що наділена особливою якістю – правосуб'єктністю. Це слугувало обґрунтуванню ролі людини як гвинтика державного механізму задля досягнення мети побудови комуністичного суспільства.

Т. О. Мацелик запропонувала поділ суб'єктів адміністративного права: 1) за організаційно-правовою формою на індивідуальні та колективні; 2) за зовнішньою відокремленістю – фізичні особи; юридичні особи; колективні суб'єкти, що не мають статусу юридичної особи; 3) за наявністю владних повноважень – на суб'єктів, наділених владними повноваженнями та суб'єктів, не наділених ними; за ступенем участі у публічному управлінні: 1) суб'єкти, чий інтереси і права підлягають реалізації і захисту в публічному управлінні (громадяни, іноземці, особи без громадянства, біженці, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання); 2) суб'єкти, які безпосередньо реалізують надані їм повноваження з метою забезпечення належного порядку управління (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, Президент України); 3) суб'єкти, які опосередковано (через власний апарат) беруть участь у публічному управлінні (апарат Верховної Ради України, комітети Верховної Ради, Державна судова адміністрація, керівники державних підприємств, установ, організацій). За аксіологічним критерієм суб'єктів адміністративного права необхідно поділити на первинні (органи публічної адміністрації та індивіди) та похідні (підприємства, установи, організації у сіх форм власності (в тому числі міжнародні та іноземні), релігійні організації, громадські об'єднання) [189, с. 270-271].

Звернення до наукових напрацювань дозволяє виділити цікавий підхід, запропонований О. В. Бачуном, щодо визначення поняття «суб'єкт адміністративного судочинства». Цей підхід, хоча і презентований у галузі судової адміністративної юрисдикції, але дозволяє визначитись із межами

відповідного поняття. Так, О. В. Бачун суб'єктом адміністративної юрисдикції називає особу, яка відповідно до закону набуває права й обов'язки в адміністративних процесуальних відносинах, залучається до відправлення правосуддя, з наданням процесуальних можливостей досягнення правового результату [190, с. 8].

Виходячи із запропонованого підходу, суб'єктом певних правовідносин може вважатись особа, яка законом наділена потенційною здатністю набувати права у правовідносинах та їх реалізовувати. О. Ф. Скакун, вказуючи на різницю між категоріями «суб'єкт права» й «учасник правовідносин», зазначає наступне: 1) суб'єкт права є потенційним учасником правовідносин; 2) суб'єкти права можуть утілити (реалізувати) свої права й поза правовідносинами; 3) суб'єкти права можуть володіти лише правоздатністю, а для учасників правовідносин необхідна дієздатність [113, с. 402].

Отже, на підставі підходу запропонованого О. Ф. Скакун та відповідно до предмета наукового аналізу можна виділити суб'єктів права захисту авторських прав. Проте категорія «суб'єкт права захисту» охоплюватиме й тих суб'єктів, які потребують захисту, й тих, які уповноважені державою на здійснення захисту права інтелектуальної власності. Учасниками ж правозахисних відносин також можуть бути й ті, й інші суб'єкти, якщо вони є дієздатними.

Таким чином, виходячи з даної концепції, основними суб'єктами права інтелектуальної власності є: фізичні особи, зокрема громадяни України, іноземці, особи без громадянства; юридичні особи, зокрема об'єднання громадян, підприємства, установи, організації (в особі їх керівників, які очолюють органи управління); органи виконавчої влади, будь-які інші державні органи, органи місцевого самоврядування; колективні суб'єкти (утворення), які не мають ознак юридичної особи, але наділені нормами адміністративного права певними правами і обов'язками, зокрема структурні підрозділи державних і недержавних органів, підприємств, установ,

організацій, деякі інші громадські утворення (загальних збори територіальної громади).

Суб'єктами права на захист є безпосередні творці об'єктів авторського права, законні володільці майнових прав на об'єкти, їх спадкоємці та інші правонаступники. Суб'єктів права на захист можна поділити на первинних та похідних. Первинні суб'єкти права на захист – це ті особи, що безпосередньо створили об'єкт авторського права; похідні – це ті особи, що набули авторських прав на об'єкт відповідно до договору чи закону.

Суб'єктами, які правомочні захищати авторські права, є безпосередні власники цих прав, які є основними суб'єктами права на захист, в тому числі роботодавці авторів, якщо твір має режим службового твору, а також окремі суб'єкти правоохоронної діяльності, якщо порушення авторських прав має ознаки адміністративного правопорушення або злочину [191, с. 114].

Від суб'єктів права на захист слід відрізнити суб'єктів захисту авторських прав, до яких, окрім вищезазначених осіб, також відносяться юрисдикційні та неюрисдикційні органи та їх посадові особи і представники.

Отже, суб'єкт адміністративно-правового захисту авторських прав може бути визначений як особа, що відповідно до закону набуває права й обов'язки в адміністративних правозахисних відносинах, реалізує такі права з метою досягнення конкретного результату щодо запобігання і припинення порушень авторських прав, притягнення винних до відповідальності, відновлення порушеного права.

Для адміністративного права більше цікаві правопорушники, тобто особи, які вчинили порушення авторських прав. Залежності від виду правопорушення вони персоналізуються: плагіатор, пірат, хакер, імітатор, контрабандист тощо.

Адміністративно-правовий статус учасника авторських правовідносин визначає особу як суб'єкта адміністративного права і характеризує її як активного учасника цих відносин, що виникають, розвиваються та

припиняються у сфері публічного управління у взаємодії з іншими публічними інституціями. Особа може не лише впливати на суспільні процеси у сфері авторського права як його першосуб'єкт, але й бути об'єктом впливу (пасивним учасником).

В Україні вже створена інституційна база забезпечення набуття, здійснення та захисту авторських прав, яка наразі включає державні органи, установи та структури, що наділені прямими і непрямими функціями та відповідальністю в сфері інтелектуальної власності, судові органи. Зокрема йдеться про: 1) органи виконавчої влади ; 2) державні органи зі спеціальним статусом; 3) органи судової влади; 4) громадські об'єднання.

Серед суб'єктів адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні значне місце посідає діяльність органів виконавчої влади, які прямо чи опосередковано здійснюють захист прав на об'єкти права інтелектуальної власності. До таких органів належать: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; Державна служба інтелектуальної власності України; Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство інформаційної політики України, Державна фіскальна служба України; Міністерство аграрної політики та продовольства України; Міністерство культури України; Державне агентство України з питань кіно; Міністерство екології та природних ресурсів України; Фонд державного майна України. Окрім того, це також державні органи зі спеціальним статусом: органи прокуратури України; Служба безпеки України; Антимонопольний комітет України. Вінцем системи такого захисту, для правових держав є органи судової влади, а саме: Верховний Суд України; Вищі спеціалізовані суди; апеляційні та місцеві суди. Найменшу роль у захисті авторських прав відіграють громадські об'єднання.

Питанню визначення суб'єктів адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні науковцями приділялась увага. Зокрема, слід відмітити праці таких вчених, як О. М. Головкова та В. В. Колесніченко. Так, О. М. Головкова у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративна

відповідальність за порушення права на об'єкт інтелектуальної власності» [103] формулює авторську концепцію державної системи органів охорони права інтелектуальної власності в Україні, а В. В. Колесніченко у своїй монографії «Адміністративно-правовий захист прав інтелектуальної власності: теорія і практика» (2014 р.) сформулював поняття, ознаки та класифікацію суб'єктів адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності в Україні [192].

Слід зазначити, що на сьогодні найбільш вдала класифікація суб'єктів адміністративно-правового захисту авторських прав наведена В. В. Колесніченком. Вчений пропонує поділяти таких суб'єктів на види залежно від можливості та спроможності суб'єкта адміністративно-правового захисту авторських прав брати участь у правозахисних відносинах. За цим критерієм дослідник поділяє суб'єкти захисту на: 1) основних; 2) додаткових; 3) допоміжних. До групи основних суб'єктів входять ті, які безпосередньо беруть участь у таких відносинах, у зв'язку з наділенням їх правовою нормою повноваженнями щодо здійснення такого захисту у вказаній сфері. Такими суб'єктами названо Державну службу інтелектуальної власності України, Міждержавну раду з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності, Державну службу з охорони прав на сорти рослин [192, с. 142]. Додаткові суб'єкти – це ті, які здійснюють такий захист поряд із правозахисною діяльністю у інших сферах суспільних відносин, і тому їх участь може бути охарактеризована як додаткова. До цих суб'єктів віднесено Міністерство внутрішніх справ України, прокуратуру, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Службу безпеки України, Антимонопольний комітет України, Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, Міністерство доходів і зборів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Допоміжними названо тих суб'єктів, повноваження яких у правозахисній сфері стосуються діяльності допоміжного характеру щодо визначення

наявності чи відсутності підстав прийняття юридично владного рішення іншими суб'єктами правозахисної діяльності [192, с. 147].

Дослідження нормативних документів, що визначають правовий статус зазначених органів дає підстави стверджувати, що на сьогоднішній день існує декілька загальних порядків оскарження рішення органу виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності в адміністративному порядку: 1) шляхом оскарження до керівника такого органу; 2) оскарження безпосередньо до Міністра економічного розвитку і торгівлі України; 3) оскарження до спеціально створених адміністративних органів, наприклад, до Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності.

Розглянемо більш детально діяльність суб'єктів адміністративно-правового захисту авторських прав, які зазначено вище.

Так, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. У сфері інтелектуальної власності на нього покладено формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності. До його основних завдань належить 1) забезпечення формування та реалізація політики у сфері інтелектуальної власності, зокрема як напрям інвестиційної політики; 2) розроблення в межах повноважень, передбачених законом, проектів нормативно-правових актів у сфері інвестиційної діяльності; 3) здійснення державної реєстрації інвестиційних проектів, для реалізації яких може надаватися державна підтримка, та проектних (інвестиційних) пропозицій, на основі яких готуються інвестиційні проекти, для розроблення яких може надаватися державна підтримка, а також інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки; 4) ведення Державного реєстру інвестиційних проектів та проектних (інвестиційних) пропозицій і Державний реєстр інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки; 5) проведення моніторингу та аналіз ефективності використання державної підтримки інвестиційної

діяльності; б) забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, управління у сфері наукової та інноваційної діяльності у промисловому секторі економіки, зокрема: визначення напрямів розвитку наукового і науково-технічного потенціалу галузей промисловості, спрямування і контролювання діяльності підпорядкованих йому наукових організацій; формування програми науково-технічного розвитку відповідних галузей промисловості тощо.

Щодо діяльності із захисту авторських прав в Україні, то дане Міністерство бере активну участь у проведенні реформ у сфері захисту об'єктів інтелектуальної власності та прав на них. Свідченням цього є постійна участь представників Міністерства економічного розвитку та торгівлі у публічних слуханнях Офісу торговельного представника США, які проходять у Вашингтоні (США).

Міністерство також укладає Меморандуми про співробітництво із провідними корпораціями світу, свідченням цього є укладений Меморандум про співробітництво з компанією Microsoft щодо легального застосування програмного забезпечення органами державної влади в Україні. Разом із Державною службою інтелектуальної власності України Міністерство проводить тренінги для працівників органів виконавчої влади.

Наступним органом виконавчої влади, який входить в систему адміністративно-правового захисту авторських прав є Державна служба інтелектуальної власності [84], діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі, який реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності. Її завданнями є: реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності; внесення на розгляд Міністра економічного розвитку і торгівлі пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері інтелектуальної власності. Відповідно, цей орган є носієм владно-розпорядчих відносин у сфері інтелектуальної власності.

ДСІВ під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними КМ України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, профспілками та організаціями роботодавців, а також підприємствами, установами та організаціями.

Відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1433 «Про затвердження Порядку використання комп'ютерних програм в органах виконавчої влади» [193] на Державну службу інтелектуальної власності покладено функції щодо організації взаємодії органів виконавчої влади з питань використання комп'ютерних програм як об'єктів авторського права.

Інші органи виконавчої влади України також забезпечують виконання функцій із захисту прав інтелектуальної власності. Так, Міністерство внутрішніх справ України здійснює заходи з попередження та викриття злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності, бере участь у створенні та вдосконаленні законодавчої бази, необхідної для протидії цим порушенням. Особливу увагу МВС приділяє попередженню та виявленню фактів тиражування і розповсюдження контрафактної музичної та аудіовізуальної продукції, неліцензійного комп'ютерного програмного забезпечення, а також фактів виробництва та розповсюдження продукції з фальсифікованими товарними знаками відомих вітчизняних і зарубіжних товаровиробників [194].

Крім Міністерства внутрішніх справ України, функції з охорони та захисту авторських прав виконують також його підрозділи. Так, наказом МВС України від 03.09.2012 № 769 «Про організацію діяльності підрозділів державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства

внутрішніх справ України» [195] передбачено, що Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України (далі - ДДСБЕЗ) є самостійним структурним підрозділом у складі кримінальної міліції апарату МВС України, який безпосередньо підпорядковується Міністрові внутрішніх справ України або уповноваженому ним заступникові та згідно із законодавством України організовує і здійснює оперативно-розшукову діяльність. Серед їх завдань встановлено організація і координація роботи ДДСБЕЗ та підрозділів ДСБЕЗ з попередження, виявлення і розкриття злочинів у сфері економіки, у тому числі з протидії злочинам в органах державної влади, проти власності, у сфері інтелектуальної власності, а також забезпечення відшкодування завданих зазначеними злочинами збитків. Проте, на наш погляд, було б добре, якби у цих та інших положеннях було уточнено повноваження щодо виявлення, попередження, розкриття злочинів у сфері інтелектуальної власності.

Водночас слід мати на увазі, що: 1) із введенням КПК України, оперативні підрозділи самостійно не вправі проводити ряд оперативно-розшукових заходів за своєю ініціативою, що, на наш погляд, є не виправданим; 2) стратегією розвитку органів внутрішніх справ, що оприлюднена О. Мартиненко і Є. Захаровим передбачено передача персоналу ДДСБЕЗ (Департаменту Державної служби боротьби з економічною злочинністю) до Державної фіскальної служби (близько 9500 осіб) [195].

Водночас наші попередники обґрунтували, що в умовах реформування органів внутрішніх справ з метою підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності, право розгляду справ про такі правопорушення, окрім судів, слід також надати органам внутрішніх справ і, відповідно, внести необхідні зміни до ст. 222 КУпАП [124, с. 4]. Ми не заперечуємо, але окрім того, що це стосується громадського порядку, не досить точно це вкладено у концепцію реформування ОВС. Інша справа, що при здійсненні їх повноважень вони взаємодіють із спеціалізованими

органами, і в разі виявлення порушень прав інтелектуальної власності, у тому числі й авторських прав, вправі документувати їх та передавати по підвідомчості, якщо не будуть гнатися за показниками їх діяльності, зокрема щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Окрім вище зазначених органів, суб'єктами захисту авторських прав є Міністерство юстиції України [196], яке бере участь у розробленні законодавчих актів з питань інтелектуальної власності, координує законотворчу діяльність у цій сфері та інших галузях законодавства і відповідає за адаптацію законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Крім вище зазначених функцій, дане Міністерство розглядає звернення щодо надання інформації стосовно деяких питань використання об'єктів права інтелектуальної власності. Так, наприклад, Міністерством юстиції України підготовлено лист від 26.01.2015 р. № 15-0-2-15/8.1 стосовно деяких питань використання програмного забезпечення бюджетними організаціями. У даному документі зазначено, що придбання органами виконавчої влади комп'ютерних програм здійснюється з урахуванням потреби. При цьому придбаваються виключно ліцензійні примірники таких програм або примірники програм вільного використання, які повинні бути забезпечені документацією, що підтверджує правомірність їх використання згідно з ліцензією або належність до комп'ютерних програм вільного використання.

Отже, Міністерство юстиції України відіграє важливу роль в системі адміністративно-правового захисту авторських прав, оскільки за його участі відбувається вдосконалення існуючих та запровадження нових законодавчих форм реалізації прав і свобод людини.

Державна фіскальна служба України [197] організовує науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, є засновником державних підприємств, навчальних закладів та науково-дослідних установ тощо. Значна частина повноважень цього органу у сфері захисту прав інтелектуальної

власності, як і інших державних органів перекривається загальними дозвільними, контрольними повноваженнями. Так, вона забезпечує контроль за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, реєстрацію таких товарів, а також здійснює комплекс передбачених законодавством заходів щодо недопущення переміщення через митний кордон України товарів, виготовлених з порушенням прав інтелектуальної власності.

Згідно статистичних даних, які наведені у звіті про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 рік, протягом 2015 року ДФС України вживались заходи, спрямовані на захист прав інтелектуальної власності. Так, на кінець 2015 року в митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності зареєстровано 2 916 об'єктів (торговельні марки, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин). Зафіксовано 3368 випадків призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Митницями заведено 22 справи про порушення митних правил за фактами ввезення на митну територію України товарів з порушенням прав інтелектуальної власності загальною вартістю понад 2 млн. гривень [198].

При здійсненні контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, митні органи взаємодіють з іншими органами державної влади, уповноваженими у сфері захисту права інтелектуальної власності, в порядку, що визначається законодавством України.

Найбільш наближеними органами для здійснення повноважень у сфері захисту авторських прав є Міністерство культури України та Державне агентство України з питань кіно. Так, Мінкультури України [86] є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних

цінностей, державної мовної політики, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті. Дане міністерство окрім загальних заходів: 1) здійснює заходи щодо підтримки видань аудіовізуальної, відеопродукції з творами мистецтва; 2) вживає заходів до забезпечення соціального захисту професійних творчих працівників і працівників культури; 3) вживає заходів до забезпечення захисту об'єктів права інтелектуальної власності, реалізації авторських і суміжних прав з питань, що належать до компетенції Мінкультури; 4) організовує відповідно до законодавства і бере участь у проведенні конгресів, форумів, конференцій, семінарів, нарад, організовує підготовку, публікацію, розповсюдження і тиражування ноттно-мистецької літератури, творів літератури та мистецтва, а також каталогів образотворчого мистецтва, методичної, мистецтвознавчої і культурологічної літератури.

Державне агентство України з питань кіно [199] здійснює державний нагляд (контроль) у сфері кінематографії, а також проводить аналіз діяльності суб'єктів кінематографії, за результатами якого готує висновки щодо тенденцій розвитку національної кінематографії. Цікавим є те, що це агенство здійснює контроль за дотримання квоти демонстрування національних фільмів під час використання національного екранного часу, умов розповсюдження і демонстрування фільмів, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів, та за наявністю зазначеного державного посвідчення; складає протоколи про адміністративні правопорушення у сфері кінематографії; здійснює контроль за тиражуванням фільмокопій на відеоносіях, їх продажем, передачею у прокат і оренду для публічного показу через відеоустановку, а також за тиражуванням фільмокопій на кіноплівці, передачею їх у прокат, демонструванням фільмокопій на кіноплівці у призначених для цього приміщеннях.

05 лютого 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного

телерадіопростору України», яким зокрема у ст. 15-1 Закону України «Про кінематографію» [88] серед інших змін було передбачено, що заборона трансляції фільмів, вироблених фізичними та юридичними особами держави-агресора, які не містять популяризації або пропаганди органів держави-агресора та їхніх окремих дій, поширюється на фільми, вироблені після 1 січня 2014 року.

Окрім того, цим же Законом було внесено зміни до ст. 70 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [63], передбачивши у разі виявлення Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення ознак порушення телерадіоорганізаціями законодавства про кінематографію щодо квоти демонстрування національних фільмів та щодо розповсюдження чи демонстрування творів, розповсюдження і демонстрування яких заборонено законодавством про кінематографію, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення складає про це відповідний акт та передає його центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кінематографії, для вжиття заходів, передбачених законодавством.

Отже, основними функціями даних органів виконавчої влади є забезпечення інформаційної безпеки в Україні.

Проаналізувавши норми законодавства України, слід зазначити, що крім органів виконавчої влади, які безпосередньо здійснюють захисну функцію щодо авторських прав, можна виокремити також державні органи зі спеціальним статусом, у повноваження яких теж входить захист авторських прав. До таких органів можна віднести: органи прокуратури України; Службу безпеки України; Антимонопольний комітет України.

Органи прокуратури України здійснюють контроль і нагляд за законністю діяльності правоохоронних органів, які протидіють злочинам, що вчиняються у сфері інтелектуальної власності.

Служба безпеки України бере участь у розробленні та здійсненні заходів із забезпечення захисту державної таємниці України; у порядку, визначеному

законодавством, сприяє підприємствам, установам, організаціям, підприємцям у збереженні їхньої комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України; відповідно до Указів Президента України має створити спеціальні підрозділи із запобігання правопорушенням у сфері інтелектуальної власності; несе відповідальність за державну політику щодо голографічного захисту товарів і документів, здійснює державний контроль і координацію діяльності у цій сфері.

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, що забезпечує захист інтересів суб'єктів підприємництва від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів права інтелектуальної власності. Органи комітету розглядають справи про порушення антимонопольного та конкурентного законодавства, ухвалюють обов'язкові для виконання рішення про припинення порушень, накладають штрафи у випадках, передбачених законодавством, надсилають правоохоронним органам матеріали про порушення законодавства, що містять ознаки злочину та рекомендації щодо заходів, спрямованих на запобігання антимонопольного законодавства, розвиток підприємництва та конкуренції.

Захист прав в адміністративному порядку здійснюється також Апеляційною палатою Державної служби інтелектуальної власності, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності тощо. Так, у структурі Державної служби функціонує підрозділ контролю за використанням об'єктів інтелектуальної власності, у якому працюють державні інспектори з питань інтелектуальної власності. Останні вживають заходи, які спрямовані на попередження та викриття правопорушень у сфері авторського права і суміжних прав, зокрема здійснюють перевірки суб'єктів господарювання, які у своїй діяльності використовують такі об'єкти інтелектуальної власності.

Одна із особливостей організації контролю за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності – здійснення спільних

скоординованих дій всіх правоохоронних і контролюючих органів, до повноважень яких належить захист прав інтелектуальної власності. Зокрема, для удосконалення механізмів співпраці правоохоронних і контролюючих органів по боротьбі з порушеннями в сфері інтелектуальної власності, забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності на виконання спільного наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної митної служби, Державної податкової адміністрації України, Міністерства культури і туризму України від 24.11.2009 № 1055/491/753/1120/656/52 створена Координаційна Рада по боротьбі з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності, що діє на постійній основі.

На місцях, на виконання доручення Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 року N 38220/7/1/-12 з метою забезпечення ефективного дотримання законодавства України у сфері інтелектуальної власності, утворюються координаційні ради. Так, розпорядженням Кіровоградської обласної державної адміністрації 13 січня 2014 №4-р було утворено Координаційну раду по боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності при Кіровоградській обласній державній адміністрації [200]. Дана рада утворена для попередження та протидії порушенням у цій сфері на території даної області. Серед заходів цієї ради звертають на себе увагу такі: здійснити комплекс заходів, спрямованих на встановлення підприємств, які займаються виготовленням фальсифікованої продукції з незаконним використанням знаків для товарів та послуг відомих вітчизняних та іноземних виробників; здійснити комплекс заходів, спрямованих на викриття та припинення фактів порушення прав на знаки для товарів і послуг суб'єктами господарювання в мережі Інтернет, Інтернет-виданнями, банерними мережами та рекламними проектами в Інтернеті, з подальшим документуванням порушень відповідно до ст. 229 КК, ст. 51-2 України та КУпАП (відповідальні Управління МВС України в області, управління Служби

безпеки України в області); провести моніторинг друкованих та електронних засобів масової інформації, мережі Інтернет, з метою встановлення фактів пропонування до продажу баз даних, які містять інформацію з обмеженим доступом; провести перевірки, щодо викриття та припинення фактів використання творів та фонограм з порушенням авторських та суміжних прав правовласників (роялті) – Управління МВС України в області, представник Державної служби інтелектуальної власності України; організувати та провести експертизи об'єктів інтелектуальної власності та надати допомогу у реєстрації об'єктів інтелектуальної власності; провести засідання за круглим столом на тему «Практичне застосування та дотримання норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» телерадіокомпаніями та провайдерами програмної послуги області; поновити дислокації суб'єктів господарювання, які здійснюють роздрібну торгівлю аудіо-, відеопродукцією, компакт-дисками.

Цікавим є намагання адміністративно-правовими заходами вирішити питання захисту прав суб'єктів права інтелектуальної власності на конкретній території, що заслуговує підтримки і може розглядатися в контексті розширення повноважень органів місцевого самоврядування. При проведенні контролю вони можуть застосовувати оперативні заходи, які спрямовані на припинення порушення авторських прав, що може стати додатковим важелем у захисті прав суб'єктів авторського права.

Слід відзначити, що побудова належної системи суб'єктів правового захисту авторських прав є важливим чинником соціально-економічного розвитку України, а також розвитку її міжнародного авторитету [197, с. 12]. Чільне місце серед органів державної влади, які здійснюють адміністративно-правовий захист авторських прав займають органи судової гілки влади.

Аналіз юридичної літератури дозволяє стверджувати, що розгляд справ у сфері інтелектуальної власності розглядається загальними, господарськими та адміністративними судами [201, с. 94].

Аналіз даних Єдиного державного реєстру судових рішень за 2008-2013 р.р. дає підстави для виділення таких найбільш поширених категорій справ, що були розглянуті судами загальної та господарської юрисдикції: спори у сфері авторських та суміжних прав; спори щодо товарних знаків та розпорядження правами на них. Слід зауважити, що до юрисдикції загальних судів належить вирішення таких специфічних справ у сфері інтелектуальної власності, як справи про адміністративні правопорушення (ст.ст. 52-1, 169-4, 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X) [42].

Щодо ж адміністративних судів, то як приклади категорій справ, які вони розглядають у досліджуваній сфері можливим є назвати: справи щодо оскарження рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень; спори між суб'єктами владних повноважень у сфері інтелектуальної власності; спори за зверненнями суб'єктів владних повноважень у випадках, встановлених законом [201, с. 54].

Як приклад, можна навести Постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 27 травня 2015 року №826/6046/15, згідно якої ТОВ «Янг Мюзік Груп» звернулось до суду з позовною заявою до Державної служби інтелектуальної власності, третя особа ГО «Менеджмент інтелектуальної власності» з вимогами: визнати протиправним рішення про взяття на облік організації колективного управління; скасувати рішення про взяття на облік організації колективного управління, на підставі якого відповідачем було видане Свідоцтво про облік організації колективного управління; скасувати Свідоцтво про облік організації колективного управління та встановити відсутність компетенції Державної служби інтелектуальної власності щодо видачі свідоцтв про облік організацій колективного управління.

Дослідивши матеріали адміністративної справи, з урахуванням систематизації наданих сторонами документів із встановленням послідовності та хронології прийняття рішень та їх дії у часі, суд дійшов висновку про правомірність рішення про взяття на облік організації колективного управління, на підставі якого відповідачем було видане Свідоцтво про облік організації колективного управління №21/2014 від 08.08.2014. Таким чином, суд відмовив у задоволенні позовних вимог ТОВ «Янг Мюзік Груп».

Отже, сутність і зміст судової адміністративної юрисдикції у системі юрисдикційної діяльності суб'єктів захисту прав фізичних та юридичних осіб може бути виражено через завдання адміністративного судочинства, що сформульоване у ч. 1 ст. 2 КАС України [136], яким визначено захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

Крім, органів виконавчої влади, державних органів зі спеціальним статусом, судів, значні функції щодо охорони та захисту авторських прав покладено на громадські об'єднання.

Для вирішення питання щодо встановлення доречності захисту авторських прав професійними та іншими об'єднаннями, слід зупинитися на їхній специфіці, як суб'єктів адміністративного права та підставах здійснення захисної діяльності, як адміністративно-правової. В Україні є конституційні основи для діяльності таких суб'єктів правовідносин. Зокрема, у ч. 1 ст. 36 Конституції України [6] визначається, що громадяни України для здійснення і захисту своїх прав і свобод, а також задоволення політичних, економічних,

культурних та інших інтересів мають право на об'єднання в політичні партії та громадські організації.

В Україні зареєстровано та діють всеукраїнські, національні, професійні громадські утворення творчих особистостей, а також інші об'єднання громадян, які переймаються, у тому числі захистом прав їх членів, чи принаймні у статуті яких передбачено таку діяльність. З огляду на владно-розпорядчу діяльність здійснення захисту прав в адміністративному порядку, виникає низка питань конституційного та практичного спрямування: на якій правовій основі об'єднання громадян можуть та вправі здійснювати захисну діяльність, і яке правове значення їхніх рішень стосовно захисту порушених авторських прав їх членів?

Йдеться про те, що держава законом наділила такі органи адміністративними повноваженнями чи юрисдикцією. Справа у тому, що перелік органів та посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, наведено в розділі III КУпАП, в якому врегульовано також відносини щодо утворення та функціонування цих органів, а також визначено, які справи уповноважені розглядати ті чи інші органи або посадові особи, тобто вирішено питання про підвідомчість справ.

Відповідно до ст. 213 КУпАП [42] справи про адміністративні правопорушення надано право розглядати таким органам: 1) адміністративним комісіям; 2) виконавчим комітетам селищних, сільських рад; 3) районним (міським) судам (суддям); 4) органам внутрішніх справ, органам державних інспекцій та іншим органам (посадовим особам), уповноваженим на це законодавчими актами України. Даний кодифікований нормативно-правовий акт ніде не наділяє повноваженнями інші органи на захист прав в адміністративному порядку.

Тож, слід звернути увагу законодавця на можливості творчої і наукової громадськості в охороні та захисті авторських прав та окремі недоречності чинного законодавства у закріпленні прав творчих та інших об'єднань

громадян здійснювати захист прав їх членів. Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» [202] від 22 березня 2012р., громадським об'єднанням є добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. У ст. 21 даного Закону встановлено, що для здійснення своєї мети (цілей) громадське об'єднання має право: 1) вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі); 2) звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами; 3) одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації; 4) брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя; 5) проводити мирні зібрання; 6) здійснювати інші права, не заборонені законом.

Делегування творчим організаціям повноважень із захисту авторських прав як відповідь на виклики розвитку суспільних відносин породжує нові питання, на вирішення яких може впливати вид творчості, кваліфікаційні вимоги окремих об'єктів авторських прав та творчих працівників тощо. Перше пов'язане із необхідністю дотримання жанрового та видового підходу до окремих об'єктів авторського права, а друге із повноваженням творчих спілок із атестації творчих працівників.

Можливий і інший порядок делегування таких повноважень, зокрема щодо преюдиційного розгляду спорів про порушення авторських прав та на

основі договірному врегулюванню делегованих повноважень, тобто через укладання адміністративних договорів. Роль законодавця полягає у визначенні тої правової площини, в якій може відбуватися таке делегування, й забезпечити механізм захисту інтересів сторін таких договорів. Преюдиційний захист від франц. *prejudiciel* — преюдиціальний, з лат. *praedictum* — попереднє рішення як обов'язкова умова притягнення особи до відповідальності за протиправні діяння. Кваліфікуючою ознакою таких дій є попереднє притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за названі правопорушення.

Безумовно, делегування повноважень із захисту порушених авторських прав громадським організаціям у виді творчої спілки, а тим більше регіональної, потребує чіткої правової регламентації, адже ці органи державної влади та їхні посадовці, відповідно до ст. 19 Конституції України [6] повинні: насамперед при накладенні стягнень на їх членів діяти тільки на підставі й у межах, що визначені законом; передбачати протидію перевищенню повноважень регіональною організацією і контроль з боку національної спілки. Конституція України допускає можливість виконавчій владі надавати окремі повноваження об'єднанням громадян, зокрема щодо захисту порушених прав їх членів. Це конституційне положення конкретизоване в законах.

З огляду на зазначені факти та наведені аргументи, делегування повноважень у сфері захисту авторських прав професійним творчим спілкам, на наш погляд, має ґрунтуватися на засадах законності, доцільності, обґрунтованості, добровільності та підконтрольності суб'єктів реалізації делегованих повноважень.

Згідно ст. 9 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» [92], творчі спілки наділені правами: здійснювати творчу та господарську діяльність у передбаченому законодавством порядку для виконання своїх статутних завдань; представляти та захищати права і законні

інтереси своїх членів; брати участь у розробленні нормативно-правових актів щодо діяльності творчих спілок та статусу творчих працівників; брати участь у визначенні засад державної політики у сфері оплати праці членів творчих спілок, страхування, пенсійного забезпечення, зайнятості, правового та соціально-економічного захисту творчих працівників; представляти професійних творчих працівників до відзначення державними нагородами, почесними званнями, державними преміями, іншими видами морального та матеріального заохочення; здійснювати заходи з соціально-економічної підтримки та благодійництва; у встановленому порядку створювати фонди творчих спілок з правами юридичної особи для виконання статутних завдань і цілей творчої спілки; володіти, користуватися і розпоряджатися майном на правах власника відповідно до законодавства України; проводити атестацію творчих працівників відповідно до свого статуту; здійснювати управління майновими правами членів спілки, які є суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права».

З огляду на об'єкт нашого дослідження, звертає на себе увагу право представляти та захищати права і законні інтереси своїх членів. Тут йдеться про представницьку діяльність як законну, і надання членам творчої спілки допомоги у захисті їх прав та інтересів. Виникає запитання: Яким чином, не маючи юрисдикційних повноважень, творчі спілки можуть захищати ці права? Принаймні відповіді на це питання у зазначеному законі немає.

У аналітичній записці «Національні творчі спілки України: перспективи участі в культурній політиці» спеціально застережено, що одним із засадничих принципів діяльності будь-яких об'єднань творчих людей є відстоювання їх корпоративних прав, насамперед права на свободу творчості, авторського права та суміжних прав. Проте, цими питаннями спілки активно не займаються, у той час, як саме їм, як творчим осередкам належить опікуватися захистом авторського права. На їх базі відсутні юридичні

консультативні центри, які могли б надавати свої послуги людям творчих професій, поєднуючи таким чином державну і приватну фінансову підтримку національних творчих спілок. Авторське право, дотримання якого є необхідним супроводом виробництва культурного продукту, для більшості сучасних українських митців залишається «terra incognita», що не сприяє їх фаховому зростанню і не збільшує їх можливості на ринку культурних індустрій [203].

Для подолання невизначеності і переведення такого права із декларативного в забезпечене, слід уточнити, якими формами, способами та засобами може бути здійснено право на захист. Одразу зазначимо, що може йтися лише про неюрисдикційний захист, і творча спілка вправі створити орган – комісію із розгляду спорів між її членами і на засадах медіації рекомендувати певні способи захисту: наприклад виключення члена спілки за діяльність, яка її дискредитує. Проте окрім того, що в законі вказано умови прийому до членів творчої спілки та вибуття з неї, підстави примусового вибуття не визначені, що є недоліком.

Зокрема п. 3.6. «Положення Харківської обласної організації Національної спілки письменників України» [204] визначено, що членство в НСПУ може бути припинене у зв'язку з небажанням члена НСПУ перебувати в складі Спілки або грубим порушенням вимог Статуту НСПУ чи цього Положення ХОО НСПУ, аморальними вчинками. Недопустимим є членство в НСПУ осіб, які ведуть антиконституційну діяльність, спрямовану на ліквідацію державної незалежності України. Рішення про виключення зі Спілки приймає президія НСПУ за поданням ХОО НСПУ.

У п. 5.11. «Статуту Всеукраїнської громадської організації «Спілка християнських письменників України» [205] лише зазначено, що член Спілки за порушення статутних вимог може бути позбавлений членства у Спілці. Зауважимо, що згідно п. 5.6. цього статуту член Спілки зобов'язується: дотримуватися статутних документів Спілки; дотримуватися принципів

біблійного вчення; виконувати рішення керівних органів Спілки; вчасно сплачувати вступний та щорічні членські внески; не припускати дій, які можуть нанести Спілці або її членам моральну чи матеріальну шкоду.

У п.2 Статуту національної спілки журналістів України [206] встановлено, метою її діяльності є також захист професійних, соціальних та економічних інтересів журналістів – членів НСЖУ, а серед її прав – брати участь у визначенні засад державної політики у сфері оплати праці членів творчих спілок, страхування, пенсійного забезпечення, зайнятості, правового та соціально-економічного захисту творчих працівників. Відповідно члени НСЖУ вправі користуватися моральною, правовою, а в скрутних випадках – матеріальною підтримкою (за наявності можливостей) регіональних журналістських організацій та НСЖУ.

Пунктом 2.2 Статуту національної спілки архітекторів України [207] передбачено одним із її завдань – захист професійних, соціальних та інших прав та інтересів.

Захистом авторських прав в Україні переймаються й інші об'єднання громадян, наприклад СУХАР (Спілка учених Харківського регіону), яка у своєму статуті передбачила також захист авторських та інших прав вчених відповідного регіону.

Таким чином, попри гостру потребу забезпечення швидкого та неупередженого захисту авторських прав творчих працівників, діяльність творчих спілок в Україні досі є декларативним і зводиться до розгляду суперечок між членами таких об'єднань. У цьому вбачаються недоліки чинного законодавства та відсутність розуміння порядку діяльності творчих спілок щодо розгляду порушень авторських та інших прав, хоча б як частини медіативного розгляду таких справ та представництва інтересів їх членів при їх юрисдикційному захисті.

2.3. Адміністративно-правові засоби захисту авторських прав

Адміністративно-правові засоби захисту прав громадян нарівні із цивільно-правовими та кримінально-правовими й іншими засобами є ваговим сегментом загальної системи захисту прав [208, с. 95]. Щодо адміністративно-правового захисту, то беззаперечно те, що значна його частина забезпечується в процесі владно-розпорядчої діяльності державних органів та їх посадових осіб, якщо йдеться про права громадян [209, с. 88].

Чинне законодавство встановило види, форми, засоби і способи захисту авторських і суміжних прав [210, с. 27]. Проте засоби адміністративно-правового захисту із врахуванням відсутності їх єдиного розуміння, чіткого визначення та формалізації державної стратегії і політики, досі не виважені, а відтак не дієві. Перевірки не закінчуються результативно, навіть якщо виявлені порушення, а не прийняті вчасно заходи реагування через строки накладення стягнення дозволяють маніпулювати: ніби і була перевірка, ніби і виявлене порушення, а стягнення не накладене і його ефективність рівна нулю. З вище викладеного вбачається загальне лексичне та юридичне тлумачення терміну «засоби» як висхідного поняття, і лише на його тлі може йтися про адміністративно-правові засоби.

Термін «засіб» витлумачено як: 1) «прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; 2) те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі [211, с. 723].

Здебільшого термін «правові засоби» тлумачиться як певні юридичні категорії та діяння суб'єктів з метою досягнення конкретного результату. До правових засобів відносить також дії: видання підзаконних нормативно-правових актів на основі, на виконання та у відповідності із законом, процес відміни та зміни цих актів, правильне застосування законів тощо. Окремі питання реалізації правових засобів висвітлювали в своїх роботах В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Ю. В. Якимець, Г. Ф. Шершеневич та ін.

Слід відзначити, що в сучасних наукових дослідженнях відсутній єдиний підхід щодо розуміння поняття «адміністративно-правові засоби», а відтак немає чіткого формулювання його змісту. Така ситуація спричинена в тому числі і неоднозначністю підходу сучасних науковців до поняття «правові засоби», різновидом яких і є адміністративно-правові засоби.

Вивчаючи наукові підходи до поняття «правові засоби», з'ясовано, що в науковій літературі зустрічається як широке, так і вузьке розуміння, змісту даного поняття. Деякі вчені вважають правовими засобами норми і принципи права, правозастосовчі акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, заборони, засоби заохочення, засоби покарання, акти реалізації прав і обов'язків, тобто під правовими розуміють правові явища, що виявляються в самих інструментах і діяннях, за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей.

На думку професора С. С. Алексєєва, «правові засоби» – це не просто інструменти вирішення тих чи інших соціальних завдань. Соціально-політичний зміст постановки проблеми щодо сутності правових засобів полягає в тому, що вони є не лише соціальною необхідністю, своєрідною об'єктивною закономірністю, а й оптимальним, адекватним умовам цивілізації способом вирішення завдань, котрі постали перед суспільством, способом, що виражає соціальну цінність права як регулятора суспільних відносин [212, с. 154-155]. Напроти, Б. І. Пугінський визначив правові засоби, як сполучення юридично значимих дій, що здійснюються суб'єктами з дозволенним ступенем (свободи дій) та призначені для досягнення їхніх цілей (інтересів), що не суперечать законодавству й інтересам суспільства [213, с. 83-87]. На наш погляд, дане визначення не надає повного уявлення про правову сутність таких засобів. Принаймні і види, і способи, і засоби захисту при такому підході можуть співпадати.

Ю. В. Якимець вважає, що правові засоби висловлюють узагальнюючі юридичні способи забезпечення інтересів суб'єктів права, досягнення поставлених цілей; відображають інформаційно-енергетичні якості та ресурси права, що надає їм особливої юридичної сили; є складовими частинами механізму правового регулювання; призводять до юридичних наслідків; дотримання даних засобів, що забезпечується державою [214, с. 151-152]. Іншими словами, вона звела засоби до способів внаслідок чого втрачається їх номенологічність та ідентичність, а по суті необхідність їх розрізняти.

При дослідженні адміністративно-правових засобів А. Т. Комзюк зосередив увагу на їх багатоманітності, при цьому зазначив, що вони є взаємопов'язаними і взаємозалежними, складають цілісну систему, перетинаються з кримінально-правовими, фінансово-правовими, економічними заходами, різноманітними методами організаційно-масової діяльності. Тільки раціональне використання різноманітних засобів у взаємозв'язку, обґрунтований вибір основних з них, уміле поєднання їх і створюють умови для належного забезпечення здійснення, визначеної мети, сприяють досягненню бажаних, очікуваних результатів. Вибір конкретного адміністративно-правового засобу, доцільність його застосування в тій чи іншій ситуації визначаються умовами, що склалися, наявністю певних обставин, завданнями і компетенцією органу (посадової особи), який діє в даній ситуації. Проте, адміністративно-правовими засобами він вважає всю систему адміністративно-правових норм, яка розглядається з позиції їх функціонального призначення для вирішення певного кола соціальних завдань, регулювання відповідних суспільних відносин [215, с. 44-48], що, на наш погляд, є надто широким їх розумінням, а по суті, засоби зводяться до норм адміністративного права.

Водночас не можна не бачити гуманізацію окремих адміністративно-правових засобів, що проявилось у адміністративних послугах, адміністративних договорах тощо. Наприклад, для створення історичного

твору, автору слід забезпечити доступ до історичних архівів, де без знання архівної справи та документознавства непідготовленій людині реалізувати своє право досить складно. Те саме йдеться про інформаційний пошук.

Більш прагматичною видається позиція В. К. Колпакова та О. В. Кузьменко, які зазначили, що за допомогою засобів адміністративного права (норми, відносини, законодавство, компетенція суб'єктів, способи реалізації норм) здійснюється зовнішнє вираження і юридичне оформлення публічного інтересу в управлінні [216, с. 31]. Отже, з наведеного можна встановити, що сутність адміністративно-правових засобів полягає у тому, яким чином зовнішньо виражені публічні і не зовсім публічні інтереси в державному управлінні та самоуправлінні. Якщо упустити порядок у приватній сфері та виключити його із адміністративно-правового впливу, то тим нівелюються і підстави для втручання держави у приватні справи та значна кількість робіт з державного управління та адміністративного права.

Засоби завжди визнаються елементом механізму правового регулювання. Так, С. С. Алексєєв визначив механізм правового регулювання як взяті в єдності всю сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини [217, с. 30]. Правда, потім він вніс корективи і замінив слова «сукупність» словом «система» при збереженні основного смислового навантаження [50, с. 9]. Отже, засоби правового регулювання є елементом механізму правового регулювання як системного утворення. Якщо розкласти механізм правового регулювання на окремі елементи, то стає очевидним, що вони тісно пов'язані між собою і перебувають у взаємодії, розташовані у визначеному порядку. З урахуванням цього, засоби в механізмі правового регулювання взаємодіють із іншими його елементами.

Напроти А. О. Абрамова розкритикувала розуміння механізму правового регулювання як взяті в єдності всю сукупність юридичних засобів і запропонувала розглядати його як нормативно-організований, послідовно

здійснюваний комплексний процес, спрямований на результативне втілення правових норм у життя, за допомогою адекватних правових засобів. Таким чином вона акцентувала на тому, що поняття механізм правового регулювання необхідно розглядати крізь призму його динаміки, а не статички [218, с. 6].

Іншими словами, механізм правового регулювання суспільних відносин вона по суті звела до процесу, що є спірним, оскільки механізм не може бути процесом в юридичному сенсі. Принаймні семантичне навантаження поняття «механізм» – пристрій, що передає або перетворює рух; внутрішня будова, система чого-небудь; метод, спосіб [25, с. 665] доказує, що це не процес. Не даремно В. М. Горшенев механізм правового регулювання зводив до органічної сукупності усіх юридичних форм і способів, за допомогою яких здійснюється переведення нормативності права в упорядкування суспільних відносин [219, с. 42].

С. О. Комаров визначив механізм правового регулювання як результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини спеціальної системи власне правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації і застосування), так і інших правових явищ (правосвідомості, правової культури, правових принципів, правотворчого процесу) [220, с. 282-283]. Він ввів у його структуру не лише правові засоби, а й інші правові явища, такі як: правосвідомість, правова культура тощо. Зокрема, фахівці у сфері авторського права відзначають, що супутниками його порушення є низька правосвідомість та правова культура. Правове регулювання як правовий вплив забезпечується через норми права як мірило правомірного та неправомірного на учасників правовідносин через форми, засоби та способи такого впливу.

Тож ключовим із урахуванням спрямованості нашого пошуку є те, що правове регулювання як правовий вплив здійснюється також за допомогою юридичних засобів. Водночас, зауважимо, що відсутність єдиного розуміння механізму правового регулювання в теорії права, безумовно, накладає свій

відтінок на доктрину адміністративного права, де питання щодо механізму правового регулювання адміністративних відносин належно не досліджене. До того, термін «засоби» регулювання в механізмі правового регулювання нечіткий і навіть підкреслюється, що сукупність засобів, що використовуються в рамках даної галузі права, забезпечують результативний правовий вплив на суспільні відносини [221, с. 229]. Проте, слід вести мову не просто про «сукупність засобів», а саме про їх систему, що підкреслює їх належність до правової сфери.

Засоби мають свою послідовність: від фактів, які свідчать про порушення, зокрема авторського права та актів реагування, від усної вимоги до його припинення, до фіксації порушення, наприклад, складання протоколу, видання письмового припису про припинення порушення – до рішення суду та органу державної виконавчої служби про застосування примусу. Вони узгоджені зі стадіями адміністративних процедур і процесу, а також видами адміністративних стягнень та реагування.

Захист порушених прав, у тому числі й авторських прав також охоплює категорію «засоби». З формального боку у ст. 13 Конституції України [6] встановлено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. З фактичного боку, механізм правового захисту – це динамічна система правових форм, засобів і способів, дія і взаємодія яких спрямована на запобігання порушенням прав людини чи на їх відновлення у випадку порушення [28, с. 5]. При цьому, захист та його засоби є загальними, які притаманні адміністративному праву взагалі в разі порушення прав та спеціальними, які забезпечують захист лише окремих порушених прав. Тобто, конкретні засоби захисту авторських прав зумовлені юридичною природою порушеного права та спрямовані на захист цього права або безпосередньо, або опосередковано.

Широкого використання набуло право громадян на адміністративну скаргу, зокрема на бездіяльність державних органів у тому числі тих, які здійснюють контроль за використанням об'єктів авторського права. Порядок розгляду загальних адміністративних скарг врегульовано Законом України «Про звернення громадян» [222] від 12 жовтня 1996. До рішень, дій (бездіяльності), які можуть бути оскаржені, належать такі у сфері управлінської діяльності, внаслідок яких:

- порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян);

- створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод;

- незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності [222].

Слід зазначити, що відповідно до ч. 4 ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» скарга визначена як звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб. Підстави і порядок провадження у спеціальних скаргах регулюється відповідними нормами, які містяться у статутах про дисципліну, КУпАП та інших актах.

Законодавством значно розширений предмет скарги. Ним можуть бути діяння, якими порушено права та законні інтереси чи свободи громадянина або групи громадян; створено перепони для реалізації громадянином його прав, законних інтересів чи свобод або незаконно покладено які-небудь обов'язки, або безпідставно притягнуто до відповідальності. Особливо часто громадяни вдаються до права оскаржувати індивідуальні адміністративні акти.

Закон України «Про звернення громадян» [222] захищає від проявів бюрократизму, репресійних громадян, які подають скарги. Органи та посадові особи зобов'язані розглянути скаргу (звернення) і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Зауважимо, що чинне законодавство майже не містить обмежень права громадян на загальну скаргу за змістом; повторних скарг від одного і того ж громадянина з одного й того ж питання, якщо перше вирішено по суті; порушення термінів подання скарги, зазначених у ст. 17 Закону України «Про звернення громадян» [222]. Скарга на рішення, що оскаржувалось, може бути подана до органу або посадовій особі вищого рівня протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням. Скарги, подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються.

Право на адміністративну скаргу доповнене правом на спеціальну адміністративну скаргу, яка базується на спеціальних правових нормах (матеріальних та процесуальних), гарантується чітко визначеним колом суб'єктів, спеціальними строками подання і розгляду. Передусім йдеться про оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення. Право на даний вид скарги є дещо вузьчим, ніж право на загальну скаргу, і метою його є більш кваліфікований перегляд справ і в більш стислі строки.

Важливе місце серед засобів адміністративно-правового захисту прав та законних інтересів громадян займає судова скарга – скарга на адміністративні акти, яка розглядається в порядку адміністративної юстиції – спеціального правосуддя, спрямованого на вирішення спору про право адміністративне (публічне). Судовий захист громадян – це не тільки один з важливих способів забезпечення законності в сфері державного управління і місцевого самоврядування, але й судовий контроль за виконавчою владою, за самою адміністрацією. Власне судовий контроль є більш дієвим способом відновлення порушених прав і законних інтересів громадян. Наразі в Україні

такий контроль ще неналежно забезпечений судовою владою, тобто спеціальними судами, особливо процесуальною формою вирішення підвідомчих справ, необхідними юрисдикційними повноваженнями, оптимальною організаційною структурою, як інституту адміністративної юстиції.

Завданням адміністративного судочинства із захисту авторських прав є захист прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб у стосунках з органами державної влади й місцевого самоврядування та їхніми посадовими та службовими особами щодо здійснення та захисту авторських прав, доведення прийнятого рішення до його виконання. Отже, адміністративне судочинство повинне сприяти зміцненню законності й правопорядку, запобіганню і викоріненню правопорушень, захисту прав і свобод громадян, охороні інтересів суспільства та законних прав підприємств, установ, організацій, які є суб'єктами авторського права.

Постала необхідність формування спеціальних судових колегій із захисту прав інтелектуальної власності, що зумовлене низкою причин. Найперше, Конституція України закріпила норми-принципи, спрямовані на забезпечення відповідальності судової системи стандартам правової держави. У сучасній правовій державі суд є гарантією дотримання встановлених законодавчою владою меж та професійній реалізації функцій, які належать виконавчій владі. Як показує досвід, значна частина суддів воліла б не розглядати справи про захист інтелектуальної власності, а авторського права взагалі.

Безумовним є й те, що судова система України також має відповідати міжнародно-правовим стандартам, що неможливо без спеціалізації суддів. Судова система повинна забезпечити доступність правосуддя для кожного громадянина і юридичної особи, чий права та свободи порушені. В тому числі це стосується розгляду справ про порушення авторських прав. Тож спеціалізація суддів забезпечує розгляд справ на високій професійній основі, найбільш компетентними спеціалістами, гарантуючи цим адекватну правову

оцінку адміністративних спорів і справедливе рішення. Проте комп'ютерний розподіл справ між суддями є певною перепоною, що слід вирішити, за рахунок допуску винятку у розподілі справ про захист прав інтелектуальної власності у порядку надпису голови суду тому судді, який пройшов спеціальну підготовку в Інституті інтелектуальної власності та спеціалізується на розгляді цих справ.

Традиційно, засоби захисту порушених прав поділяються на юрисдикційні та неюрисдикційні. До перших відноситься діяльність уповноважених державою органів та посадових осіб щодо захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав (суд, прокуратура, органи виконавчої влади тощо), а також захист суб'єктивного права від можливих посягань (нотаріат). Серед юрисдикційних засобів захисту авторських прав слід виділити загальні (судовий) та спеціальні (адміністративний та нотаріальний) засоби захисту. Безумовно, що захист цих прав у суді є провідним серед юрисдикційних засобів захисту, має універсальний характер, гарантується Конституцією України та є найбільш пристосованим до вирішення спорів щодо захисту порушених прав.

Судовий захист прав громадян проявляється у прийнятті судових рішень, на підставі яких не тільки вирішується справа по суті, але і висловлюється воля держави щодо вирішення справи, віднесеної до відання суду. Особливістю судового захисту прав авторів та володільців є багаточисленні процесуальні гарантії прав учасників процесу у конкретній справі, а також гарантії законного та обґрунтованого вирішення справи при порушенні авторських прав, застосування на практиці передбачених законом санкцій. Звісно, що судовий захист пов'язаний із тривалими процесуальними діями, витратами на них, особливо в разі надання правової допомоги адвокатами. До того, він не гарантує досягнення правової мети захисту авторських прав і значна частина рішень суду не виконується Державною виконавчою службою.

Захист в адміністративному порядку здійснюється у випадках та у формі, що передбачені законом. Йдеться про логіку розвитку самого порушення, проявів його наслідків, фіксації порушення та усунення протидії такій фіксації, прийняття рішення адміністративним органом. Рішення прийняте в адміністративному порядку, може бути оскаржено в суді. Так, відповідно до ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України [136] кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси. Крім цього, Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає види адміністративних правопорушень та визначає органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Адміністративно-правовий захист прав, у тому числі авторських, гарантує швидке, ефективне, безкоштовне та об'єктивне перетворення загального поняття захист прав в конкретні його наслідки: рішення адміністративних органів або адміністративного іншого суду. Важливою ознакою його доступності є його "собівартість" (розмір витрат – від моральних засобів до витрачених зусиль і часу). Адміністративно-правовий захист є більш «економічним» чим цивільно-правовий. Він визначається не характером охоронюваних прав, а колом державних органів, які здійснюють цей захист, та змістом норм, що регулюють процес їх правозахисної діяльності. До того ж, через преюдицію він полегшує захист в цивільних судах: в ході адміністративного провадження по заявам про порушення авторських прав можна отримати ті докази, які потім будуть покладені в основу доказової бази застосування цивільно-правового чи господарсько-правового захисту.

Тож, засіб захисту авторських прав суб'єктів є правовим явищем, яке передбачає недопущення порушення цих прав і полягає у здійсненні активних заходів протидії реальному правопорушенню, відновленню порушених,

невизнаних чи оспорюваних прав громадян. Засоби захисту авторських прав передбачені Конституцією України та законами України, вони мають матеріальний та процесуальний аспект, тобто передбачені нормами матеріального та процесуального права.

Узагальнюючи викладене вважаємо, що адміністративно-правовими засобами реалізації права на судовий захист від порушення авторських прав є система прийомів і методів діяльності державних органів і звернень до них, що спрямована на врегулювання суспільних відносин з метою ефективної реалізації конституційного права на судовий захист. Таку систему можна характеризувати як в широкому, так і у вузькому розумінні. При цьому вузьке розуміння адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на захист віднесено безпосередньо до судоустрою.

У широкому розумінні система адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на захист авторських прав складається з: нормативно-правового забезпечення реалізації конституційного права на судовий захист; контролю за дотриманням усіма суб'єктами, які беруть участь у реалізації конституційного права на судовий захист положень нормативно-правових актів у вказаній сфері реалізації; контролю за дотриманням суб'єктами, діяльність яких спрямована на реалізацію конституційного права на захист, положень законодавства щодо відновлення попереднього стану, який існував до порушення прав і застосування відповідних заходів до порушників (контроль за діяльністю суб'єктів, що забезпечують реалізації права на захист).

Для охорони права на захист застосовуються відповідні правоохоронні засоби, зокрема: засоби запобігання, які застосовуються для попередження можливих порушень авторського права, наприклад, реєстрація об'єкта авторського права, заявлення пріоритету на такий об'єкт. Вони можуть сприяти реалізації права на захист, а також його спростити за рахунок застосування інших охоронних заходів примусового характеру, наприклад,

перевірки місця, де вчиняється порушення авторського права. Таким є позов Морева, за яким володілець виключного права вимагає його присутності при інспектуванні приміщень, де вироблюється контрафактна продукція. Адміністративні засоби застосовуються також для припинення порушень, які можуть завадити реалізації конституційного права на судовий захист, та запобігання його шкідливим наслідкам. Такі засоби застосовуються для відновлення нормального стану правовідносин шляхом спонукання відповідних суб'єктів до виконання покладених на них обов'язків. Вони застосовуються для фіксації правопорушення, фотографування місця та осіб, які вчинюють порушення авторських прав. Засоби адміністративно-правової чи іншої відповідальності застосовуються до порушника (деліквента), що допустив порушення, яке завадило чи могло завадити реалізації права на захист, зокрема використання свідомого обходу технічних засобів охорони авторських прав, а також спрямовані на покарання правопорушника і мають запобіжно-виховний вплив. Такий підхід можливий і при судовому захисті авторських прав.

Система адміністративно-правових засобів реалізації права на захист порушеного авторського права з урахуванням наведеного складається з:

зовнішньо-організаційної діяльності щодо реалізації конституційного права на захист, зокрема контроль за використанням авторських прав, кадрове забезпечення діяльності з охорони та захисту цих прав, процедур призначення на адміністративні посади;

внутрішньо-організаційної діяльності у сфері охоронної та правозахисної діяльності;

встановлення та призначення відповідальності, як забезпечення права на судовий захист – державно-службові відносини у системі органів державної влади і судоустрою, організацію документообігу у цих органах.

Адміністративно-правовими засобами реалізації права на судовий захист від порушень авторського права є система прийомів і способів діяльності

державних органів, що спрямована на застосування способів виявлення, попередження та фіксації порушень, припинення протиправної діяльності, відновлення правового становища потерпілих та забезпечення правопорядку.

Як зазначається, особливість правових засобів захисту авторських прав полягає у тому, що вони: мають соціальну цінність – забезпечують правопорядок у цій сфері; правову цінність – забезпечують мету вступу у правовідносини та поновлення прав чи компенсації в разі неможливості, а також покарання порушників; відображають виховну, превентивну функції права. Основне, що вони забезпечують - захист порушених прав та охоронюваних законом інтересів у сфері авторського права; спричиняють певні юридичні наслідки у виді примусу до порушників; забезпечені примусовою силою держави.

Засоби більше розроблені у приватному праві. Використання засобів публічного права, зокрема кримінального чи адміністративного права є додатковими і використовуються рідше чим цивільно-правові. Водночас можливість їх використання як самостійних зумовлено загрозами від порушень авторських прав та інтересами з наведення правопорядку у сфері авторського права. Як уже зазначалось, вони можуть слугувати посиленню захисту цих прав цивільно-правовими способами, зокрема з поновлення порушеного права чи на компенсацію не відновлювальних в натурі втрат. Боротьба з порушеннями засобами публічного права здебільшого спрямована на профілактику, виявлення і попередження порушень. Йдеться про відомий контроль діяльності тих суб'єктів господарювання, які використовують у своїй діяльності об'єкти авторського права.

У перекладі з французької термін «контроль» («control») означає «перевірка». Виходячи з етимологічного розуміння терміну «контроль», поширеною в науковій літературі є позиція, що контроль: це лише перевірка певного об'єкта, чи система спостережень і перевірок чого-небудь) [223, с. 18]; що суб'єкт управління здійснює облік і перевірку того, як керований

об'єкт виконує його розпорядження [224, с. 117]; як виявлення відповідності дійсного стану запланованому [225, с. 33].

На наш погляд, є різні аспекти контролю:десь він є способом перевірки запланованого та отриманого, передбачає активний вплив на об'єкт перевірки, навіть втручання в оперативно-господарську діяльність суб'єкта господарювання, який випускає контрафактну продукцію, а десь як адміністративно-правова функція забезпечення правопорядку у певній сфері. Так, В. Г. Афанасьєв визнає, що контроль – це спостереження і перевірка відповідності процесу функціонування об'єкта прийнятим управлінським рішенням; виявлення результатів впливу суб'єкта на об'єкт, допущених відхилень від вимог управлінських рішень, від прийнятих принципів організації і регулювання. Виявляючи відхилення та їх причини, працівники контролю визначають шляхи коригування організації об'єкта управління, способи впливу на об'єкт з метою подолання відхилень, усунення перешкод на шляху оптимального функціонування системи [226, с. 33].

С. А. Єрохін визначив правову природу державного контролю в тому, що він здійснюється органами держави в межах правових норм, які визначають сферу діяльності й повноваження контролюючого суб'єкта [227, с. 268]. У науці адміністративного права існують різноманітні підходи до визначення сутності державного контролю, що підтверджує багатогранність та комплексний характер досліджуваного явища. Розглянемо найбільш розповсюджені підходи до розуміння державного контролю. Як вважав В. Б. Авер'янов, держава є одним із головних суб'єктів здійснення контрольної функції у суспільстві, оскільки саме держава має можливості та наділена реальними повноваженнями для впливу на суспільство, при здійсненні якого покладається на контроль. Саме він відіграє роль інтегруючого засобу перевірки загальної спрямованості державної діяльності і водночас перевірки досягнення кінцевого результату управлінської діяльності та здійснення її на певних етапах [228, с. 224].

У більш вузькому розумінні контроль розглядається як функція державного управління [107, с. 350; 229, с. 35; 230, с. 144], що полягає у спостереженні за діяльністю об'єкта і перевірці її відповідності до управлінських рішень, а також у попередженні та виправленні можливих помилок і неправомірних дій, що перешкоджають розвитку суспільної системи й усіх її елементів відповідно до визначених напрямів. Функція контролю у державному управлінні полягає в аналізі та співставленні фактичного стану галузі до вимог, що стоять перед нею, відхилень у виконанні поставлених завдань і причин таких відхилень, а також в оцінці діяльності й доцільності саме такого шляху. Така специфічність призначення контролю і дає можливість виділити його серед інших функцій управління [74, с. 291].

Як висловилася І. Л. Бачило, контроль є етапом циклу управління з притаманними йому функціями [231, с. 47] чи заключною стадією управлінського циклу з перевірки правильності виконання рішення [232, с. 162], або заключним елементом процесу управління, з підбиття підсумків управлінського циклу [233, с. 204].

Предметом нашого дослідження є визначення державного контролю та його розуміння як засобу забезпечення законності [234, с. 215; 235], як перевірки дотримання норм законодавства, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, зокрема у сфері авторських прав. Він здійснюється, як висловився В. М. Гаращук, з метою «застосування заходів щодо попередження правопорушень (з правом прямого втручання в оперативну діяльність об'єкта контролю); надання допомоги підконтрольній структурі в поновленні законності і дисципліни; встановлення причин і умов, що сприяють порушенню вимог правових норм; вжиття заходів щодо притягнення до правової відповідальності винних осіб» [236, с. 192]. Такий діяльнісний, а не споглядально-фіксувальний підхід до контролю за дотриманням законодавства про охорону авторських прав, є більш

функціональним та правильним. Він має значення для розуміння сутності цього явища, з огляду на те, що державний контроль є багатогранним явищем, тлумачення якого потребує комплексного підходу.

Становить науковий інтерес за яким контроль розуміють як системне багатопланове явище в трьох основних аспектах: 1) контроль як системна і конструктивна діяльність керівників, органів управління, одна з основних управлінських функцій, тобто контроль як діяльність; 2) контроль як завершальна стадія процесу управління, серцевиною якого є механізм зворотного зв'язку; 3) контроль як невід'ємна складова процесу прийняття і реалізації управлінських рішень, що безупинно бере участь у цьому процесі від його початку до завершення [237, с. 53].

Лімською декларацією керівних принципів контролю, прийнятою IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів [238] у 1977 році встановлено, що контроль є невід'ємною частиною системи регулювання, метою якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів та порушення принципів, законності, ефективності, та економії використання матеріальних ресурсів на якомога більш ранній стадії з тим, щоб мати можливість застосувати коректуючі заходи, притягнути, в окремих випадках, винних до відповідальності, отримати компенсацію за завдану шкоду або здійснити заходи із запобігання або скорочення таких порушень у майбутньому [239, с. 26]. Він об'єктивно властивий суспільству та відіграє суттєву роль в отриманні інформації про процеси, що відбуваються у державі, про стан виконання прийнятих рішень, про відповідність тієї чи іншої діяльності вимогам законодавства, розробки та здійснення заходів щодо усунення правопорушень, недоліків в організації використання об'єктів авторського права.

Правовою основою його здійснення є Конституція України, а також спеціальні закони України, зокрема «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [240] від 5 квітня 2007 року

№ 877-V і «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [241] від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI, «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16 липня 1999 року № 996-XIV [242], «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [243] від 6 вересня 2005 року № 2806-IV, «Про центральні органи виконавчої влади» [244] від 17 березня 2011 року № 3166-VI та інші. Найбільш цілестромою у цьому плані є «Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності» [245] від 17 травня 2002 р. N 674, де чітко прописано повноваження щодо контролю та порядок їх здійснення, про що йдеться нижче.

Державний контроль включає в себе правову, функціональну та інформаційну складову: правовий компонент – це реалізація функції втручання держави в діяльність організацій будь-яких сфер діяльності у разі виникнення загрози безпеці (людини, держави, навколишнього середовища); функціональний компонент – це процес вироблення коригувальних дій, що базується на порівнянні фактичного та заявленого стану об'єкта відповідно до визначених критеріїв; інформаційний компонент – це виявлення фактів або намірів, що можуть призвести до виникнення загрози безпеці (людини, держави, навколишнього середовища)» [239, с. 25-26].

Державний контроль як засіб захисту авторських прав проявляється: як складова державної діяльності, проявом якої є функції та обов'язки відповідного державного органу; здійснюється уповноваженими органами державної влади, їх посадовими особами в межах їх компетенції; проводиться з метою перевірки дотримання авторського права й забезпечення правопорядку і захисту прав володільців майнових та немайнових авторських прав; здійснюється постійно чи превентивно; передбачає оперативне втручання контролюючого суб'єкта у діяльність підконтрольного та можливість застосування заходів примусу у разі виявлення порушень законодавства; реалізується шляхом аналізу, перевірки та спрямування

діяльності суб'єктів, які використовують об'єкти авторського права; включає сукупність різних за формою дій.

Свідченням цього є проведені державними інспекторами протягом 2014 року 219 перевірок суб'єктів господарювання, з них – 186 планових, що були включені до Планів проведення планових заходів державного нагляду (контролю) на I, II, III квартали 2014 року, та 33 позапланові. У порівнянні із 2013 роком кількість перевірок зменшилась на 446 (2013 рік – 665 перевірок). За результатами планових перевірок складено 219 актів про проведення перевірки, складено та направлено до суду 11 протоколів про адміністративне правопорушення (2013 рік – 259 протоколів) за ст. 51-2 КУпАП [42].

Необхідно зазначити, що у зв'язку із запровадженням обмежень на проведення перевірок підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України) протягом серпня-грудня 2014 року, відповідно до статті 31 Закону України «Про державний бюджет України на 2014 рік», відмінено перевірки 85 суб'єктів господарювання, які планувалось перевірити у III кварталі 2014 року. Згідно з дорученням Голови ДСІВ від 18.03.2014 № 3778 у I та II кварталах 2014 року було тимчасово призупинено проведення заходів державного нагляду (контролю) у зв'язку із складною суспільно-політичною ситуацією в країні.

У 2014 році пріоритетним напрямком здійснення заходів державного нагляду (контролю) ДСІВ були перевірки дотримання вимог законодавства при використанні програмного забезпечення. Так, із 219 проведених перевірок:

- 160 проведено щодо законності використання програмного забезпечення (що у відсотковому значенні становить 73,1%);

- 34 щодо законності використання об'єктів авторського права та суміжних прав під час публічного виконання, публічної демонстрації, публічного сповіщення 15,5%;

- 22 стосовно незаконного розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування 10,1%;
- 3 перевірки суб'єктів господарювання, які займаються виробництвом дисків для лазерних систем зчитування [246].

Завдяки проведенню планових заходів державного нагляду (контролю) попереджено правопорушень у сфері використання програмного забезпечення у 2014 році на суму близько 2 мільйонів грн. Позитивним моментом таких заходів є те, що вони мають упереджувальний характер.

Започатковані заходи та нові підходи до здійснення контрольно-наглядових функцій були продовжені й у 2014 році з метою покращення стану справ у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Також протягом 2013-2015 років державні інспектори спільно з органами прокуратури різних рівнів проводили активну роботу, спрямовану на проведення перевірок органів виконавчої влади щодо правомірності використання в органах виконавчої влади комп'ютерних програм як об'єктів авторського права, достовірності переліків примірників комп'ютерних програм, які перебувають на балансі органів виконавчої влади, дотримання вимог законодавства з питань правової охорони комп'ютерних програм під час їх придбання, встановлення, використання.

Усі вищезазначені заходи щодо здійснення контрольно-наглядових функцій проводяться з метою покращення стану справ у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Таким чином, з вищевикладено слід зазначити, що адміністративний захист ведеться за напрямками: визнання і підтримання недоторканності об'єктів авторського права; реєстрація об'єктів авторського права та прав на них; захист суб'єктів авторського права та прав на його об'єкти. Він проявляється у діяльності органів державної влади через їх компетенцію, про що говориться вище.

Висновки до Розділу 2

Авторські права як об'єкт адміністративно-правового захисту - врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності, які охороняються нормами адміністративного законодавства. Важливими особливостями адміністративно-правового захисту авторських прав є його здійснення уповноваженими посадовими особами засобами адміністративної юрисдикції та розгалуженість нормативно-правових актів, якими регламентовано правозахисну діяльність.

Суб'єктом адміністративно-правового захисту авторських прав є особа, що набуває права й обов'язки в адміністративних правозахисних відносинах, реалізує такі права з метою досягнення конкретного результату щодо запобігання і припинення порушень авторських прав, притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення порушеного права. Для забезпечення ефективного адміністративно-правового захисту авторських прав та на реалізацію державної політики в зазначеній сфері спрямована діяльність органів виконавчої влади, державних органів зі спеціальним статусом, судів, громадських об'єднань.

Делегування повноважень у сфері захисту авторських прав професійним творчим спілкам, на наш погляд, має ґрунтуватися на засадах законності, доцільності, обґрунтованості, добровільності та підконтрольності суб'єктів реалізації делегованих повноважень.

Основним адміністративно-правовим засобом захисту авторських прав є право особи на скаргу. Широкого використання набуло право громадян на адміністративну скаргу, предмет якої стосується бездіяльності державних органів у тому числі тих, які здійснюють контроль за використанням об'єктів авторського права. Важливе місце серед засобів адміністративно-правового захисту авторських прав та законних інтересів громадян займає

адміністративний позов, що розглядається у порядку позовного провадження адміністративними судами.

Засоби мають свою послідовність: від фактів, які свідчать про порушення зокрема авторського права та актів реагування від усної вимоги до його припинення, до фіксації порушення, наприклад складання протоколу, видання письмового припису про припинення порушення – до рішення суду та органу державної виконавчої служби про застосування примусу. Вони узгоджені зі стадіями адміністративних процедур і процесу, а також видами адміністративних стягнень та реагування.

Система адміністративно-правових засобів реалізації права на захист порушеного авторського права з урахуванням наведеного складається з:

зовнішньо-організаційної діяльності щодо реалізації конституційного права на захист, зокрема контроль за використанням авторських прав, кадрове забезпечення діяльності з охорони та захисту цих прав, процедур призначення на адміністративні посади;

внутрішньо-організаційної діяльності у сфері охоронної та правозахисної діяльності;

встановлення та призначення відповідальності, як забезпечення права на судовий захист – державно-службові відносини у системі органів державної влади та судоустрою, організацію документообігу у цих органах.

Державний контроль, як засіб захисту авторських прав проявляється: як складова державної діяльності, проявом його функції та обов'язку відповідного державного органу; здійснюється уповноваженими органами державної влади, їх посадовими особами в межах їх компетенції; проводиться з метою перевірки дотримання авторського права й забезпечення правопорядку і захисту прав володільців майнових та немайнових авторських прав; здійснюється постійно чи превентивно; передбачає оперативне втручання контролюючого суб'єкта у діяльність підконтрольного та можливість застосування заходів примусу у разі виявлення порушень

законодавства; реалізується шляхом аналізу, перевірки та спрямування діяльності суб'єктів які використовують об'єкти авторського права; включає сукупність різних за формою дій.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

3.1. Міжнародно-правовий досвід захисту авторських прав

Вивчення теоретичних і практичних питань міжнародної охорони та захисту авторських прав має дуже важливу роль. У сучасному світі економічного розвитку суспільства, поступово відбувається рух від матеріального виробництва до обробки інформації. Посилюється боротьба країн за лідируючі позиції у створенні та експорті продукту інтелектуальної діяльності. Інтернаціоналізація підприємницької діяльності, висока конкуренція на світовому ринку, легкий доступ до інформаційних ресурсів, змушують оцінювати життєздатність і реальну цінність цих об'єктів з урахуванням можливості їх комерціалізації на міжнародному рівні.

Основна мета міжнародних нормативно-правових актів, що укладаються державами в сфері охорони та захисту авторських прав, полягає в тому, щоб забезпечити належну охорону та захист авторських прав, які виникли в одній державі, однак, які не поширюються на території інших країн [247, с. 126]. У силу того, що між усіма країнами ЄС діє конвенційне положення про те, що авторські права, набуті на території однієї держави, не набувають автоматичного визнання на території іншої, дане положення пояснюється територіальним характером. Це означає, що дія цих прав у іншій країні залежить від встановлених нею правил, а сфера дії національних законів про авторське право обмежена територією тих країн, в яких ці закони прийняті. Зрозуміло, що об'єкти інтелектуальної творчості, зазвичай, поширюються за межі певної держави, тому ці об'єктивні обставини доводять неможливість у повному обсязі забезпечити достатню охорону авторського права лише національним законодавством. Тому охорона авторських прав іноземців може

бути досягнута укладенням між державами або іншими суб'єктами публічного права двосторонніх та багатосторонніх угод [248].

З огляду на предмет нашого дослідження, зазначимо, що у цей період значно розширено міжнародно-правову основу охорони та захисту авторського права за рахунок приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (25 жовтня 1995 р.) [11], Найробського договору про охорону Олімпійського символу (20 грудня 1998 р.) [249], Женевської конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм 1971 року [250] (18 лютого 2000 р). Так, Бернська та більшість конвенцій у сфері інтелектуальної власності є частиною національного законодавства та має пріоритет над внутрішніми нормативними актами. Вона ґрунтується на трьох принципах:

1) «національного режиму», відповідно до якого створені в одній із країн-учасниць цього Союзу твори повинні отримувати в усіх інших країнах-учасницях Союзу таку саму охорону, яку ця країна надає своїм громадянам;

2) «автоматичної охорони», відповідно до якого національний режим не залежить від яких-небудь формальних умов, охорона надається у міру факту створення твору і не обумовлюється реєстрацією, депонуванням тощо;

3) «незалежності охорони», відповідно до якого володіння наданими правами та їх реалізація не залежать від надання охорони в країні походження твору.

З точки зору формальних умов охорони авторських прав на твір Бернська конвенція дотримується концепції європейського права, вираженої в національному законодавстві більшості європейських країн, – виникнення охоронюваних авторських прав не пов'язано з виконанням будь-яких формальностей. Право власності на нематеріальну річ виникає в силу факту створення твору.

Обсяг авторських прав визначається законом тієї держави, де вистребується охорона. Автору надаються національний режим і спеціальні

права, передбачені в Бернській конвенції. Обсяг прав, що охороняються не залежить від охорони праці в країні його походження. Це відноситься і до матеріальних прав, і до судового захисту. Право на судовий захист засноване на принципі національного режиму.

Зауважимо, що у 1952 р. в Женеві була підписана ще одна конвенція — Всесвітня конвенція про авторське право [251], яка передбачає адміністративно-правову охорону та захист об'єктів авторського права. У 1971 р. в Парижі на засіданні Міжнародної конференції держав-членів ЮНЕСКО прийнята нова редакція цієї Конвенції, що набула чинності у 1974 р. [11]. Постановою Верховної Ради України від 23 грудня 1993 р. [252] Україна підтвердила своє членство у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 р.

Більш ефективній міжнародній охороні результатів творчої діяльності сприяють міжнародні угоди, які охоплюють публічно-правові аспекти охорони та захисту відносин у сфері авторського права. Для координації їх діяльності з метою посилення міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної, творчої діяльності в 1967 р. у Стокгольмі була підписана Конвенція про утворення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) [96], яка набула чинності з 1970 р., а з 1974 р. одержала статус спеціалізованої установи ООН. Питання вдосконалення управління авторськими правами стало безпосереднім предметом розгляду ВОІВ, що провела наукове дослідження зазначеної проблеми, узагальнила практику створення й діяльності таких організацій. Результатом досліджень стало видання в 1990 р. Рекомендацій щодо створення та діяльності організацій з колективного управління авторськими правами «Колективне управління авторським правом і суміжними правами». Рекомендовані форми колективного управління авторськими правами стали, з урахуванням національних особливостей, основною формою управління авторськими правами для більшості країн. Серед основних завдань ВОІВ визначено:

поліпшення взаєморозуміння і розвиток співробітництва між державами в інтересах їх взаємної користі на основі поваги до суверенітету і рівності; заохочення творчої діяльності, сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі; модернізацію і підвищення ефективності адміністративної діяльності союзів договорів, створених у сфері охорони промислової власності, а також охорона літературних і художніх творів за умови повної поваги до самостійності кожного із союзів.

Конвенція про утворення ВОІВ у понятті «інтелектуальна власність» включає дві основні сфери прав: 1) промислову власність, що охоплює головним чином винаходи і товарні знаки; 2) авторське право, що стосується літературних, музичних, художніх і аудіовізуальних творів. Саме утворення ВОІВ безсумнівно стало адміністративним заходом із надання єдності правотворчій та правозастосовній діяльності, що можливе при здійсненні адміністративно-владних повноважень, навіть якщо вони мають рекомендаційний характер.

Необхідність такої охорони особливо актуалізувалася у зв'язку із ратифікацією Україною низки міжнародних договорів щодо забезпечення охорони результатів творчої діяльності та засобів індивідуалізації та вступом України у 2008 році у СОТ. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10 квітня 2008 року ратифікував протокол про вступ України до Світової організації торгівлі, підписаний у Женеві 05 лютого 2008 року [253].

Згідно з листом Міністерства закордонних справ України «Щодо набрання чинності Протоколом про вступ України до СОТ» від 23 квітня 2008 року [254] Генеральним директором СОТ 16 травня 2008 року визначено датою набрання Протоколом чинності та відповідно набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі. З набранням цим Протоколом чинності Україна приєдналася до Маракенської угоди про заснування СОТ [255], а отже, і Угоди про торгівельні аспекти прав

інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС) [256]. Держави-учасниці Угоди ТРІПС, зобов'язані дотримуватися її положень і застосовувати режим, передбачений нею до осіб інших держав-учасниць, яких в Угоді прийнято називати «громадяни». Цим терміном позначаються фізичні і юридичні особи. Основним принципом цієї Угоди є також принцип національного режиму та принцип найбільшого сприяння, який встановлює, що будь-які переваги, пільги, привілеї або імунітет, надані країною-членом Угоди громадянам будь-якої іншої держави (незалежно від членства), надаються невідкладно і безумовно громадянам усіх країн-членів за можливими окремими винятками.

Значна частина Угоди присвячена захисту прав інтелектуальної власності. У ній передбачені загальні цивільно-правові та кримінально-правові способи захисту прав інтелектуальної власності. В Угоді проголошується, що процедури, які стосуються захисту прав інтелектуальної власності, мають бути справедливими і рівними для всіх, вони мають бути достатньо демократичними і доступними. Цікавою є така вимога Угоди, згідно з якою країни-члени Угоди, можуть передбачати у своєму національному законодавстві право судів вимагати від порушника інформації про третіх осіб, які задіяні у виробництві та поширенні товарів і послуг, що порушують право власності на знак, а також про їхні канали поширення [248].

Хоча Угода ТРІПС надає мінімальні матеріально-правові гарантії дотримання прав авторів та інших правоволодільців, суттєві відмінності законодавства в державах-членах ЄС не дають змоги суб'єктам прав інтелектуальної власності користуватися однаковим рівнем охорони на території всієї спільноти. Передусім, це стосується процедур припинення діяльності, яка пов'язана з піратством або контрафакцією.

Слід зазначити, що окрім Міжнародних конвенцій, до яких приєдналася Україна та норми яких поширюються на її територію, важливе значення для вдосконалення системи адміністративно-правового захисту авторських прав

відіграє позитивний досвід діяльності у цій сфері органів державної влади та організацій колективного управління держав Європейського Союзу та окремих країн англо-американського типу правової системи (Великобританії, Сполучених Штатів Америки, Китаю, Республіки Білорусь, Російської Федерації, Південної Африки). Ґрунтовне дослідження законодавства у сфері інтелектуальної власності інших держав дозволяє запропонувати напрями вдосконалення вітчизняної системи адміністративно-правового захисту авторських прав, впровадити нові тенденції та врахувати можливі негативні наслідки, про що буде йтися нижче.

Міжнародно-правові засади охорони та захисту прав інтелектуальної власності, в тому числі і авторських прав, досліджували у своїх працях В. В. Колесніченко, Н. О. Задорожнюк, С. А. Агамагомедова, І. Г. Запорожець та інші.

На думку В. В. Колесніченка, актуальність дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання інтелектуальної власності в Росії та Білорусії для української системи законодавства обумовлена наступним. Перш за все, виходячи із геополітичного значення України як держави, вона активно впроваджує європейські цінності, у зв'язку із чим активно реформується система органів виконавчої влади з метою забезпечення демократичних цінностей і стандартів державної діяльності. Активізація змін забезпечує необхідність пошуку найбільш ефективних способів і засобів їх реалізації. Дане питання особливо важливе у сфері захисту прав інтелектуальної власності, в тому числі авторських прав, діяльність якої являється однією із гарантій національної безпеки та якісного соціально-економічного розвитку суспільства і держави [257, с. 149].

Кодексом Російської Федерації про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність за порушення права інтелектуальної власності в Главі 7 «Административные правонарушения в области охраны собственности», де ст. 7.12 передбачена відповідальність за

порушення авторських і суміжних прав, винаходів і патентних прав, а саме: «Ввоз, продажа, сдача в прокат или иное незаконное использование экземпляров произведений или фонограмм в целях извлечения дохода в случаях, если экземпляры произведений или фонограмм являются контрафактными в соответствии с законодательством Российской Федерации об авторском праве и смежных правах либо на экземплярах произведений или фонограмм указана ложная информация об их изготовителях, о местах их производства, а также об обладателях авторских и смежных прав, а равно иное нарушение авторских и смежных прав в целях извлечения дохода, за исключением случаев, предусмотренных частью 2 статьи 14.33 Кодекса, – влечет наложение административного штрафа на граждан в размере от одной тысячи пятисот до двух тысяч рублей с конфискацией контрафактных экземпляров произведений и фонограмм, а также материалов и оборудования, используемых для их воспроизведения, и иных орудий совершения административного правонарушения; на должностных лиц – от десяти тысяч до двадцати тысяч рублей с конфискацией контрафактных экземпляров произведений и фонограмм, а также материалов и оборудования, используемых для их воспроизведения, и иных орудий совершения административного правонарушения; на юридических лиц – от тридцати тысяч до сорока тысяч рублей с конфискацией контрафактных экземпляров произведений и фонограмм, а также материалов и оборудования, используемых для их воспроизведения, и иных орудий совершения административного правонарушения» [258].

Юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду правопорушень у сфері захисту авторських прав наділені загальні та арбітражні суди. Юрисдикційними повноваженнями щодо складання протоколів наділені уповноважені особи органів внутрішніх справ. Слід відмітити чітку регламентацію в законодавстві РФ переліку посадових осіб системи ОВС РФ, які уповноважені здійснювати адміністративне затримання. До таких осіб

належать: 1) посадові особи міліції, які мають відповідні звання; 2) керівництво департаментів, управлінь, бюро тощо; 3) офіцери органів управління, військових частин, вищих навчальних закладів. Також, законодавством Російської Федерації передбачена чітка регламентація переліку посадових осіб митної служби, які уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені КпАП Російської Федерації – наказом Федеральної митної служби від 15 березня 2005 р. №198: а) посадові особи центрального апарату Служби; б) посадові особи регіональних митних управлінь; в) посадові особи митниць, митних постів [257, с. 149].

Законодавством Російської Федерації визначено також захист авторських прав на основі Митного кодексу. На думку, А. В. Шевченко, митні органи здійснюють захист прав інтелектуальної власності двома способами, а саме: 1) при здійсненні митних операцій у вигляді призупинення вивезення товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності; 2) при ввезенні товарів через кордон Митного союзу шляхом притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності [257, с. 260].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що на відміну від законодавства України, у РФ передбачена відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності не лише на фізичних осіб, але й на посадових та юридичних осіб. Крім того, закріплений на законодавчому рівні чіткий перелік посадових осіб, які уповноважені здійснювати адміністративне затримання та посадових осіб, які уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення.

Тому, вважаємо, що в нормативно-правових актах України варто також передбачити перелік посадових осіб органів внутрішніх справ (Національної поліції), які мають спеціальні звання, щодо застосування заходів забезпечення провадження по адміністративних правопорушеннях.

У Республіці Білорусь передбачені дві форми захисту права інтелектуальної власності – юрисдикційна та неюрисдикційна. При здійсненні захисту в юрисдикційній формі особа звертається у судові або інші уповноважені законом державні органи, реалізуючи при цьому судовий або позасудовий (адміністративний) порядок захисту. Проте, адміністративний порядок захисту застосовується лише тоді, коли предметом спору є об'єкт права промислової власності. До суб'єктів адміністративно-правової охорони та захисту права інтелектуальної власності, в тому числі авторських прав відносяться: Державний комітет по науці і технологіям Республіки Білорусь, Національний центр інтелектуальної власності.

Особливістю адміністративно-деліктного законодавства РБ є те, що Кодексом про адміністративні правопорушення Республіки Білорусь передбачено притягнення до адміністративної відповідальності не тільки за скоєне правопорушення, але і за намір його здійснення. Ще однією особливістю адміністративно-деліктного законодавства Республіки Білорусь є те, що порядок притягнення до адміністративної відповідальності, адміністративно-процесуальна правосуб'єктність учасників провадження по справах адміністративного правопорушення визначена не Кодексом про адміністративні правопорушення, а Процесуально-виконавчим кодексом Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення.

Слід також зазначити, що в Республіці Білорусь на законодавчому рівні визначені поняття «адміністративна відповідальність» та «адміністративне стягнення» що, не можна сказати про Україну та Російську Федерацію.

Розглянувши особливості адміністративно-правового захисту авторських прав у Російській Федерації, Республіці Белорусь, варто також зупинитися на органах виконавчої влади, які уповноваженні здійснювати захист авторських прав у Великій Британії, Сполучених Штатах Америки, Китаї, Південній Африці.

Так, наприклад, у Великій Британії, питання порушення авторського права вирішуються в цивільних судах за позовними заявами правовласника. Покарання може включати в себе вимогу відшкодування збитку, а також заборону займатися діяльністю, яка веде до порушення авторського права. Порушення цієї вимоги суду може привести до початку кримінального переслідування, якому піддаються особи, які займаються порушенням авторського права у великих масштабах або одержують від цього прибуток. Сума штрафів не обмежена законом, термін тюремного ув'язнення не може перевищувати двох років [259, с. 32].

Законом Великобританії про авторське право, патенти і промислові зразки від 1988 р. не визнаються порушенням авторських прав такі дії: використання відомостей щодо об'єкта авторського права з метою критичного огляду або ознайомлення суспільства зі злободенними подіями; оприлюднення відомостей щодо об'єкта авторського права виходячи із суспільних інтересів [260].

У Сполучених Штатах Америки Відомство з авторських прав США (US Copyright Office) не має повноважень забезпечувати захист прав інтелектуальної власності в примусовому порядку. Крім Митної служби США (US Customs Service), яка має такі повноваження, ще одним відомством, яке має адміністративні повноваження забезпечувати захист прав інтелектуальної власності в примусовому порядку, є Комісія США з міжнародної торгівлі (US International Trade Commission) [261].

Комісія США з міжнародної торгівлі – це незалежний, непартійний, квазі-судовий федеральний орган, який має широкі повноваження проводити розслідування з питань міжнародної торгівлі. Дана Комісія керується у своїй діяльності законодавчо-нормативною базою застосування правозастосовчих заходів на митному кордоні.

Використовуючи свої повноваження, вищезгадана Комісія США розслідує обвинувачення, пов'язані з використанням недобросовісної

практики при імпорті товарів (які часто називаються процедурами «Розділу 337», оскільки встановлені законодавством повноваження на проведення таких дій містяться в Розділі 337 Акту про тарифи. Серед видів недобросовісної практики, які можуть оскаржуватися згідно з процедурами Розділу 337, є ввезення (імпорт) товарів, які порушують права на винаходи, торговельні марки і об'єкти авторського права в США. Якщо Комісія США з міжнародної торгівлі встановлює, що сталося правопорушення, то вона може винести рішення про недопущення імпортованих товарів на територію США.

Провадження, яке здійснюється в Комісії США з міжнародної торгівлі, є судовим за своїм характером, включаючи відправлення сторонам повідомлення про скаргу, яка надійшла, провадження по відношенню до товарів, якщо сторони знаходяться за межами юрисдикції Комісії, а також виявлення документальних доказів для отримання відомостей про заявлене правопорушення. Розслідування, відповідно до Розділу 337, ініціюються Комісією США з міжнародної торгівлі на підставі поданої скарги, у якій викладаються вимоги, згідно із законодавством, та яка відповідає правилам, які регулюють виклад фактичної сторони справи. Наступним кроком є публікація про порушення провадження у справі у Федеральному реєстрі. Після публікації Комісія США з міжнародної торгівлі призначає суддю з адміністративних правопорушень, який головує на засіданнях і виносить попереднє рішення, чи сталося порушення законодавства. Суддя з адміністративних правопорушень повинен бути неупередженим і виносити рішення на підставі доказів, які йому пред'являють у ході слухання доказів. При розгляді справи в Комісії США з міжнародної торгівлі сторони мають право на належне повідомлення, перехресний допит, подання доказів, подання заперечень і клопотань, висунення аргументів, а також інші права, які мають суттєве значення для забезпечення справедливого слухання справи.

Після слухання справи по суті суддя з адміністративних правопорушень виносить своє попереднє рішення в письмовій формі. Його висновки мають

бути підтримані доказами, які були пред'явлені в ході слухання, і положеннями законодавства. До винесення остаточного рішення (також у письмовій формі) сторони можуть подавати клопотання про перегляд справи. Якщо цим рішенням визнається факт правопорушення, засіб захисту прав полягає у видачі рішення, яким імпортер зобов'язується припинити свою незаконну діяльність і відмовитися від її здійснення в подальшому. У більшості випадків Комісія США з міжнародної торгівлі також наказує Митній службі США призупинити ввезення незаконних товарів. Митна служба США має повноваження призупинити ввезення будь-яких товарів, які підпадають під дію такого наказу. Член Комісії США з міжнародної торгівлі надсилає в Митну службу супровідну документацію, що може допомогти ідентифікувати незаконні товари під час ввезення [261].

Проводити власні розслідування, а також припиняти ввезення товарів за власною ініціативою через митний кордон належить Митній службі США. Хоча Угода ТРІПС вимагає тільки наявності правозастосовчих заходів на митному кордоні для попередження ввезення контрафактних і піратських товарів, які порушують права на об'єкти авторського права. Митна служба США, як і митні служби інших країн, також має повноваження забороняти ввезення товарів, які вироблені з порушенням прав на об'єкти авторського права. Повноваження Митної служби США щодо неправомірного ввезення незаконних товарів передбачені в частині 19 розділу 1 Кодексу законів США.

Для того, щоб допомогти працівникам митних органів визначити законність товарів, які перетинають митний кордон, Митна служба США веде централізовану базу даних, яка доступна для всіх підрозділів Митної служби в Сполучених Штатах Америки. На підставі цієї бази даних Митна служба США може направляти попередження місцевим митним органам про необхідність правозастосовчих дій відносно тих чи інших вантажів. З метою ведення бази даних Митна служба США зобов'язує власників прав ІВ зареєструвати певні відомості про свої права ІВ.

У повноваження даної служби входить призупинення обігу будь-яких товарів, які підозрюються в порушенні належних іншій особі прав на об'єкт авторського права. Таке призупинення можливе незалежно від того, діє Митна служба США за клопотанням власника прав ІВ чи з власної ініціативи. Якщо митний орган вирішить, що товари є незаконними, він проводить арешт товарів. Арештовані й конфісковані товари, як правило, знищуються, якщо тільки власник прав ІВ не дозволить реалізацію товарів іншим чином, наприклад, через благодійні організації. Крім арешту й знищення товарів, на імпортера можуть бути накладені великі грошові штрафи [261].

Митна служба США забезпечує захист прав у випадку незаконного ввезення товарів, які порушують авторські права, включаючи піратські товари. Вона захищає, як правило, тільки ті об'єкти авторського права, які були зареєстровані в Митній службі США. Реєстрація стосується одного об'єкта діє 10 років і може продовжуватися. Плата за реєстрацію об'єктів авторського права становить \$190 за один об'єкт. Для об'єктів авторського права американських авторів потрібна попередня реєстрація у Відомстві з авторських прав США.

Щоб забезпечити захист авторських прав Митною службою США, необхідно подати заявку й сплатити за реєстрацію.

У заявці має бути вказано:

- 1) найменування й повна юридична адреса власників авторських прав;
- 2) країни, де виробляються справжні звукозаписи або інші об'єкти авторського права, які мають правову охорону;
- 3) довідка з описом обставин фактичних або потенційних збитків, які нанесені або можуть бути нанесені в результаті фактичного або передбачуваного ввезення згаданих вище звукозаписів або інших об'єктів авторського права, які мають правову охорону;
- 4) найменування кожної материнської або дочірньої компанії або іншої пов'язаної іноземної компанії, яка виробляє за кордоном справжні копії

об'єктів авторського права, які мають правову охорону, а також її іноземна назва;

5) найменування й основна юридична адреса кожної іноземної фізичної або юридичної особи, яким заявник (правовласник) дозволив здійснювати виробництво за кордоном;

6) назви компаній, які виготовляють за кордоном справжні копії об'єктів авторського права, що мають правову охорону;

7) для кожного згаданого вище виробника – документацію, яка підтверджує згоду на виробництво;

8) місце знаходження й найменування компаній, від яких, згідно з відомостями, надходять несанкціоновані копії;

9) у випадку із звукозаписами – імена артистів, які взяли участь у записі диску;

10) якщо заяви про реєстрацію об'єктів авторського права подаються на підставі Бернської конвенції – пояснення, як застосовується Бернська конвенція;

11) якщо заяви про реєстрацію об'єктів авторського права не подаються на підставі Бернської конвенції (як правило, це стосується об'єктів авторського права американських авторів) – свідоцтво про реєстрацію авторських прав, яке видане Відомством з авторських прав США, для реєстрації відповідного об'єкта авторського права.

Проблема захисту авторських прав для Китайської Народної Республіки є особливо гострою. Як відомо, країна перебуває серед лідерів піратських країн відповідно до Списку 301 (the 2014 Country Watch List). У звіті до Списку 301 зазначено, що «хоча клімат в сфері інтелектуальної власності покращився, що пояснюється розвитком вітчизняного творчого сектору в Китаї, масштаби піратства залишаються значними, завдаючи істотної шкоди американським і китайським творцям» [262].

Характерною особливістю моделі захисту авторських прав у Китаї є паралельне здійснення адміністративного та юридичного захисту. До відомств, покликаним здійснювати охорону інтелектуальної власності, відносяться: Державне управління у справах інтелектуальної власності, Державне управління у справах преси та друку, Державне управління у справах авторського права, Міністерство культури, Міністерство громадської безпеки, Головне митне управління, Верховний народний суд і Верховна народна прокуратура. У березні 2004 року також була створена Національна робоча група з охорони інтелектуальної власності під керівництвом віце-прем'єра.

Адміністративні заходи, що застосовуються до порушників авторських прав в Китаї, включають грошову компенсацію, припинення незаконної діяльності, знищення контрафактної продукції, а також принесення вибачень потерпілому. У випадках, коли фактичний збиток важко оцінити, суд визначає суму збитку в залежності від тяжкості правопорушення і винності підсудних в розмірі до 500000 юанів.

Головна увага державних установ та правоохоронних організацій спрямована на припинення порушень авторського права в цифровій мережі. Так, у рамках проведення акції, 26 серпня 2014 року за порушення авторських прав популярний китайський сервіс по обміну відеофайлами Qvod притягнуто до відповідальності у вигляді штрафу в розмірі 260 млн. юаней (41,8 млн. доларів) [262].

Можна сказати, що у Китаї сформувалася в первісному вигляді триступенева система адміністративного управління справами по авторському праву, що складається з Державного, провінційних і окружних (міських) управлінь у справах авторського права. Будується система громадського обслуговування в сфері авторського права.

У Південній Африці, боротьба з контрафактною продукцією при порушенні прав інтелектуальної власності вирішується Департаментом з

охорони прав інтелектуальної власності (CIPRO), спільно з поліцією. Департамент також спільно з Державним банком контролює реалізацію ліцензійних угод [263].

Таким чином, розглянувши міжнародний досвід захисту авторських прав, слід зазначити, що структура системи адміністративно-правового захисту авторських прав в кожній із вищезазначених країн включає в себе окремі об'єкти захисту, суб'єкти, які здійснюють захист авторських прав, а також засоби, способи та форми захисту. Система адміністративно-правового захисту авторських прав удосконалюється шляхом розширення кола об'єктів захисту (об'єктів авторського права та прав на них), суб'єктів захисту, а також повноважень органів, які здійснюють адміністративно-правовий захист авторських прав.

Не меш важливе питання, яке потребує вирішення в Україні, є передача управління майновими правами авторів організаціям колективного управління. З метою визначення, яку роль відіграє CISAC в удосконаленні законодавчого регулювання питань управління у сфері авторського права в Україні, необхідно з'ясувати діяльність, склад учасників даної організації.

CISAC – недержавна, некомерційна організація, що складається з товариств, метою якої є визнання та захист прав авторів і композиторів. Основна діяльність організації спрямована на:

- посилення та розвиток міжнародної мережі організацій колективного управління;
- забезпечення законодавчих положень для авторів і організацій колективного управління на міжнародному рівні;
- сприяння співробітництву між організаціями колективного управління з питань авторського права;
- підтримка стратегічного розвитку зазначених організацій у кожній сфері та репертуарі;

- збереження у центральних організацій дозволів для ефективного обміну інформацією;
- участь в удосконаленні національних та міжнародних законодавчих актів і методів управління у сфері авторського права.

Крім цього, CISAC постійно проводить активну діяльність щодо посилення охорони та захисту прав авторів в мережі Інтернет.

Станом на червень 2013 року Міжнародна конфедерація товариств авторів та композиторів налічувала 229 авторських товариств із 121 країн світу, що об'єднали інтереси більше ніж 2,5 млн. таких діячів у різних сферах діяльності: від музики та мистецтва до літератури та драматургії.

Відповідно до статті 5 Статуту CISAC під організацією, яка здійснює управління правами авторів, розуміється та організація, яка: має на меті й ефективно забезпечує просування немайнових інтересів авторів і захист їхніх майнових інтересів; має в своєму розпорядженні ефективний механізм для збору та розподілу авторської винагороди й несе повну відповідальність за операції, пов'язані з управлінням правами, які довірені їй авторами; не управляє правами виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення або інших власників прав [264].

Що стосується учасників, то Міжнародна конфедерація товариств авторів та композиторів об'єднує організації колективного управління, які постійно підтримують між собою зв'язок і обмінюються досвідом. Авторів, своєю чергою, представляють ці товариства, оскільки участь у них значно спрощує захист їхніх прав, а також відслідковують використання творів та отримання винагороди за це.

Цікавим є те, що перш ніж стати учасником CISAC, організація має витримати випробувальний термін (2 роки). Протягом цього періоду статус такого учасника в Міжнародній організації визначається як тимчасовий. Також до товариств, які мають намір стати учасниками даної організації висуваються певні вимоги:

- організація має бути неприбутковою;
- метою її діяльності має бути захист особистих неманових та майнових прав та інтересів авторів;
- вона повинна мати дієвий апарат зі збору й розподілу авторської винагороди та нести повну відповідальність за управління переданими їй правами;
- вона не може управляти правами виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення;
- така організація не повинна використовувати твори, права на які перебувають в управлінні організації, чи продавати будь-яку частину із зібраних або розподілених організацією винагород [265, с. 66-68].

Щодо діяльності CISAC в Україні, то у нас до складу конфедерації входить організація – Українське агентство з авторських і суміжних прав. А 06 червня 2013 року на засіданні Генеральної Асамблеї міжнародної конфедерації товариств авторів і композиторів прийнято рішення про вступ до неї Всеукраїнської громадської організації «СІНЕМА», що представляє українських авторів аудіовізуальної сфери, зокрема, режисерів, сценаристів, художників-постановників, операторів, авторів музичних творів.

Разом із організаціями колективного управління, які є членами CISAC, дана конфедерація приділяє особливу увагу у вирішенні проблемних питань, які стосуються України. На підтвердження цього, у квітні 2015 року на засіданні Європейського комітету Міжнародної конфедерації товариств авторів і композиторів (CISAC) була прийнята Резолюція стосовно ситуації в колективному управлінні в Україні. Основними вимогами CISAC є: скорочення неприпустимої кількості товариств – необхідно елімінувати «псевдо» організації, які підривають діяльність легітимних ОКУ; ліцензування за принципом «одного вікна» – у кожній сфері має існувати одна ОКУ, яка ліцензуватиме за принципом розширеного колективного управління; особливий випадок «УААСП» – підтримка з боку ДСІВУ та поступовий

перехід Агентства у недержавну організацію, який буде закріплено у законодавстві.

Створення та результативна діяльність ОКУ в Україні у напрямі організації захисту прав інтелектуальної власності, також посилення виконання міжнародних зобов'язань в сфері захисту авторських прав потребує визначення конкретного об'єкту або ідеї, що виступає підтвердженням дії системи адміністративно-правового захисту. Одним із методів вдосконалення адміністративного захисту авторських прав є розробка адаптаційної моделі захисту за допомогою діагностичного підходу. Метод моделювання застосовується для забезпечення цільового результату при ускладненій сукупності дій, виконання яких відбувається під впливом комплексу об'єктивних та суб'єктивних факторів, внаслідок чого втрачається зв'язок між результатом та способами його досягнення, є засобом спрощення та упорядкованості. Модель – це уявлення об'єкту або системи ідей в певній формі. Головною характеристикою будь-якої моделі виступає спрощення реальної життєвої, господарської, процедурної ситуації, до якої вона застосовується. Існує декілька причин, що обумовлюють використання моделювання при прийнятті рішень щодо здійснення адміністративно-правового захисту авторських прав:

- складність багатьох організаційних ситуацій, а модель дозволяє її спростити;
- неможливість проведення експериментів у реальному житті (розробка варіантів захисту та перевірка їх в реальних умовах);
- орієнтація використання пропозицій та процедур з адміністративно-правового захисту авторських прав на майбутнє й можливість за допомогою моделі прорахувати (передбачити) їх ефективність.

В теорії моделювання прийняття рішень відомі:

1. Альтернативно-орєнтовані моделі прийняття рішень - класична модель, поведінкова модель, ірраціональна модель, одноцільові та багатоцільові моделі.

Класична модель спирається на поняття «раціональності» у прийнятті рішень. Передбачається, що особа, яка приймає рішення повинна бути абсолютно об'єктивною та логічною, мати чітку мету, усі її дії у процесі прийняття рішень спрямовані на вибір найкращої альтернативи.

Поведінкова модель (модель Г. Саймона) характеризується «обмеженою раціональністю» (теоретично завжди існує рішення краще за прийняте) та «досягненням задоволеності» (прийняття не найкращого рішення при неможливості досягнення оптимального).

Ірраціональна модель ґрунтується на передбаченні, що рішення приймаються ще до того, як досліджуються альтернативи. Така модель застосовується для вирішення принципово нових, незвичайних рішень в умовах дефіциту часу.

Одноцільові називаються моделі, коли мається одна чітко визначена мета, до досягнення якої прагне суб'єкт адміністративно-правового захисту, або кілька цілей, агрегованих у вигляді однієї комплексної мети. В останньому випадку ступінь досягнення мети визначається за допомогою спеціально розробляється комплексного критерію. Багатоцільовими називаються моделі, що орієнтуються на прагнення до досягнення декількох незалежних цілей, які неможливо привести до єдиної комплексної.

2. Корпораційна модель, яка передбачає врахування норм корпоративної поведінки.

3. Соціотехнічна модель, що відображує вплив технологічного процесу діяльності на внутрішньогрупові зв'язки.

4. Інтеракціоністська модель, що орієнтується на конкретну ситуацію.

5. Конфліктна модель (модель М. Круазье), яка досліджує протистояння та протидії сторін інституцій.

6. Ситуативно-факторні моделі прийняття рішень – дескриптивні, нормативні, індуктивні, дедуктивні, проблемно-орієнтовані.

Дескриптивні моделі застосовуються для опису властивостей та параметрів процесу прийняття рішень з метою прогнозування його ходу в перспективі. Нормативні моделі застосовуються для управління процесом прийняття рішень, для формування його сутнісних елементів та його розвитку. Індуктивні моделі будуються шляхом узагальнення спостережень за одиничними приватним фактами, що є важливими для прийняття управлінського рішення. Дедуктивні моделі формуються через використання спрощеної системи гіпотетичних ситуацій. Проблемно-орієнтовані моделі засновані на впровадженні нових методів моделювання стосовно конкретної проблемної ситуації прийняття рішення.

7. Технологічні моделі прийняття рішень – модель лінійного програмування, імітаційна модель, математичні моделі.

Модель лінійного програмування – використовують для визначення оптимального способу розподілу наявних ресурсів при утворенні конкуруючих потреб (планування послідовності дій при забезпеченні адміністративно-правового захисту, функціональний розподіл учасників процесу адміністративно-правового захисту тощо).

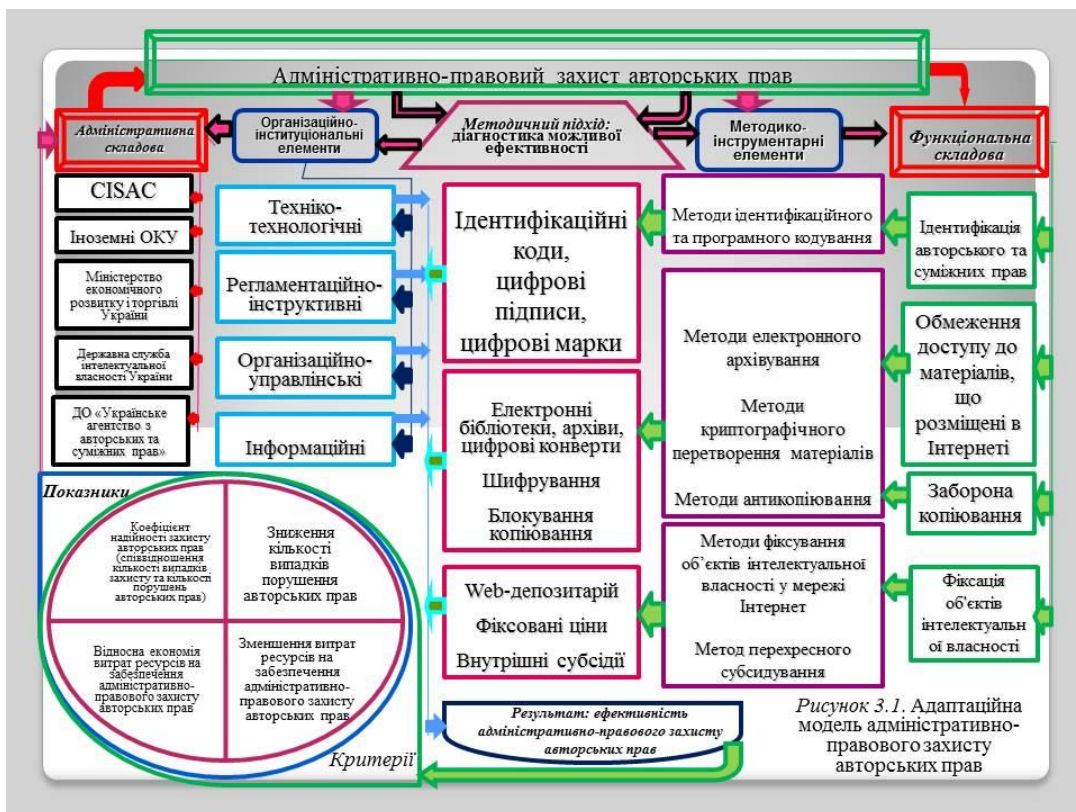
Імітаційна модель – імітація процесу адміністративно-правового захисту у конкретному випадку, її експериментальне використання з метою визначення змін реальної ситуації.

Математична модель може бути рівнянням регресії, засобом діагностики, або правилом прогнозування. Зазвичай, має вигляд формули або сукупності взаємопов'язаних формул, використання котрих дозволяє отримати кількісний результат.

Формування моделі адміністративно-правового захисту авторських прав передбачає максимальну адаптацію усіх визначених моделей до особливостей правового середовища утворення та використання об'єктів інтелектуальної

власності. Адаптаційна модель адміністративно-правового захисту (рис. 3.1.), що будується як класична за принципами раціоналізму та логіки є багатоцільовою моделлю, оскільки за результатами її реалізації досягаються дві цілі – зниження кількості випадків порушення авторських прав та зменшення витрат ресурсів на забезпечення адміністративно-правового захисту авторських прав.

Рис. 3.1

Ситуативно-факторний характер визначеної моделі підтверджується результатами її застосування (індикаторами результативності) – показниками ефективності адміністративно-правового захисту авторських прав. Здатність моделі бути використаною при вирішенні будь-якої конкретної ситуації із забезпечення захисту авторських прав вказує на її узагальненість та універсальність застосування, що є ознаками інтеракціоністичності. Наявність адміністративної складової моделі є ознакою адаптації інституціональних елементів корпоративної та конфліктної моделей до процесу адміністративно-правового захисту авторських прав через формування відповідних інституцій,

правил їх взаємодії, умов упередження та погашення конфліктних ситуацій. Наявність та функціональність техніко-технологічних та інформаційних елементів у складі організаційно-інституціональних елементів адаптаційної моделі свідчить про адаптацію складових соціотехнічної моделі до правового середовища захисту авторських прав.

Таким чином, побудована адаптаційна модель достатньо точно описує взаємозв'язок ефективності системи та процесу забезпечення адміністративно-правового захисту авторських прав.

Врахування специфіки використання авторських прав покладено в основу запропонованої розробленої адаптаційної моделі адміністративно-правового захисту авторських прав, що зумовлює використання діагностичного підходу із визначенням методико-інституціонального забезпечення захисту авторських прав (Рис. 3.1). Модель діє через взаємозв'язок засобів адміністративно-правового захисту та відповідних інститутів. Сутність діагностичного підходу полягає у визначенні можливої ефективності, яка визначається за результатами співвідношення кількості випадків правомірного використання авторських прав та кількості порушення авторських прав і має дорівнювати одиниці або перевищувати її.

Зазначена модель містить наступні складові та елементи:

- адміністративна складова – включає інститути державного управління, одним із повноважень яких є захист авторських прав. До неї входять: Міжнародна конфедерація товариств авторів і композиторів (CISAC), іноземні та вітчизняні організації колективного управління, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна служба інтелектуальної власності, Державна організація «Українське агентство з авторських і суміжних прав» (ДО «УААСП»). ДО «УААСП» є державною організацією, яка є відповідальною за узгодження принципів взаємодії українських ОКУ. Підвищення ефективності такої діяльності зумовлює перехід визначеної державної організації у недержавну, шляхом закріплення недержавного

статусу у законодавстві України. Доведено необхідність на законодавчому рівні узгодити основні поняття (терміни – «правовласник», «користувач прав», «використання прав» тощо), які застосовують фахівці ОКУ у сфері захисту авторського права та суміжних прав;

- організаційно-інституціональні елементи: техніко-технологічні (засоби технічного захисту та технології захисту), регламентаційно-інструктивні (установчі документи, в тому числі статут ОКУ, інструкції, розпорядження, тощо), організаційно-управлінські (функціональні підрозділи, положення про взаємодію, тощо), інформаційні (масив інформації, джерела, споживачі, інформаційні потоки);

- методико-інструментарні елементи: методи ідентифікаційного та програмного кодування; методи електронного архівування, методи криптографічного перетворення матеріалів, методи антикопіювання; методи фіксування об'єктів інтелектуальної власності у мережі Інтернет, метод перехресного субсидування. Інструменти адміністративно-правового захисту авторських прав включають: ідентифікаційні коди, цифрові підписи, цифрові марки; електронні бібліотеки, архіви, цифрові конверти, шифрування, блокування копіювання; web-депозитарій, фіксовані ціни, внутрішні субсидії;

- функціональна складова: ідентифікація авторського права та суміжних прав; обмеження доступу до матеріалів, що розміщені в мережі Інтернет; заборона копіювання; фіксація об'єктів інтелектуальної власності.

Сутність моделі як послідовності цільових заходів щодо забезпечення захисту авторських прав проявляється через показник ефективності її дії – індикатор. Ефективність адміністративно-правового захисту авторських прав запропоновано розраховувати за спеціальним показником співвідношення кількості випадків правомірного використання авторських прав та кількості порушення авторських прав, який має дорівнювати одиниці або перевищувати її. Визначення наведеного показника передбачає подальший аналіз його значення у динаміці. У результаті динамічного аналізу показника

ефективності адміністративно-правового захисту авторських прав отримуються дані об'єктивного оцінювання діяльності органів державного управління у сфері захисту авторських прав.

Таким чином, підсумувавши вищевикладене, можна стверджувати, що існування України як суверенної, незалежної, демократичної і правової держави, в якій права та свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави в цілому, неможливе без функціонування системи захисту прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності та на інші об'єкти права інтелектуальної власності. Саме за допомогою такої системи здійснюється реалізація гарантій громадян на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Ми погоджуємося із позицією Н. О. Задорожнюк, що з урахуванням сучасних світових проблем щодо захисту прав інтелектуальної власності доцільно сформулювати та розвивати ініціативну та відкриту систему співробітництва між країнами та міжнародними організаціями з метою спільного просування справи щодо створення в усьому світі налагодженого механізму та сприятливого середовища для забезпечення «високого рівня» захисту прав інтелектуальної власності.

Таким чином, за результатами дослідження міжнародно-правового досвіду захисту авторських прав запропоновано такі напрями забезпечення ефективного адміністративно-правового захисту авторських прав:

- співпраця з організацією колективного управління шляхом передачі функцій управління майновими правами авторів;
- забезпечення правомірного використання авторських прав на основі діагностики ефективності їх адміністративно-правового захисту;
- створення нових та удосконалених технічних засобів і технологій захисту авторських прав.

3.2. Напрями удосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні

Процеси інтеграції України в ЄС потребують узгодження законодавства до стандартів ЄС, в тому числі і в галузі інтелектуальної власності. Намагання України інтегруватися у світову спільноту та зокрема в ЄС зумовлює потребу приведення її законодавства до визнаних стандартів у сфері правового впливу взагалі та впливу на окремі сфери діяльності. Насамперед йдеться про виконання Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [266], у якому КМ України приписано: 1) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом; 2) відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом; 3) забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їхніх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом; 4) у проектах законів про Державний бюджет України на відповідний рік передбачати кошти на фінансування Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Зазначимо, що актуальність внесення змін до законодавства у сфері інтелектуальної власності обумовлена й тим, що процес європейської інтеграції, перш за все, стосується економічної інтеграції і базується на зближенні національних правових систем та відбувається у спільному правовому просторі. З цього виходила Європейська Комісія, формулюючи третій Копенгагенський критерій набуття членства в Європейському Союзі, а також перспективи отримання державами-сусідами ЄС частки внутрішнього ринку ЄС.

Формально, у ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським союзом) та їх

державами-членами [267] від 16 червня 1994 р. Україна зобов'язалася вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС у визначених сферах, а ЄС зобов'язався надавати Україні належну технічну допомогу для реалізації цих заходів, зокрема, завчасно представляти інформацію, особливо стосовно відповідного законодавства ЄС, допомагати у здійсненні перекладу законодавства ЄС у відповідних сферах та здійсненні професійної підготовки фахівців, задіяних у процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Зауважимо, що на практиці ця «належна технічна допомога» зводилась лише до надання консультацій щодо законодавчої практики держав-членів ЄС та написання звітів про проведення консультацій на запити фактичних отримувачів допомоги (Адміністрації Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України).

Загалом, Угода ТРІПС не передбачає обов'язкової наявності адміністративних процедур для захисту прав інтелектуальної власності, тому кожна країна вправі застосовувати тільки судові процедури (суди) для захисту прав інтелектуальної власності, що відповідає міжнародним стандартам. Якщо, однак, країна застосовує адміністративні правозастосовчі заходи, то вони мають відповідати процесуальним вимогам, що передбачені Угодою ТРІПС щодо судових процедур у відповідності зі її статтями 40-50. Згідно з Угодою ТРІПС з метою забезпечення захисту прав через адміністративні органи, країни-члени СОТ повинні встановлювати справедливі та рівні для всіх процедури захисту прав, які не є необґрунтовано обтяжливими, складними або затратними, а також не обмежуються в часі для прийняття дій.

Посилення європейської інтеграційної складової України як основи зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної політики, актуалізує важливість авторського права і його проявів, зокрема в адекватному нормативно-правовому забезпеченні охорони та захисту прав його суб'єктів. Така діяльність практично проявилася у підвищенні ролі авторського права та його

значенні в системі національного законодавства. Активна комерціалізація об'єктів авторського права та введення їх в господарський оборот спричинило комплекс проблем щодо тлумачення їх вільного використання і, відповідно, ускладненні володільців прав на них відстояти свої права, небажання користувачів виплачувати винагороду за їх використання, намаганні третіх осіб отримувати великі прибутки від таких зловживань.

У першому розділі нами зазначено, що зі становленням системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні (1995-1999 рр.) було запроваджено курс на радикалізацію соціально-економічних реформ в країні (жовтень 1994 р.) та включення заходів із впровадження міжнародних стандартів охорони інтелектуальної власності, – укладенням Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС та початком з 1995 р. переговорного процесу про набуття повноправного членства в Світовій організації торгівлі (СОТ). Тому Україна як учасниця цих та інших міжнародно-правових договорів повинна забезпечити їх дію на власній території, насамперед адміністративно-правовими засобами.

Водночас було визнано цілу низку проблем у сфері авторського права і суміжних прав та нагальність виконання жорстких умов, що закріплені в офіційних документах ЄС, зокрема: створити і мати дієздатну національну систему охорони авторського права і суміжних прав у рамках спільного ринку ЄС; дотримуватися правил та регулюючих принципів, що встановлені в ЄС. Йшлося про створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності, яка залежала б від розробки чітко визначеної політики у сфері авторського права та була б спрямована на забезпечення прав і законних інтересів вітчизняних і зарубіжних авторів.

Законодавство України про авторське право і суміжні права набуває певної правової завершеності, що знайшло відображення у тенденціях до його універсалізації. Тому, діяльність з удосконалення існуючої нормативно-правової бази у сфері авторського права у цьому напрямі є виправданою,

проте з урахуванням гостроти окремих його порушень та потреби їх викорінення за рахунок посилення акценту на типових порушеннях та санкціях.

Розробка і подання на розгляд у Верховну Раду України законопроектів, зокрема, які стосуються змін у КУпАП та інші акти адміністративно-правового спрямування у сфері захисту авторських прав є одним із кроків наближення України до інтеграції у світову спільноту. Це слідує із проголошеного Україною курсу на європейську інтеграцію та вимог Європейського Союзу до країн, які претендують на повноправне членство в ЄС. Це забезпечує єдність і диференціацію при вирішенні завдань у сфері авторського права з удосконалення видів, засобів і способів захисту прав авторів та інших суб'єктів авторського права.

До нормативно-правових актів Європейського Союзу в галузі авторського права і суміжних прав відносяться директиви Європейських Співтовариств, положення яких істотно впливають на розробку нових міжнародних договорів, національних законодавчих актів на різних континентах, зокрема: «Про юридичний захист комп'ютерних програм» [268] від 14 травня 1991 року № 91/250, «Про право на прокат та деякі суміжні права» [269] від 19 листопада 1992 року № 92/100; «Про координацію певних положень авторського права і суміжних прав щодо радіомовлення через супутники і ретрансляції по дротовому зв'язку» [270] від 27 вересня 1993 року № 93/83; «Про уніфікацію строку охорони авторського права і деяких суміжних прав» [271] від 23 жовтня 1993 року № 93/98. Йдеться також і про резолюції Європейського парламенту і Ради Європи «Про юридичний захист баз даних» [272] від 11 березня 1996 року № 96/9. Їх положення є обов'язковими для всіх держав-членів ЄС.

Також важливе значення для розвитку національних систем авторського права і суміжних прав має дослідження Європейських Співтовариств

«Зелений документ. Авторське право і суміжні права в інформаційному просторі» (1995 р.).

Стратегічними напрямками інтеграції законодавства у галузі авторського права і суміжних прав виділено: наближення законодавства України до вимог Європейського Союзу щодо охорони авторського права і суміжних прав; забезпечення правомірного використання в Україні об'єктів авторського права і суміжних прав; розвиток та вдосконалення інституційної бази захисту авторського права і суміжних прав та механізмів її впровадження.

Наразі, для забезпечення відповідності законодавству, важливо забезпечити правомірне використання в Україні об'єктів авторського права, захист конституційного права авторів творів науки, літератури, мистецтва, користування та розпорядження результатами їх творчої праці. Насамперед, йдеться про протидію піратським творам і їх неправомірне розповсюдження в мережі Інтернет, створення різного роду банків даних, зокрема депозитаріїв з порушенням авторських прав. У всякому разі, розміщення твору у депозитарії згідно з ст. 441 ЦК України [45] є його використання, навіть якщо вільним (ст. 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10], то з повідомленням автора та виплатою йому винагороди. Вирішення цих завдань вбачається через застосування заходів системного характеру, енергійним та рішучим формуванням цивілізованого ринку інтелектуальної власності.

На сьогодні залишилося важливим завданням забезпечення правомірного використання творів, комп'ютерних програм, шляхом удосконалення адміністративних структур та юридичних механізмів, що забезпечують охорону авторського права, зокрема: підвищенням ефективності діяльності державних органів та організацій колективного управління, шляхом вдосконалення законодавчої бази, що регулює статус ОКУ; залучення представників авторської громадськості, творчих спілок для ефективного забезпечення прав і законних інтересів авторів; забезпечення виплати авторської винагороди за використання творів на радіо і телебаченні, при

звукзаписі, за публічне виконання відеофільмів, за виготовлення чи імпорт обладнання, використовуваного для відтворення творів в особистих цілях як єдиної і правомірної умови такого використання; поліпшення взаємодії інституцій різного рівня у процесі забезпечення правомірного використання творів, комп'ютерних програм.

І в цьому напрямку вже чимало зроблено в Україні. Так, наприклад, Державною службою інтелектуальної власності на виконання доручення Президента України від 9 квітня 2013 р. N1-1/792 розроблено проект Закону України «Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав», проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет» із відповідними змінами до КУпАП, Закону України «Про авторське право і суміжні права» в частині порушення авторських прав в мережі Інтернет. Проте, на сьогодні дані законопроекти так і не прийняті Верховною Радою України.

Крім прогалин у правовому регулюванні адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні, також існують проблеми, які стосуються таких питань, як визначення судової юрисдикції окремих справ у сфері інтелектуальної власності, ускладнення, що виникають у ході розгляду таких справ, правильне визначення сторін у відповідних адміністративних позовах тощо.

На думку Т. М. Трояновської, остання сфера проблем зумовлена, з-поміж іншого, проблемами співвідношення компетенції окремих органів влади у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Так, в окремих випадках повноваження таких органів визначені недостатньо чітко, виникає питання конкуренції їх компетенції, внаслідок чого існують проблеми із правильним визначенням сторін у спорах, що виникають у сфері інтелектуальної власності, а також, іноді – із визначенням юрисдикції цих спорів [201, с. 160].

Значним чинником наведеної вище ситуації є недостатнє закріплення на законодавчому рівні компетенції органів виконавчої влади щодо адміністративно-правової протидії порушенням авторських прав, притягнення правопорушників авторських прав до адміністративної відповідальності, накладення стягнень тощо.

Проблема протидії правопорушенням тривалий час є предметом дослідження законодавців, науковців та практиків. Наразі проблема протидії адміністративним порушенням та зокрема порушенням авторських прав набула прикладних аспектів, особливо, якщо подивитись на неї крізь призму забезпечення та реалізації прав та свобод людини і громадянина.

Порушення авторських прав в Україні є серйозною проблемою, нерозв'язання і загострення якої визначає міжнародне становище нашої держави та політичний імідж у світі. Важливу роль у протидії цим порушенням відведено адміністративному законодавству.

Протидія повинна мати випереджаюче спрямування, стосуватися виховання поваги до правопорядку взагалі та встановленого законодавством порядку у сфері авторського права зокрема, насамперед тих, хто причетний до творчої діяльності та використовує її результати, а це стосується більше тих, хто має права на такі результати та їх комерціалізує. Йдеться про комплексне вирішення проблеми протидії порушенням у сфері інтелектуальної власності взагалі за рахунок активізації контролю та авторського права зокрема.

При узагальненому підході до компетенції державних органів, установ та структур, що наділені прямими і непрямыми функціями в сфері інтелектуальної власності, простежується диференціація за двома напрямками: авторське право і суміжна права; право промислової власності.

Не повторюючи державних та недержавних органів, які мають управлінські повноваження у сфері охорони та захисту авторських прав, які більше націлені на шоу-бізнес, зауважимо, що вони пересікаються. Безумовно, що провідна роль відведена Державній службі інтелектуальної власності

України як центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності. Водночас аналіз її повноважень свідчить, що до завдань, які стосуються захисту авторських прав належить також захист права промислової власності.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо протидії таким адміністративним правопорушень здійснюється за загальними правилами провадженням у справах про адміністративні правопорушення, але існують певні особливості адміністративної відповідальності. По-перше, суб'єктами відповідальності за ці правопорушення є громадяни та спеціальні суб'єкти господарської та іншої діяльності, які використовують об'єкти авторського права. Їх перелік визначено відповідними статтями КУпАП із посиланням на Закон України «Про авторське право і суміжні права» та інші акти законодавства, в якій наведені суб'єкти, що несуть відповідальність за вчинення цих правопорушень.

Значна частина – це професіонали, які створюють об'єкти авторського права і які їх комерціалізують чи/та використовують. Наразі плагіату намагаються протидіяти програмними засобами, результатом чого є розроблена низка програм «Антиплагіат», «Плагіат», які попри те, що мають недоліки, все рівно обходяться і вони не рятують наукове співтовариство та навчальний процес від масовості або величезної кількості плагіату. До того, такі програми не враховують об'єктів, на які авторське право не поширюється, чи які втратили правову охорону внаслідок чого виникає низка проблем.

Виправданим у даній ситуації є рецензування робіт, яке б могло запобігти опублікуванню плагіатів, та робіт, які не відповідають встановленим вимогам. Проте, як свідчить практика, рецензування таких робіт часто є формальним, безоплатним і неякісним. У низці видань воно монополізоване технічними редакторами, що призводить до курйозів.

Одним із напрямів протидії порушенням авторських прав вважаємо поширення знань про інтелектуальну власність, що є актуальним для України

та пов'язаним з існуючою ситуацією стосовно захисту та дотримання прав інтелектуальної власності і проблемами, які інколи виникають унаслідок ще недостатнього рівня знань і низького рівня культури за цим напрямом у суспільстві. Серед них – не завжди ефективне застосування механізмів охорони, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності; досить високий рівень контрафакції та піратства, у тому числі широке використання неліцензійних комп'ютерних програм; значна кількість випадків недобросовісної конкуренції із залученням прав інтелектуальної власності; не завжди добросовісна подача заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності; низька активність ділових кіл щодо залучення існуючого в країні потенціалу інтелектуальної власності тощо.

Діяльність із навчання та розповсюдження знань в сфері інтелектуальної власності організовується та реалізовується державою через Міністерство освіти і науки України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Державну службу інтелектуальної власності України згідно з наданими їм повноваженнями. Ця діяльність спрямована на активізацію осмислення українським суспільством необхідності законного застосування прав інтелектуальної власності. Саме правильне застосування таких прав забезпечить розвиток економіки, буде стимулювати творчу активність та інноваційний процес на благо всієї країни.

Для сприяння співпраці в сфері інтелектуальної власності з промисловістю і підприємництвом, з академічним та університетським середовищем, науково-дослідними установами, засобами масової інформації та громадськими організаціями Державна служба інтелектуальної власності постійно організовує просвітницькі заходи, радіо- та телепередачі задля підвищення рівня обізнаності різних категорій населення з питань інтелектуальної власності, формування інтелектуального потенціалу країни. З цією метою проводяться заходи, спрямовані на підвищення винахідницької активності, популяризацію прав інтелектуальної власності серед молоді,

підвищення зацікавленості молоді в отриманні знань у сфері інтелектуальної власності, визначення перспектив розвитку сфери в цілому, освоєння сучасних інформаційних технологій тощо.

Значну роль у цьому процесі адміністративно-правового захисту відіграють і державні інспектори з питань інтелектуальної власності, які проводять просвітницьку роботу в регіонах України. Вони постійно взаємодіють із засобами масової інформації: публікують статті в регіональних газетах і журналах, виступають на місцевих телеканалах, публікують інформацію на сайтах облдержадміністрацій та міських рад; проводять навчально-методичну роботу для працівників правоохоронних органів і прокуратури.

Завдяки активній діяльності з просування інтелектуальної власності в Україні все більше поглиблюється процес осмислення місця і ролі інтелектуальної власності як ціннісного ресурсу та міцного інструменту розвитку творчої активності та інновацій. Поступове зростання рівня культури у сфері інтелектуальної власності потребує, за прикладом провідних країн світу, впровадження новітніх освітніх заходів із питань інтелектуальної власності в національну систему освіти на всіх її рівнях. Це передбачає більш активне залучення до цього процесу Міністерства освіти і науки України.

Водночас, в умовах інформатизації суспільства, масового розповсюдження Інтернет і вітчизняних досягнень у сфері інформаційних технологій, все більш актуальним виявляється необхідність максимального використання можливостей сучасної техніки з розповсюдження інформації та здійснення консалтингових послуг у режимі он-лайн. Поряд із значними успіхами щодо безкоштовного доступу в режимі он-лайн до інформації про заявки та охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності, впровадження системи використання цифрового підпису, залишаються ще реальні можливості інформаційних і комунікаційних технологій, які можуть бути реалізовані на законодавчому рівні на благо нинішніх і потенційних

українських та іноземних користувачів Національної системи інтелектуальної власності: електронна подача заявок на об'єкти інтелектуальної власності, електронний документообіг тощо.

Отже, основними напрямками протидії порушенням авторських прав мають стати:

наукові, методологічні, організаційні, правові та технологічні основи регулювання суспільних відносин у сфері авторського права, організаційно-правової діяльності тих державних установ, які причетні до цієї діяльності;

дослідження економічних і правових проблем авторського права та управління у сфері використання об'єктів авторського права;

формування теоретичних засад розробки методів і засобів правового забезпечення, а також підтримка прийняття рішень в організаційно-правовій сфері щодо використання об'єктів авторського права;

розробка наукових та правових основ, формування концепцій та проектів протидії порушенням авторських прав;

розвиток і становлення правової термінології, розробка класифікаторів, тезаурусів, термінологічних словників щодо інформаційних відносин;

становлення системи протидії порушенням авторських прав, зокрема програмного забезпечення.

Можна цілком обґрунтовано стверджувати, що наразі – це один зі стратегічно важливих і перспективних напрямів зростання світової науки, навколо якої уже формується новий комплекс наук. Тому, вважається важливим і своєчасним зосередити увагу закладів освіти, вчених і педагогів України та інших країн світу, а також засобів масової інформації на цьому феномені для того, щоб він знайшов своє адекватне відбиття в програмах, методиках і навчальних планах системи вищої та середньої освіти, а також у системі післядипломної підготовки і, передусім, – викладачів.

Розглянувши, основні напрями протидії правопорушенням авторських прав, слід зазначити, що не манш важливим напрямком удосконалення

адміністративно-правового захисту авторських прав є визначення особливостей застосування інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства про захист авторських прав.

Адміністративно-правова відповідальність, як правовий феномен досліджувалася в працях вітчизняних науковців-адміністративістів: В. Б. Авер'янова, який виділив її як різновид юридичної відповідальності – сукупність адміністративних відносин щодо застосування уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, які вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій, адміністративних стягнень [73, с. 310-311]. З ним майже солідаризувався І. П. Голосніченко, який її визначив також як сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням до суб'єкта проступку адміністративних стягнень [273, с. 76]. У даних тлумаченнях упускається процесуальна чи процедурна форма такого застосування стягнень.

С. Т. Гончарук визначив адміністративно-правову відповідальність як специфічну форму реагування держави в особі її компетентних органів на вчинення адміністративних проступків, згідно з чим особи, які їх скоїли, повинні відповісти перед уповноваженими державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративне стягнення в установлених законом формах та порядку [274, с. 7]. Ми вважаємо, що адміністративна відповідальність настає перед державою, у дохід якої стягуються штрафи, конфіскується чи вилучається майно, а її представляє адміністративний орган, який здійснює таку діяльність чи якому делеговані державою певні повноваження.

На думку В. К. Колпакова, адміністративно-правова відповідальність – це передбачене законодавством примусове застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, санкцій, реалізація яких юридично зафіксована [275, с. 223], що, на наш погляд, є також занадто узагальненим і певним чином

дисонує із раніше заявленим ним більш розгорнутим розумінням адміністративно-правової відповідальності;

Ю. С. Шемшученко розглядає адміністративно-правову відповідальність як вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчинені ними адміністративні правопорушення [276, с. 437].

Ваговий внесок в її розуміння внесли також вчені-члени спеціалізованої вченої ради НАУ як О. В. Кузьменко, С. О. Масьонз, О. П. Рябченко, І. М. Сопілко та інші.

Водночас, звертаємо увагу, що КУпАП оперує поняттями стягнення та відповідальність. Йдеться, що адміністративно-правова відповідальність сама по собі є структурною і пов'язується із сферою публічного адміністрування та забезпеченням держави суспільного чи точніше, як ми вважаємо, державного порядку у тих сферах, які взяті під державну охорону.

Адміністративний захист від правопорушень у сфері інтелектуальної власності, у тому числі й авторського права, повинна передбачати деталізацію самих порушень та їх наслідків, моделювати об'єкт правового захисту не узагальнено, як це маємо наразі, а диференційовано, встановлювати коло осіб, які вправі накладати стягнення і притягати до адміністративної відповідальності, корелюватися із іншими видами правової відповідальності.

Адміністративно-правові санкції можуть застосовувати визначені законом державні органи, які мають контрольні повноваження. Суд має право також їх застосувати за адміністративні правопорушення, але вже як адміністративно-правове покарання, і як наслідок притягнення до такої відповідальності. Між першим та другим процесами за наслідками здавалося б великої різниці немає, що слугує їх ототожненню під загальною назвою адміністративна відповідальність. Принаймні лише поодинокі науковці вбачають у тому різницю.

Насамперед, притягнути до правової відповідальності згідно з Конституцією України вправі тільки суд, у порядку що визначено в даному

разі Кодексом адміністративного судочинства України [136]. Прийняття рішення судом про притягнення до відповідальності пов'язане із адміністративними судовими процедурами, витрати на які покладаються на сторони, а скоріше на правопорушника.

При призначенні покарання несудовими органами варто говорити про позасудове накладення стягнень, які можуть бути виконані, а можуть бути і нереалізовані. Тут також йдеться про юридичні процедури позасудового покарання порушника норм, але такі процедури неуніфіковані, що на наш погляд, є значним недоліком чинного законодавства.

Щодо позасудового покарання порушника, то склалось розуміння, що це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення.

У будь-якому разі адміністративно-правова відповідальність проявляється як: санкція, покарання, реакція на правопорушення [277, с. 130]. З точки зору комплексного підходу – це гарантія забезпечення охоронної функції права, що охоплює два взаємопов'язані і взаємозабезпечувані елементи: 1) компенсаційний вплив на державу як гаранта суспільного порядку; 2) штрафного (репресивного) впливу на деліквента чи відповідальних за нього осіб.

При тому, з одного боку відповідальність визначається як застосування (реалізацію) санкції, з іншого – як виконання обов'язку на підставі державного чи прирівняного до нього примусу, чи як правовідносини між правопорушником та державою в особі її компетентного органу. При цьому, звертається увага, що гносеологічно «... як і десятиліття тому, державноцентристська ідеологія пронизує вітчизняне адміністративно-деліктне законодавство – у термінології, структурі, функціях, принципах, предметі регулювання та об'єкті охорони закону про відповідальність за адміністративні проступки. Цілком очевидно, що в умовах сталого

демократичного розвитку держави і суспільства така ситуація є неприродною, а отже, і недовговічною» [278, с. 201].

З таким підходом можна погодитися, зокрема щодо недолугості:

- а) поміщення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності у главі порушень проти власності; б) узагальненого у ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення змішування всіх об'єктів права інтелектуальної власності, ігнорування його систематики та наслідків і небезпек від порушення прав на окремі групи об'єктів права інтелектуальної власності взагалі та від окремих деліктів зокрема.

Така диференціація адміністративних проступків є досить виправданою, зокрема щодо плагіату, яким згідно ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10] є:

- а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, визначені статтями 14 і 38 цього Закону, та їх майнові права, визначені статтями 15, 39, 40 і 41 цього Закону, з урахуванням передбачених статтями 21 - 25, 42 і 43 цього Закону обмежень майнових прав;

- б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;

- в) плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;

- г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;

- ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або)

суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

До порушень прав на об'єкти авторського права відносимо:

п. д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;

п. е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу.

Правопорушення, що передбачене у п.«є» ст. 50 – підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління стосується порушення прав проти інформації.

Таким чином, очевидні різні порушення проти об'єктів авторського права, а також проти прав на них та інформаційні порушення щодо згаданих об'єктів правової охорони. Останній напрямок цікавий з огляду на виділення у 2014 році нової наукової спеціальності 12.00.13 – інформаційне право; право інтелектуальної власності [279, с. 3]. Очевидно, що законодавець диференціював порушення авторських прав і не тільки як крадіжкове посягання на об'єкти авторського права.

З урахуванням наведеного, ми вважаємо за необхідне, доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення главою 6-1 «Адміністративні правопорушення, що посягають на інтелектуальну власність та права на неї», в межах якої виділити окрему статтю «Порушення авторських прав»:

а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав та їх майнові права, –

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення;

б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення, –

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення;

в) плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору, –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, та у разі вчинення даного правопорушення особою, яка має науковий ступінь (вчене звання) із позбавленням даного наукового ступеня (вченого звання);

Повторне протягом року вчинення плагіату, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, –

тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення, –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, –

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу, –

тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення;

є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління, –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі, –

тягне за собою накладення штрафу від ста сімдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

З огляду на сучасну доктрину розвитку адміністративного права та його традиційний вплив вбачається: а) реєстраційний напрям захисту як

констатація приналежності прав окремим суб'єктам авторського права; б) контрольний аспект про що йшлося вище, але із забезпеченням його ефективності; в) вдосконалення адміністративно-правової відповідальності за порушення у сфері авторського права.

Таким чином, удосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні запропоновано здійснювати через розмежування юрисдикцій суб'єктів притягнення до адміністративної відповідальності за порушення авторських прав. Окрім того, вдосконалення стосуються також юридичної кваліфікації порушень авторських прав і передбачають диференціацію відповідальності залежно від виду порушень і наслідків. Покращення процедури фіксації адміністративного правопорушення запропоновано здійснювати через обґрунтування преюдиційного значення протоколу про адміністративне правопорушення у сфері захисту авторських прав. Поліпшення практики застосування санкцій, відносно порушників авторських прав обґрунтовано через їх віднесення до адміністративно-правових деліктних зобов'язань.

Висновки до Розділу 3

З метою вдосконалення механізму захисту авторських прав та з врахуванням основних норм та інститутів національної системи охорони й досвіду адміністративно-правового захисту авторських прав в іноземних державах, розроблено адаптаційну модель адміністративно-правового захисту авторських прав за допомогою діагностичного підходу. Дана модель містить взаємозв'язок засобів адміністративно-правового захисту та відповідних інститутів, характеризує ефективність методико інституціонального забезпечення захисту авторських прав. Якісне вдосконалення правового регулювання адміністративно-правового захисту авторських прав передбачає

закріплення у нормативно-правових актах переліку посадових осіб органів внутрішніх справ, митної служби тощо, які уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення.

Напрямами удосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав є виокремлення глави 6-1 «Адміністративні правопорушення, що посягають на інтелектуальну власність та права на неї», в межах якої необхідно виділити окрему статтю «Порушення авторських прав»; ухвалення нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини в сфері захисту авторських прав (законів України «Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав», який спрямований на приведення діяльності українських ОКУ до європейських та світових стандартів, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», який покликаний змінити ситуацію з незаконним використанням об'єктів авторського права та суміжних прав в українському сегменті Глобальної мережі та схвалення Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року).

Крім нормотворчої діяльності як напряму удосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав, в Україні ще важливими напрямами є: 1) протидія порушенням авторських прав; 2) вдосконалення інституту адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства про захист авторських прав; 3) контрольний аспект з боку органів державної влади та їх посадових осіб, але із забезпеченням його ефективності.

Ефективність адміністративно-правового захисту авторських прав рекомендовано визначати за сформованим показником співвідношення кількості випадків правомірного використання авторських прав та кількості порушення авторських прав, який має дорівнювати одиниці або перевищувати

її. Розрахунок зазначеного показника та його подальший аналіз у динаміці сприяє досягненню об'єктивного оцінювання функціональності діяльності органів державного управління у сфері захисту авторських прав.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено науково-практичне завдання, що стосується формування нових підходів до адміністративно-правового захисту авторських прав. У результаті проведеного дослідження сформовано наступні висновки, пропозиції і рекомендації:

1. Сутністю адміністративно-правового захисту авторських прав є застосування заходів адміністративного примусу, судової адміністративної юрисдикції, спрямованих на відновлення, визнання прав та припинення порушень прав громадян, здійснюваних органами публічної влади за заявами громадян або з ініціативи компетентних органів.

2. Змістом адміністративно-правового захисту авторських прав є: нормотворча, правозастосовна та правоохоронна сфери. Зокрема йдеться про: управління у сфері нормотворчості та її наукового забезпечення, проведення експертиз проектів нормативних актів; визначення кваліфікаційних вимог до окремих об'єктів авторського права; владно-розпорядчу діяльність державних органів у сфері здійснення їх повноважень із дотримання вимог чинного законодавства щодо регулювання відносин у зв'язку із створенням та використанням об'єктів авторського права; дотримання прав суб'єктів авторського права, попередження та виявлення правопорушень; діяльність самоврядних об'єднань творчих працівників із захисту авторських прав; забезпечення об'єктивного своєчасного та повного розгляду справ судами при притягненні порушників до адміністративної відповідальності.

3. Аналіз історії розвитку вітчизняного законодавства про інтелектуальні права вказує на розгалуженість нормативної бази в цій сфері. Необхідність адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу визначила необхідність зміни підходу до нормативно-правового регулювання, що полягає у пріоритетному значенні інтелектуальних прав з

позиції Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності з авторського права.

4. Адміністративно-правовий захист авторських прав є системою передбачених нормами адміністративного права засобів, способів, притаманних адміністративній юрисдикції з метою визнання, поновлення прав, недопущення порушень та притягнення винних у порушенні цих прав до відповідальності. Загальними принципами адміністративного права, на яких ґрунтується адміністративно-правовий захист авторських прав, є: верховенство права, демократизм, законність, гласність, відповідальність, самостійність.

5. Авторські права як об'єкт адміністративно-правового захисту являють собою врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності, які охороняються нормами адміністративного законодавства. Важливими особливостями адміністративно-правового захисту авторських прав є його здійснення уповноваженими посадовими особами засобами адміністративної юрисдикції та розгалуженість нормативно-правових актів, якими регламентовано правозахисну діяльність.

6. Суб'єкт адміністративно-правового захисту авторських прав визначений як особа, що набуває права й обов'язки в адміністративних правозахисних відносинах, реалізує такі права з метою досягнення конкретного результату щодо запобігання і припинення порушень авторських прав, притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення порушеного права. Для забезпечення ефективного адміністративно-правового захисту авторських прав та на реалізацію державної політики в зазначеній сфері спрямована діяльність органів виконавчої влади, державних органів зі спеціальним статусом, судів, громадських об'єднань.

7. Основним адміністративно-правовим засобом захисту авторських прав є право особи на скаргу. Широкого використання набуло право

громадян на адміністративну скаргу, предмет якої стосується бездіяльності державних органів у тому числі тих, які здійснюють контроль за використанням об'єктів авторського права. Важливе місце серед засобів адміністративно-правового захисту авторських прав та законних інтересів громадян займає адміністративний позов, що розглядається у порядку позовного провадження адміністративними судами.

8. На основі аналізу досвіду адміністративно-правового захисту авторських прав в іноземних державах розроблено адаптаційну модель адміністративно-правового захисту авторських прав за допомогою діагностичного підходу. Дана модель містить взаємозв'язок засобів адміністративно-правового захисту та відповідних інститутів, характеризує ефективність методико-інституціонального забезпечення захисту авторських прав. Якісне вдосконалення правового регулювання адміністративно-правового захисту авторських прав передбачає закріплення у нормативно-правових актах переліку посадових осіб органів внутрішніх справ, митної служби тощо, які уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення.

9. Напрямами удосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав є виокремлення глави 6-1 «Адміністративні правопорушення, що посягають на інтелектуальну власність та права на неї», в межах якої необхідно виділити окрему статтю «Порушення авторських прав»; ухвалення нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини в сфері захисту авторських прав (законів України «Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав», який спрямований на приведення діяльності українських ОКУ до європейських та світових стандартів, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», який покликаний змінити ситуацію з незаконним використанням об'єктів авторського права та суміжних прав в українському

сегменті Глобальної мережі та схвалення Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року).

10. Ефективність адміністративно-правового захисту авторських прав рекомендовано визначати за сформованим показником співвідношення кількості випадків правомірного використання авторських прав та кількості порушення авторських прав, який має дорівнювати одиниці або перевищувати її. Розрахунок зазначеного показника та його подальший аналіз у динаміці сприяє досягненню об'єктивного оцінювання функціональності діяльності органів державного управління у сфері захисту авторських прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корчевний Г. В. Адміністративна відповідальність за порушення авторських та суміжних прав: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Корчевний Геннадій Валерійович. – Одеса, 2002. – 178 с.

2. Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні : монографія / В. Б. Харченко. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 480 с.

3. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: монографія / Р. Б. Шишка. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 368 с.

4. Брус І. І. Українська наука потребує «революції» у боротьбі з плагіатом / І. І. Брус // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 2. – Том 1. – С. 164-167.

5. Покращення позиції України в "Списку 301" підвищить інвестпривабливість країни – Офіційний сайт Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://press.unian.ua/pressnews/1074753-pokraschennya-pozitsiji-ukrajini-v-reytingu-na-ybilshih-pirativ-pidvischit-investprivablivist-krajini-derjslujba-intelektualnoji-vlasnosti.html>.

6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 11. – ст. 143.

7. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади : монографія / за науковою редакцією О. П. Орлюк: кол. авторів: В. С. Дробязко, А. В. Міндрул, О. О. Тверзенко, Л. І. Работягова, О. О. Штефан. та ін. – К.: Лазурит-Поліграф, 2010. – 464 с.

8. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право : Міжнародний документ від 20.12.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

9. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Міжнародний документ від 15.04.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №2-3. – ст. 41.

11. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Міжнародний документ від 24.07.1971 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

12. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №16. – ст. 110.

13. Про стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

14. Про Рекомендації парламентських слухань "Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування" : Постанова Верховної Ради України від 27.06.2007 № 1243-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1243-v>.

15. Експерти ЄС формують навчальну програму для українських суддів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/twinning-15042015>.

16. Проект Twinning проводить навчання співробітників митних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/ua/tw_26-280116.

17. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю. М. Капіци : кол.авторів: Ю. М. Капіца, С.

К. Ступак, В. П. Воробйов та ін. – К.: Видавничий дім «Слово», 2006. – 1104 с.

18. Макаренко Г. Україна у боротьбі з піратством: поступ і бар'єри / Г. Макаренко // Юридичний вісник України : Загальнонаціональна правова газета. – 2007. – № 11. – С. 5.

19. Штефан О. О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права / О. О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 6. – С. 3-13.

20. Панькевич В. М. Проблеми захисту авторського права в Україні / В. М. Панькевич, М. О. Вербська // Право [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Pravo/3_124135.doc.htm.

21. Учень В. Ю. Проблеми у сфері захисту авторського права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NiTSB_2009/Pravo/41507.doc.hm.

22. Чернявський С. С. Аналіз діяльності підрозділів ДСБЕЗ МВС України в умовах нового кримінального процесуального законодавства України / С. С. Чернявський, В. І. Василичук // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2015. – №1. – С. 208-219.

23. Про визнання такими, що втратили чинність, накази Міністерства освіти і науки України : Наказ МОН України від 04.03.2015 № 235 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/3635>.

24. Степаненко К. В. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном : дис. ... кандидата юрид. наук / К. В. Степаненко. – Дніпропетровськ, 2009. – 229 с.

25. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

26. Дручек О. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України / О. М. Дручек // Форум права. – 2013. – №2. – С. 123-128.

27. Демиденко В. О. Утвердження і забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина в діяльності міліції : автореф. дис. для здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / В. О. Демиденко. – К., 2002. – 16 с.

28. Наливайко О. І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / О. І. Наливайко. – К., 2002. – 18 с.

29. Олійник А. Ю. Теорія держави і права : навч. посіб. / А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарев, О. Л. Слюсаренко. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.

30. Кравченко Ю. Ф. Свобода як принцип демократичної правової держави : монографія / Ю. Ф. Кравченко. – Х.: Вид-во, Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 405 с.

31. Иеринг Р. фон. Борьба за право / Р. фон Иеринг [пер с нем. П.П. Волкова]. – М.: Типография Грачева И.К., 1874. – 80 с.

32. Матузов Н. И. Правовая система и личность / Н. И. Матузов. – Саратов: Из-во Саратовского ун-та, 1987. – 294 с.

33. Кузнецов С. А. Судебные обеспечительные средства в российском гражданском праве / С. А. Кузнецов. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 293 с.

34. Крупчан О. Деякі питання адміністративно-правового захисту прав власності / О. Крупчан, В. Перепелюк // Юридична Україна. – 2010. – №5. – С. 3-9.

35. Шиленко М. В. Поняття адміністративно-правової охорони суб'єктів малого підприємництва / М. В. Шиленко // Форум права. – 2013. – №1. – С. 1171-1186.

36. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. Л. Бородін. – Х., 2004. – 38 с.

37. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

38. Підпригора О. А. Право інтелектуальної власності в Україні: навч. посіб. для студ. юрид. вузів і ф-тів ун-тів / О. А. Підпригора, О. О. Підпригора. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 334 с.

39. Юридичні ризики та форми захисту авторських прав на комп'ютерні програми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.microsoft.com/ukraine/Antipiracy/defence-forms.mspx>.

40. Кузьменко О. В. Природа реєстраційного провадження / О. В. Кузьменко // Вісник Академії митної служби України. Серія : «Право». – 2009. – №1(2). – С. 81-87.

41. Річний звіт Державної служби інтелектуальної власності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/ua/year_reports.html.

42. Кодекс України про адміністративні правопорушення: за станом на 07.12.1984 № 8073-Х // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №6. – ст. 38.

43. Галянтич М. К. Адміністративно-правові питання захисту промислової власності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»/ М. К. Галянтич. – К., 1999. – 19 с.

44. Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми оптимізації охорони програмного забезпечення / Ю. Л. Бошицький // Теорія і практика переходу до ринку: економіко-правовий, міжнародний та

інформаційно-технологічний аспекти : матеріали Міжнар. наук.конф. (м. Сніна, 27-30 березня 2001 р.). – Ужгород, 2001. – С. 269-276.

45. Цивільний кодекс України : за станом на 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №16. – ст. 112.

46. Захист // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82>.

47. Новий тлумачний словник української мови : 1 том А-К. / укладачі: Василь Яременко, Оксана Сліпушко. – К.: Вид-во «Аконіт», 2008. – 926 с.

48. Венецька М. В. Захист цивільних прав / М. В. Венецька // Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – С. 290-291.

49. Илларионова Т. И. Система гражданско-правовых охранительных мер / И. Т. Илларионова. - Томск: Изд-во НУ, 1982. –168 с.

50. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. Т. II. / С. С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1982. – 360 с.

51. Малейн Н. С. Гражданский закон и права личности в СССР / Н. С. Малейн. – М.: Юрид. лит., 1981. – 216 с.

52. Антонова Ж. Д. Правовое сознание в механизме защиты прав и свобод граждан (теоретико-правовое исследование): дисс. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Антонова Жанна Дмитриевна. – Курск, 2015. – 189 с.

53. Реализация прав граждан в условиях развитого социализма / Аграновская Е. В., Витрук Н. В., Завадская Л. Н., Кабалкин А. Ю., и др.; Отв. ред.: Лукашева Е. А. - М.: Наука, 1983. – 264 с.

54. Кравченко Ю. Ф. Актуальні проблеми реформування ОВС України (організаційно-правові питання) : автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Ю.Ф. Кравченко. – Х., 1998. – 19 с.

55. Стоякин Г. Я. Понятие защиты гражданских прав / Г. Я. Стоякин // Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав. – 1973. – Вып. 27. – С. 30-35.

56. Коваль І. Ф. Господарсько-правове регулювання відносин у сфері промислової власності : монографія / І. Ф. Коваль. – Донецьк, Юго-Восток, 2013. – 640 с.

57. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм, баз даних : Закон України від 23.03.2000 № 1587-III // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №24. – ст. 885.

58. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування : Закон України від 17.01.2002 № 2953-III // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №20-21. – ст. 712.

59. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 13.12.1991 № 1977-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №37-38. – ст. 2004.

60. Про видавничу справу : Закон України від 05.06.1997 № 318/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №34. – ст. 1172.

61. Про театри і театральну справу : Закон України від 31.05.2005 № 2605-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №20-21. – ст. 712.

62. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №22. – ст. 816.

63. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №20-21. – ст. 715.

64. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – №15. – ст. 204.

65. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №12. – ст. 189.

66. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №22. – ст. 816.

67. Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах» : Закон України від 31.05.2005 № 2594-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №26. – ст. 347.

68. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №6. – ст. 40.

69. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №11. – ст. 75.

70. Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.1992 № 108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108-92-%D0%BF>.

71. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. №72 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF>.

72. Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2008 № 520 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/520-2008-%D0%BF>.

73. Авер'янов В. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / В. Авер'янов // Право України. – 1998. – №8. – С. 8-13.

74. Административное право Украины : учебник / Под общ.ред. С. В. Кивалова. – Х.: «Одиссей», 2004 – 880 с.

75. Настюк В. Я. Норми митного права: теорія і практика застосування: монографія / В. Я. Настюк. - Харків: Факт, 2003. – 215 с.

76. Настюк В. Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. Я. Настюк. – Харків, 2005. - 36 с.

77. Митний кодекс України : за станом на 13.03.2012 № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №34. – ст. 335.

78. Про створення Державного агентства України з авторських і суміжних прав : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.1992 № 154 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/154-92-%D0%BF>.

79. Про створення державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав» : Наказ Міністерства освіти і науки України від 7 червня 2000 року № 177 // Українське агентство з авторських та суміжних прав : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacr.kiev.ua>.

80. Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України : Указ Президента України від 13 березня 1999 р. № 250 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/250/99>.

81. Про Положення про Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності : Указ Президента України від 13 серпня 1999 р. № 987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/987/99>.

82. Про затвердження Положення про Державний департамент інтелектуальної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2000 р. № 997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997-2000-%D0%BF>.

83. Про ліквідацію урядових органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2011 року №346 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/346-2011-п>.

84. Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України : Указ Президента України від 8 квітня 2011 року № 436 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436/2011>.

85. Про припинення діяльності Державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав» шляхом реорганізації в Державну організацію «Українське агентство з авторських та суміжних прав» : Наказ Державної служби інтелектуальної власності України від 25 липня 2013 року № 392-Н [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=2311&fp=133.

86. Про затвердження Положення про Міністерство культури України : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 року № 495 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/495-2014-%D0%BF>.

87. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України : Закон України від 05.02.2015 № 159-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/159-19>.

88. Про кінематографію : Закон України від 13.01.1998 № 9/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №18. – ст. 131.

89. Мінкультури публікує перелік осіб, які створюють загрозу небезпеці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244966871&cat_id=244966805.

90. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – ст. 2018.

91. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав : Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 6 травня 2005 року № 01-8/784.

92. Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №5. – ст. 62.

93. Юрченко О. М. Нові інформаційні технології у сфері охорони інтелектуальної власності / О. М. Юрченко // Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики та освіти: збірник наук. праць ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27-28 листопада 2003 р.) У 2-х ч. - Ч. 2 / Редкол.: І. І. Тимошенко (голова) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – С. 275-283.

94. Шишка Р. Б. Криза авторського права / Р. Б. Шишка // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – №6 (50). – С. 14-19.

95. Шишка Р. Б. Нові виклики в авторському праві / Р. Б. Шишка // Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі : збірник Міжнар. наук.-практ. конф. (6 жовтня 2014 р.) [редкол. Бошицький Ю. Л., Френсіс Гарі, Міхал Швантнер, Шемшученко Ю. С., Чернецька О. В. та інші]. – К.: Видавництво «Ліра-К», 2014. – С. 77-78.

96. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України: Монографія / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфименко, П. І. Гайдуцький, А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. І. Мярковський, М. С. Вертузаєв, В. А. Копилов, О. М. Юрченко та ін. – К.: НДФІ, 2004. – 712 с.

97. Управління державними фінансами: навч. посіб. / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфименко, С. Д. Бушуєв, М. С. Вертузаєв, О. М. Юрченко та ін.; За заг. ред. М. Я. Азарова. – К.: НДФІ, 2004. – 712 с.

98. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року : Міжнародний документ від 06.09.1952 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_052.

99. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_169.

100. Про утворення Міжвідомчого комітету з проблем захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2000 р. №316 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/316-2000-%D0%BF>.

101. Про ліквідацію деяких комісій, рад та робочих груп, утворених актами Кабінету Міністрів України, і визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від від 18.08.2005 №753 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/316-2000-%D0%BF>.

102. Про створення державного підприємства «Інтелзахист» : Наказ Міністерства освіти і науки України від 6 серпня 2002 р. № 449 // Державна служба інтелектуальної власності: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/dpi/nakaz.html>.

103. Нерсисян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності: монографія / А. С. Нерсисян. – Хмельницький: Видавництво ХУУП, 2010. – 192 с.

104. Римарчук Г. С. Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г. С. Римарчук. – Львів, 2013. – 20 с.

105. Запорожець І. Г. Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне

право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. Г. Запорожець. - Х., 2006. - 21 с.

106. Головкова О. М. Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. М. Головкова. - Ірпінь, 2009. - 22 с.

107. Адміністративне право України : Академічний курс [Текст] : підручник : у 2 т. Т.1 Загальна частина / ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – 584 с.

108. Мельник А. Ф. Державне управління [Текст] : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. В. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. - К.: Знання, 2009. – 582 с.

109. Романенко Є. О. Державна політика у сфері забезпечення прав і свобод людини / Є. О. Романенко // Державне управління : удосконалення та розвиток. – 2010. – №1. [Електронний ресурс]. –Режим доступу до журналу: [http://www. dy.nauka.com.ua](http://www.dy.nauka.com.ua).

110. Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 / Шишка Роман Богданович. – Х., 2004. – 469 с.

111. Словарь русского языка. Сост. С. И. Ожегов. Издание третье. Под общ.ред. С. П. Обнорского. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1953. – С. 437-438.

112. Новий тлумачний словник української мови: В 3-х т. / Укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К., 2006. – Т. 2 – С. 507.

113. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун. – Х.: Консум, 2008. – 656 с.

114. Васькова В. Механізм забезпечення права людини на безпеку / В. Васькова // Право України. – 2005. – № 9. – С. 33-36.

115. Бутылин В. Н. Институт государственно-правовой охраны конституционных прав и свобод граждан / В. Н. Бутылин // Право и власть. – 2002. – №2. – С. 35-45.

116. Солощук М. Захист прав інтелектуальної власності / М. Солощук, М. Капінос, Е. Лерантович // Інтелектуальна власність. – 2008. – №11. – С. 51-62.

117. Полюхович В. Адміністративно-правовий захист особи у відносинах з органами державної влади / В. Полюхович // Право України. – 2003. – № 5. – С. 41-46.

118. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Курінний Євген Володимирович. – К., 2004. – 416 с.

119. Гринюк Р. Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація : монографія / Р. Ф. Гринюк. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 388 с.

120. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.] : у 2 т. / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – К. : ТОВ „Видавництво „Юридична думка”, 2007. –Т. 1: Загальна частина. – 592 с.

121. Ярошенко Я. В. Адміністративно-правовий захист прав інтелектуальної власності / Я. В. Ярошенко // Адвокат. – 2009. – №6 (105). – С. 36-38.

122. Галянтич М. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів промислової власності / М. Галянтич // Інтелектуальна власність. – 2001. – № 1-2. – С. 14-17.

123. Колесніченко В. В. Сутність та риси адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності / В. В. Колесніченко // Право і суспільство. – 2014. – №1. – С. 102-107.

124. Кравченко І. С. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ у сфері захисту права інтелектуальної власності : дис.

...канд. юрид. наук : 12.00.07 / Кравченко Ірина Сергіївна. – Дніпропетровськ, 2010. – 224 с.

125. Шакірова О. В. Захист прав інтелектуальної власності: законодавчий аспект / О. В. Шакірова // Міжнародний юридичний вісник : зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – Вип. 1. – С. 219-224.

126. Юридический энциклопедический словарь / Гл. ред. А. Я. Сухарева. - М.: Советская энциклопедия, 1984. – 415 с.

127. Словарь административного права / Кол. авт. - М.: Фонд “Правовая культура”, 1999. - 320 с.

128. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия / С. С. Алексеев: Опыт комплексного исследования. – М.: Статут, 1999. – 712 с.

129. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія / В. К. Колпаков. - К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

130. Анохіна Л. С. Адміністративна юрисдикція: поняття, сутність, зміст / Л. С. Анохіна // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Юридические науки”. – 2006. – Т.19 (58). – №1. – С.172-175.

131. Пилипенко А. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів виконавчої влади: питання теорії / А. Пилипенко // Право України. – 2004. – № 2. – С. 26–31.

132. Административное право: учебник / под ред. Ю. М. Козлова, Л. Л. Попова. – М., 1999. – 433 с.

133. Публічно-правова доктрина України / за заг. ред. Ю. П. Битяка. – 864 с.

134. Юридический научно-практический словарь-справочник (основные термины и понятия) [Текст] / под общей ред. О. Ф. Скакун. - Х. : Зспада, 2007. – 488 с.

135. Авер'янов В. Б. Питання адміністративної реформи у змісті. Загальної концепції державно-правової реформи / В. Б. Авер'янов // Державно-правова реформа в Україні. : матер. наук.-практ. конф. К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. – С. 193–196.

136. Кодекс адміністративного судочинства України : за станом на 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №32. – ст. 315.

137. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков. - К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.

138. Грабовська Г. М. Способи та форми захисту авторського права / Г. М. Грабовська // Науковий вісник Ужгородського національного університету: зб. наук. праць. – Ужгород : Ужгородський національний університет, 2012. – Вип. 19. – С. 38-40.

139. Колодій А. М. Принципи права України : [монографія]. / А. М. Колодій – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.

140. Новий тлумачний словник Української мови у 4-х т. - Т.2. / В. Яременко, О. Сліпушко - К.: Вид. Аконт, 1998. – 910 с.

141. Лившиц Р. З. Теория права. Ученик / Р. З. Лившиц - 2-е изд. – М.: БЕК, 2001. – 224 с.

142. Органи державної влади України / за ред. В. Ф. Погорілко - К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. – 595 с.

143. Скакун О. Ф. Теория государства и права [учебник] / О. Ф. Скакун. – Харьков: Эспада, 2000. – 730 с.

144. Марченко М. Н. Общая теория государства и права. Академ. курс в 2-х томах. - Т. 2. / Михаил Николаевич Марченко (ред.). – М.: Зерцало, 1998. – 656 с.

145. Скурко Е. В. Принципы права : [монография] / Е. В. Скурко. – М. : Ось-89, 2008. – 192 с.

146. Шевчук Н. В. Принципи адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я на регіональному рівні / Н. В. Шевчук // Публічне право. – 2013. – №4(12). – С. 80-86.
147. Проблемы общей теории права и государства / Под общ. ред. В. С. Нерсесянца. – М.: Изд-во Норма, 2001. – 832 с.
148. Малиновський В. Я. Державне управління : навчальний посібник / В. Я. Малиновський. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.
149. Мосьондз С. О. Адміністративне право України у визначеннях та схемах: навч. посіб. – К.: Прецедент, 2006. – 176 с.
150. Наден О. Загальні принципи кримінально-правового регулювання / О. Наден // Право України. – 2006. – №7. – С. 35-42.
151. Христиченко Н. П. Сутність та значення принципу зв'язаності публічної адміністрації правовим законом / Н. П. Христиченко // Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 21 вересня 2013 р.). – Херсон, 2013. – С. 110-113.
152. Котюк В. О. Теорія права: Курс лекцій. / В. О. Котюк – К.: Вентурі, 1996. – 208 с.
153. Денисов А. И. XXIV съезд и вопросы государства и права. – М.: Юрид. лит., 1972. – С. 95.
154. Алексеев С. С. Проблемы теории права: Курс лекций в 2-х т. / С. С. Алексеев – Т.1. – Свердловск: Свердл. юрид. ин-т, 1972. – 396 с.
155. Лукашева Е. А. Социалистическое правосознание и законность / Е. А. Лукашева. – М.: Юрид. лит., 1973. – 344 с.
156. Борисов Г. А. О системе принципов, действующих в правовой сфере / Г. А. Борисов // Проблемы правоведения: межвед. науч. сб. – 1976. – Вып. 34. – С. 14-15.
157. Свердлык Г. А. Принципы советского гражданского права / Г. А. Свердлык. – Красноярск: Изд-во Красноярск. ун-та, 1985. – С. 105-192.

158. Берлач А. І. Безпека бізнесу: [навч. посіб. для вищ. навч. закл.] / А. І. Берлач – К. : Університет «Україна», 2007. – 280 с.
159. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права і держави: посіб. для студентів спеціальності "Правознавство" / П. М. Рабінович. – Вид. 2-ге, зі змінами і доповн. – К., 1994. – 236 с.
160. Адміністративне право: підручник / [Ю. П. Битяк (кер. авторського колективу), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.]; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – [2-ге вид., переробл. та допов.] – Х.: Право, 2013. – 656 с.
161. Оксін В. Ю. Принципи адміністративно-правового регулювання банківської системи / В. Ю. Оксін // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – №5. – С. 80-82.
162. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №25. – ст. 192.
163. Адміністративне право України : [навчальний посібник] : [у 2-х томах] / [Галунько В. В., Олефір В. І., Пихтін М. П. та ін] ; за заг. ред. В. В. Галунька. – Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. – Т. 1 : Загальне адміністративне право. – 320 с.
164. Гальперин Л. Б. Интеллектуальная собственность: сущность и правовая природа / Л. Б. Гальперин, Л. А. Михайлова // Советское государство и право. – 1991. – № 12. – С. 10-13.
165. Крайнев П. П. Интеллектуальна економіка: управління промисловою власністю: монографія / П. П. Крайнев. – К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2004. – 448 с.
166. Борохович Л. Ваша интеллектуальная собственность / Л. Борохович, А. Монастырская, М. Трохова. – СПб: Питер, 2001. – 416 с.
167. Фахрушин М. Х. Свобода воли и юридическая ответственность / М. Х. Фахрушин // Вестник Московского ун-та. Серия «Право». – 1975. – №1. – С. 14.

168. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Г. Ф. Шершеневич. – М.: Фирма «Спарк», 1995. – 556 с.
169. Серебровский В. И. Вопросы советского авторского права / В. И. Серебровский. – М.: Госюриздат, 1956. – 283 с.
170. Антимонов Б. С. Авторское право / Б. С. Антимонов, Е. А. Флейшиц. – М.: Гос. изд-во юрид.лит., 1957. – 283 с.
171. Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации / А. П. Сергеев. – М.: Проспект, 2001. – 750 с.
172. Калятин В. О. Интеллектуальная собственность (исключительные права) / В. О. Калянтч. – М.: Норма, 2000. – 450 с.
173. Дозорцев В. А. Понятие исключительного права / В. А. Дозорцев // Проблемы современного гражданского права: сборник статей / отв. ред. В. Н. Литовкин, В. А. Рахмилович. – М.: Городец, 2000. – С. 29.
174. Рубанов А. А. Проблемы совершенствования теоретической модели права собственности // Развитие советского гражданского права на современном этапе / Отв. ред. В. П. Мозолин. – М.: Наука, 1986. – С. 105.
175. Дозорцев В. А. Законодательство и научно-технический прогресс / В. А. Дозорцев. – М., 1978. – 258 с.
176. Дюма Р. Литературная и художественная собственность. Авторское право Франции: Пер. с фр. / Р. Дюма. – М., 1989. – 340 с.
177. Картила А. Защита прав интеллектуальной собственности в финских таможенных органах / А. Картила // Интелектуальна власність. – 2004. – № 1. – С. 45-51.
178. Паризький акт Бернської конвенції // Основи інтелектуальної власності. – К., 1999. – С. 359.
179. Курдиновский В. И. К учению о легальных ограничениях права собственности на недвижимость в России / В. И. Курдиновский. – Одесса: Экономическая типография, 1899. – 387 с.

180. Мартынов Б. С. Право авторства в СССР / Б. С. Мартынов / ВИЮН Ученые труды. – М.: Юриздат, 1947. – С. 132-177.

181. Савельева И. В. Правовое регулирование отношений в области художественного творчества / И. В. Савельева. – М., 1986. – 240 с.

182. Підпригора О. А. Правова культура в законодавстві України про інтелектуальну власність / О. А. Підпригора // Інтелектуальна власність. – 2000. – № 8-9. – С. 6-11.

183. Ващинець І. Деякі питання юридичної природи виключних авторських прав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kievlegal.com.ua/node/4>.

184. Авторське право і суміжні права в інформаційному просторі. “Зелений документ”, прийнятий Комісією Європейського Співтовариства 19 липня 1995 р. // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: У 2-х кн. / За ред. А.С. Довгерта. – К.: Видавничий Дім «ІнЮре», 2001.– Кн. 1: Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – С. 64–83.

185. Губарець В. Дотримання авторського права і захист інтелектуальної власності: чесна поведінка в електронних та гібридних службах Сполученого Королівства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/node5.htm>.

186. Капіца Ю. М. Авторське право і суміжні права в Європі: монографія / Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, О. В. Жувака. – К.: Логос, 2012. – 696 с.

187. Рокічіолі Е.-П. Новітні технології і авторське право // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: У 2-х книгах / За ред. А. С. Довгерта. – К.: Видавничий Дім “ІнЮре”, 2001. – Кн. 2: Виступи, статті європейських спеціалістів / Уклад. Р.В. Дроб’язко. – С. 78–86.

188. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. 6-е изд., стереот. / И. А. Покровский. - М.: Статут, 2013. – 351 с.

189. Мацелик Т. О. Класифікація суб'єктів адміністративного права / Т. О. Мацелик // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2011. – Вип. 53. – С. 267 – 272.

190. Бачун О. В. Правовий статус суб'єктів адміністративного судочинства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Бачун Олег Володимирович. – К., 2010. – 206 с.

191. Вахонєва Т. М. Особливості правової охорони та захисту авторських та суміжних прав в Україні / Т. М. Вахонєва, А. С. Гаркава// Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – №3-2. – С. 112-117.

192. Колесніченко В. В. Адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності: теорія і практика: моногр. / В. В. Колесніченко. - Київ: Логос, 2014. - 399 с.

193. Про затвердження Порядку використання комп'ютерних програм в органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 №1433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1433-2003-п>.

194. Борути М. В. Система суб'єктів адміністративно-правової охорони авторського права в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/2447/%CC>.

195. Про організацію діяльності підрозділів державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 03.09.2012 № 769 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1588-12>.

196. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF>.

197. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року №236 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>.

198. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>.

199. Про затвердження Положення про Державне агентство України з питань кіно : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 № 277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/277-2014-%D0%BF>.

200. Про Координаційну раду по боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності при обласній державній адміністрації : Розпорядження голови Кіровоградської обласної державної адміністрації 13 січня 2014 №4-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr-admin.gov.ua/Rozpor/Ua/2014/4.pdf>.

201. Трояновська Т. М. Публічно-правовий спір у сфері інтелектуальної власності як предмет юрисдикції адміністративних судів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Трояновська Тетяна Михайлівна. – К., 2015. – 212 с.

202. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №30. – ст. 285.

203. Національні творчі спілки України: перспективи участі в культурній політиці. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1413>.

204. Положення Харківської обласної організації Національної спілки письменників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkiv-nspu.org.ua/statut>.

205. Статут Всеукраїнської громадської організації «Спілка християнських письменників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.shpu.com.ua/index.php/about-shpu/ofitsijni-dokumenti/68>

statut-vseukrajinskoji-gromadskojji-organizatsiji-spilka-khristiyanskikh pismennikov-ukrajini.

206. Статут національної спілки журналістів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://centra.net.ua/old/statut.htm>.

207. Статут національної спілки архітекторів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsau.org/%D0%A1%D1%82%>.

208. Соколенко О. Л. Поняття, значення та система адміністративно-правових засобів захисту прав громадян / О. Л. Соколенко // Право і безпека. 2012. – №5. – С. 95-100.

209. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. / Бородін Іван Лук'янович. – Х., 2004. – 405 с.

210. Куркова Н. Административно-правовая защита авторских и смежных прав / Н. Куркова // Российская юстиция. – 2002. – №7. – С. 27-30.

211. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1: А – В [ред. П. Й. Горещкий, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, Н. І. Швидка]. – К.: Наукова думка, 1970. – 799 с.

212. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. - М. : БЕК, 1994. – 224 с.

213. Пугинский Б. И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях / Б. И. Пугинский. – М.: Юрид. лит., 1984. – 224 с.

214. Якимець Ю. В. Публічне адміністрування сферою культури: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Якимець Юлія Валеріївна. – К., 2012. – 228 с.

215. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія / Комзюк А. Т.; [за заг. ред. О. М. Бандурки]. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 345 с.

216. Колпаков В. К. Адміністративне право України / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

217. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С. С. Алексеев. – М.: Юридическая литература, 1966. – 187 с.

218. Абрамова А. А. Эффективность механизма правового регулирования: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Абрамова Алина Александровна. – Красноярск, 2006. – 24 с.

219. Горшенев В. М. Структура механизма правового регулирования в общенародном государстве / В. М. Горшенев // Структура механизма правового регулирования в общенародном государстве: Труды Всесоюз. юрид. заочного ин-та. – М., 1978. – Т. 56. – С. 42.

220. Комаров С. А. Общая теория государства и права : Курс лекций / С. А. Комаров. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 1994. – 304 с.

221. Гольшев В. Г. К вопросу о понятии и структуре механизма гражданско-правового регулирования общественных отношений / В. Г. Гольшев // Вестник Московского государственного областного университета. Серия «Юриспруденция». – 2011. – № 2. – С. 226-232.

222. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №35. – ст. 341.

223. Суйц В. П. Внутрипроизводственный контроль / В. П. Суйц. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 224 с.

224. Петров Э. И. Криминологическая характеристика и предупреждение экономических преступлений: Учебное пособие / Э. И. Петров, Р. Н. Марченко, Л. В. Баринов. – М.: Академия МВД России, 1995. – 223 с.

225. Зверенчук Л. Ф. Контроль и ревизия в строительстве / Л. Ф. Зверенчук, Я. И. Гуральников и др. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 217 с.
226. Афанасьев В. Г. Человек в управлении обществом / В. Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1977. – 125 с.
227. Єрохін С. А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) / С. А. Єрохін. – К.: Світ знань, 2002. – 528 с.
228. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. Авер'янова В. Б. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
229. Государственный и общественный контроль в СССР / Под ред. В. И. Туровцева. – М.: Наука, 1970. – 336 с.
230. Битяк Ю. П. Адміністративне право України. Конспект лекцій / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй. – Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 1996. – 160 с.
231. Бачило И. Л. Функции органов управления (правовые проблемы оформления и реализации) / И. Л. Бачило. – М., 1976. – 200 с.
232. Основин В. С. Основы науки социального управления / В. С. Основин. – Воронеж.: Изд-во Воронеж. ун-та, 1971. – 260 с.
233. Юсупов В. А. Право и советское государственное управление (административно-правовой аспект проблемы) / В. А. Юсупов. – Казань.: Изд-во Казан. ун-та, 1976. – 264 с.
234. Бандурка О. М. Адміністративний процес: Підручник для вищих навч. закл. / О. М. Бандурка, М. М. Тищенко. – К.: Літера ЛТД, 2001. – 336 с.
235. Гончаренко І. Б. Теоретичні засади здійснення державного контролю та нагляду у сфері торговельної діяльності України / І. Б. Гончаренко // Право і безпека. – 2010. – №1(3). – С. 77-81.

236. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Гаращук Володимир Миколайович. – Х., 2003. – 413 с.

237. Кочерин Е. А. Контроль как функция управления / Е. А. Кочерин. – М.: Знание, 1982. – 64 с.

238. Лімська декларація керівних принципів контролю : Міжнародний документ від 01.01.1977 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/604_001.

239. Маматова Т. Трактуння поняття «державний контроль» у сучасному законодавстві України та його уточнення / Т. Маматова // Вісник державної служби України. – 2004. – № 1. – С. 23-26.

240. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – ст. 389.

241. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – ст. 110.

242. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – ст. 365.

243. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6 вересня 2005 року № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – ст. 483.

244. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.

245. Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 р. № 674

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/674-2002-%D0%BF>.

246. Звіт про виконання квартальних планів державного нагляду (контролю) Державної служби інтелектуальної власності України за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/i_upload/file/zvit-kontrol-2014.pdf.

247. Котляр А. О. Участь України в системі міжнародної охорони виключних авторських прав на основі багатосторонніх міжнародних нормативно-правових актів / А. О. Котляр // Європейські перспективи. – 2014. – №1. – С. 126-130.

248. Котеньова О. В. Міжнародно-правові механізми охорони та захисту авторських прав / О. В. Котеньова, І. В. Гущенко // Публічне і приватне право: проблеми методології, теорії та практики : Міжнар. юрид. наук.-практ. Інтернет-конф. (14 травня 2013 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=529%3A130513-12&catid=67%3A2-0513&Itemid=83&lang=ru.

249. Найробський договір про охорону Олімпійського символу : Указ Президента про приєднання до Договору від 13.03.98 № 192/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_995.

250. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_124.

251. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_052.

252. Про введення в дію Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» : Постанова Верховної Ради України від 23.12.1993 № 3771-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3771-12>.

253. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 № 250-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - №23. – ст. 213.

254. Щодо набрання чинності Протоколом про вступ України до СОТ : Лист Міністерства закордонних справ України від 23.04.2008 № 72/13-612/1-1066. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v_620600-08.

255. Угода про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_342.

256. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

257. Колесниченко В. Административно-правовая защита права интеллектуальной собственности в России и Белорусии: сравнительно-правовой анализ / В. Колесниченко // *Leges et viata*. – 2014. – №2/2. – С. 149-153.

258. Кодекс Российской Федерации об административных нарушениях от 30.12.2001 N 195-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakonbase.ru/koap>.

259. Задорожнюк Н. О. Міжнародно-правові засади щодо охорони й захисту прав інтелектуальної власності / Н. О. Задорожнюк // Охорона та захист прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: матер. науково-практичної заочної конференції (м. Хмельницький, 16 жовтня 2014 р.). – Хмельницький, 2014. – С. 31-33.

260. Канатов Т. К. Средства и способы защиты авторских прав в Великобритании / Т. К. Канатов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_NND_2013/Pravo/3_128297.doc.htm.

261. Андрощук Г. Адміністративні процедури захисту прав інтелектуальної власності в США / Г. Андрощук // Юридичний журнал «Юстиніан». – 2013. – №4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3973>.

262. Боротьба з піратством у сфері авторського права в Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ndiiv.org.ua/ua/news/view-borotba-z-piratstvom-u-sferi-avtorsko-ho-prava-v-kytaji.html>.

263. Искра Н. Б. Анализ системы охраны прав интеллектуальной собственности ЮАР (Южной Африки) / Н. Б. Искра // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/764/46.pdf?sequence=1>.

264. International confederation of societies of authors and composers [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cisac.org>.

265. Троцька А. CISAC на сторожі прав авторів / А. Троцька // Інтелектуальна власність. – 2010. - №1. – С. 66-68.

266. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 08.03.2004 № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – №12-13. – ст. 82.

267. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

268. Про правову охорону комп'ютерних програм : Директива Ради від 14 травня 1991 р. № 91/250/ЄЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_065.

269. Щодо права на прокат та права на отримання рентної плати та деяких прав, пов'язаних з авторським правом в галузі інтелектуальної власності : Директива Ради від 19 листопада 1992 р. № 92/100/ЄЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_360.

270. Про координацію певних положень авторського права і суміжних прав щодо радіомовлення через супутники і ретрансляції по дротовому зв'язку : Деректива Ради від 27 вересня 1993 року № 93/83 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://megalib.com.ua/content/184_34_Programa_integracii_Ykraini_do_Evropskogo_Souzy_u_galyzi_avtorskogo_prava_i_symi_jnih_prav.html.

271. Про уніфікацію строку охорони авторського права і деяких суміжних прав : Деректива Ради від 23 жовтня 1993 р. № 93/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_434.

272. Про правовий захист баз даних : Деректива Ради від 11 березня 1996 р. № 96/9/ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.4486.0>.

273. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності / О. М. Щукін // Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2014. – №3 (32). – С. 73-78.

274. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність : навчально-методичний посібник / С. Т. Гончарук. – К.: НАУ, 2005. – 120 с.

275. Коломоєць Т. О. Вступ до навчального курсу «Адміністративне право України» : навч. лекція / Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков. – К.: Ін Юре, 2014. – 240 с.

276. Шемшученко Ю. С. Відповідальність юридична / Ю. С. Шемшученко // Юридична енциклопедія : в 6 т. Т. 1. А-Г. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К.: Укр. енцикл., 1998. – 672 с.

277. Малєин Н. С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность / Н. С. Малєин. – М.: Юрид. лит., 1985. – 182 с.

278. Берлач А. І. Адміністративно-деліктне законодавство України: історичні витоки та перспективи розвитку : монографія / [П. Андрушко, І. Безклубий, А. Берлач та ін]; за заг. Ред. І. Безклубого. – К.: Грамота, 2014. – С. 201-206.

279. Освіта України // Спецвипуск газети від 22 жовтня 2014 р. – №10 (22) – 159 с.

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
 Проректор з наукової роботи
 Національного авіаційного університету
 В.П. Харченко
 15 11 2015 року

**впровадження у науково-дослідну роботу Національного авіаційного університету
 результатів дисертаційної роботи Троцюк Ніни Валеріївни на тему: «Адміністративно-
 правовий захист авторських прав» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
 наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
 інформаційне право**

Комісія у наступному складі: директор Навчально-наукового Юридичного інституту, доктор юридичних наук, доцент Сопілко Ірина Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент Гончарук С.Т., доктор юридичних наук, професор Бородін І.Л. склали цей акт про те, що результати дисертаційної роботи Троцюк Ніни Валеріївни на тему: «Адміністративно-правовий захист авторських прав» використовуються в науково-дослідних роботах №85/130102 «Права людини: публічно-правовий вимір» та № 76/130102 «Громадянське суспільство: публічно-правовий вимір» кафедри конституційного і адміністративного права Навчально-наукового Юридичного інституту Національного авіаційного університету.

Апробація результатів дослідження в межах виконання наукової дослідної роботи відображена Троцюк Н.В. у 5-ти опублікованих наукових фахових статтях, 4-х доповідях науково-практичних конференцій та 2-х навчальних посібниках у співавторстві, зокрема:

- Міжнародна науково-практична конференція «Людина, суспільство, держава: правовий вимір в сучасному світі» м. Київ, 27 лютого 2014 р. (доповідь «Авторське право як об'єкт адміністративно-правового захисту»);

- Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» м. Запоріжжя, 30-31 січня 2015 р. (доповідь «Щодо поняття адміністративної відповідальності за порушення авторських прав»);

- Всеукраїнська науково-практична конференція «Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти» м. Київ, 27 березня 2015 р. (доповідь «До питання про суб'єктів адміністративно-правового захисту авторських прав»);

- Всеукраїнська науково-практична конференція до Дня науки «Інновації в юридичній освіті» м. Київ, 21 травня 2015 р. (доповідь «Щодо поняття адміністративно-правових засобів захисту авторських прав»);

- Intellectual property: Legal protection: Manual / I. Sopilko, N. Philyk, O. Zubrytska, Kh. Kmetyk, N. Trotsyuk. – K.: NAU, 2015. – 288 p.;

- Право інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Т.І. Биркович, І.С. Бондар, Р.Б. Шишка, І.М. Сопілко, Н. В. Філик та ін.; М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ: нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2015. – 280 с.

Голова комісії:
 Директор

І.М. Сопілко

Члени комісії:

Професор кафедри конституційного і адміністративного права,
 к.ю.н., професор

С.Т. Гончарук

Завідувач кафедри теорії та історії держави і права

І.Л. Бородін

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ**Комітет з питань науки і освіти**

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-31-55, факс: 255-33-04, e-mail: kno@rada.gov.ua

№ 04-23/18 - 1510

" 11 " листопада 2015 р.

Троцюк Н.В.

03194 м. Київ, вул. Зодчих 12, кв. 3/3

Шановна Ніно Валеріївно!

У Комітеті з питань науки і освіти Ваше звернення з пропозиціями щодо внесення змін та доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, які розроблені за результатами дисертаційного дослідження на тему «Адміністративно-правовий захист авторських прав» розглянуто.

Повідомляємо, що Ваші пропозиції, а також роз'яснення окремих норм Кодексу України про адміністративні правопорушення заслуговують на увагу і в подальшому можуть бути використані у законодавчій роботі Комітету.

З повагою**Заступник Голови Комітету****І. Кириленко**

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Проректор з навчальної та методичної роботи
 Національного авіаційного університету
 Т.В. Іванова
 « 28 » _____ 2016 року

АКТ

впровадження у навчальний процес Національного авіаційного університету результатів дисертаційної роботи **Троцюк Ніни Валеріївни** «Адміністративно-правовий захист авторських прав», представленої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у наступному складі: голова комісії – директор Навчально-наукового Юридичного інституту, доктор юридичних наук, доцент Сопілко Ірина Миколаївна, члени комісії: завідувач кафедри конституційного і адміністративного права, кандидат юридичних наук, доцент Пивовар Юрій Ігорович, завідувач кафедри цивільного права і процесу, доктор юридичних наук, доцент Вишновецька Світлана Василівна склали цей акт про те, що результати дисертаційної роботи Троцюк Ніни Валеріївни на тему: «Адміністративно-правовий захист авторських прав» використовуються в навчальному процесі Навчально-наукового Юридичного інституту з 2013-2014 та 2014-2015 н.р. при викладанні дисциплін «Право інтелектуальної власності», «Інтелектуальна власність», «Адміністративне право».

Назва розділів дисертаційної роботи, що впроваджуються	Форма впровадження	Результати впровадження
1	2	3
1. Теоретико-правові засади адміністративно-правового захисту авторських прав	Лекції, курсове та дипломне проектування	Дозволяє поглибити процес наукового пізнання стану адміністративно-правового забезпечення захисту авторських прав, поняття адміністративно-правового захисту авторських прав
2. Система адміністративно-правового захисту авторських прав в Україні	Курсове та дипломне проектування	Дає наочне представлення для проведення подальших досліджень повноважень органів державної влади у сфері захисту авторських прав, захисту авторських прав громадськими організаціями, адміністративно-правових засобів захисту авторських прав
3. Шляхи удосконалення адміністративно-правового захисту авторських прав	Лекції, практичні заняття, курсове та дипломне проектування, методичні вказівки до самостійної роботи з курсів «Право інтелектуальної власності», «Інтелектуальна власність», «Адміністративне право»	Дозволяє сформулювати пропозиції щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та ухвалення нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини в сфері захисту авторських прав

Голова комісії:

Директор Навчально-наукового Юридичного інституту

І.М. Сопілко

Члени комісії:

Завідувач кафедри конституційного та адміністративного права

Ю.І. Пивовар

Завідувач кафедри цивільного права і процесу

С.В. Вишновецька